МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ГУРТОВИЙ ОЛЕКСАНДР ОЛЕГОВИЧ

Допускається до захисту:
завідувач кафедри обліку, аналізу і аудиту, д-р екон. наук, професор
_____ Є. Є. Іонін
«_____» _____ 20__ р.

МЕХАНІЗМ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ФОРМУВАННЯ І РОЗПОДІЛУ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА

Спеціальність 071 Облік і оподаткування

Кваліфікаційна (магістерська) робота

Науковий керівник:
В. В. Томчук, доцент кафедри
обліку, аналізу і аудиту,
канд. екон. наук, доцент
_____
(підпис)

Оцінка: _____ / _____ / _____
(бали/за шкалою ЄКТС/за національною шкалою)
Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця – 2024

АНОТАЦІЯ

Гуртовий О. О. Механізм обліку та контролю формування і розподілу доходів підприємства. Спеціальність 071 «Облік і оподаткування», Освітня програма «Облік і оподаткування». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2023.

У кваліфікаційній роботі досліджено механізм обліку та контролю формування і розподілу доходів підприємства.

Показано: концептуальні основи механізму обліку та контролю формування і розподілу доходів підприємства; методологічні аспекти та механізму обліку та контролю формування і розподілу доходів підприємства.

Встановлено сучасну систему обліку і контролю операцій формування та розподілу доходів підприємства. Запропоновано використання підприємством сучасної автоматизованої системи обліку ERP систему для автоматизації бізнес-процесів типу Microsoft Dynamics 365 Business Central. Опрацьовано та запропоновано інструменти кібербезпеки в системі обліку формування та розподілу доходів підприємства. Розроблено інноваційну модель системи управління процесом формування доходів підприємства та їх розподілом із інтегрування відділу Revenue-менеджменту.

Ключові слова: доходи, облік, контроль, формування доходів, розподіл доходів, автоматизація, reveniu-менеджмент

115 с., 15 табл., 53 рис., 2 дод., 72 джерел.

Hurtovyi O. Mechanism for accounting and controlling the formation and distribution of the company's income. Specialty 071 «Accounting and taxation», Programme «Accounting and taxation». Vasil' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2023.

The qualification work examines the mechanism of accounting and control of the formation and distribution of enterprise income.

It is shown: conceptual foundations of the mechanism of accounting and control of the formation and distribution of enterprise revenues; methodological aspects and mechanism of accounting and control of the formation and distribution of enterprise income

A modern system of accounting and control of operations of formation and distribution of income of the enterprise has been established. The use of a modern automated accounting system ERP system for automating business processes such as Microsoft Dynamics 365 Business Central is proposed. Cybersecurity tools have been developed and proposed in the system of accounting for the formation and distribution of enterprise revenues. An innovative model of the system of management of the process of formation of enterprise revenues and their distribution with the integration of Revenue-management department has been developed.

Keywords: revenue, accounting, control, revenue generation, revenue sharing, automation, reveniu-management

Tabl. 15. Fig. 53. Bibliography: 72 items.

ЗМІСТ

ВСТУП 4

РОЗДІЛ 1 КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ МЕХАНІЗМУ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ФОРМУВАННЯ І РОЗПОДІЛУ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА 8

1.1. Економічний зміст та визначення дефініцій доходу підприємства 8

1.2. Теоретичні аспекти формування класифікаційних ознак доходів підприємства, їх визнання 20

1.3. Особливості системи контролю за формуванням і розподілом доходів підприємства 30

РОЗДІЛ 2 МЕХАНІЗМ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ФОРМУВАННЯ І РОЗПОДІЛУ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА 35

2.1. Організаційно-економічна характеристика діяльності підприємства та політика обліку і розподілу доходів 35

2.2. Методологічні аспекти обліку формування і розподілу доходів підприємства 54

2.3. Механізм внутрішньогосподарського контролю за формуванням і розподілом доходів підприємства 63

РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ФОРМУВАННЯ І РОЗПОДІЛУ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМТВА 70

3.1. Сучасний підхід до відображення в обліку операцій із формування доходів підприємства 70

3.2. Автоматизація обліку і контролю формування та розподілу доходів підприємства 77

3.3. Кібербезпека в системі обліку формування та розподілу доходів підприємства 88

3.4. Інноваційний підхід до системи управління процесом формування доходів підприємства та їх розподілом 94

ВИСНОВКИ 102

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ 109

ДОДАТКИ 118

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Основною характеристикою ефективності діяльності підприємства є дохід, оскільки він вступає елементом формування чистого прибутку підприємства. Завдяки інформації про суми доходу враховуючи особливості його формування і розподілу керівний персонал здійснює планування і прогнозування господарської діяльності. Достовірність облікового відображення сум доходів є важливим, оскілки даний елемент системи обліку є визначальним в процесі формування величини оподатковуваного доходу, отже виступає об'єктом постійного контролю зі сторони підприємства та є елементом моніторингу зацікавлених сторін. Отже, дане питання є актуальним та підлягає ретельному дослідженню.

Визнання та оцінка доходів операційної діяльності залежить не тільки від умов укладених контрактів з покупцями, але й від відображення за вимогами стандартів бухгалтерського обліку. Запровадження МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами» суттєво змінює порядок подання і розкриття підприємствами інформації про отримані доходи, що зумовлює актуальність дослідження впливу нових правил та обмежень на обсяг визнаних доходів.

Об'єктом дослідження є доходи підприємства та система обліку і контролю за доходами на підприємстві

Предметом дослідження слугує процес обліку і контролю формування та розподілу доходів підприємства

Метою дослідження є вивчення механізму обліку та контролю формування і розподілу доходів підприємства та розробка елементів їх удосконалення

Завданням дослідження в процесі вивчення механізму обліку та контролю формування і розподілу доходів підприємства є:

- вивчення економічного змісту та визначення дефініцій доходу підприємства;

- опрацювання теоретичних аспектів формування класифікаційних ознак доходів підприємства та їх визнання;

- обґрунтування особливостей системи контролю за формуванням і розподілом доходів підприємства;

- дослідження організаційно-економічної характеристики діяльності підприємства та політики обліку і розподілу доходів;

- формування методологічних аспектів обліку формування і розподілу доходів підприємства;

- вивчення механізму внутрішньогосподарського контролю за формуванням і розподілом доходів підприємства;

- опрацювання сучасного підходу до відображення в обліку операцій із формуванням доходів підприємства та узагальненням їх у звітності;

- дослідження процесу автоматизації обліку і контролю формування та розподілу доходів підприємства;

- визначення місця кібербезпеки в системі обліку формування та розподілу доходів підприємства;

- розробка інноваційного підходу до системи управління процесом формування доходів підприємства та їх розподілом.

Методами дослідження механізму обліку та контролю формування і розподілу доходів підприємства слугували методи економічної теорії в частині загальнонаукових (тобто універсальних), та специфічних методів пізнання.

Застосування загальнонаукових методів сприяло вивченню концептуальних основ механізму обліку та контролю формування і розподілу доходів підприємства. З цією метою застосовувались методи наукової абстракції, методик аналізу та синтезу, методи індукції і дедукції, системний метод, структурний метод, проведення функціонального аналізу та інші.

Метод наукової абстракції сприяв виділенню найбільш суттєвих частин механізму обліку та контролю формування і розподілу доходів підприємства від

несуттєвих сторін. Абстрактне мислення сприяло інтенсивному вивченню економічного змісту та визначенню дефініцій доходу підприємства.

Дослідження теоретичних аспектів формування класифікаційних ознак доходів підприємства, їх визнання здійснювалось із використанням методів аналізу та синтезу.

Вивчаючи механізм обліку та контролю формування і розподілу доходів підприємства через дослідження економічних закономірностей й принципів з фактів реального життя застосовувався метод індукції і дедукції.

Методологічні аспекти обліку та контролю формування і розподілу доходів підприємства та розробку інструментів їх удосконалення здійснювали використовуючи специфічні методи економічних досліджень такі як: економічний експеримент, економічне моделювання і економіко-математичні та статистичні методи.

Науковою новизною дослідження є адаптована до умов підприємства система обліку операцій формування доходів. Запропоновано використання підприємством сучасної автоматизованої системи обліку ERP систему для автоматизації бізнес-процесів типу Microsoft Dynamics 365 Business Central. Опрацьовано та запропоновано інструменти кібербезпеки в системі обліку формування та розподілу доходів підприємства. Розроблено інноваційну модель системи управління процесом формування доходів підприємства та їх розподілом із інтегрування відділу Revenue-менеджменту.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці та адаптуванні до умов підприємства шляхів удосконалення механізму обліку та контролю формування і розподілу доходів підприємства: сформовано сучасний підхід до відображення в обліку операцій із формування доходів підприємства; представлено сучасну автоматизовану систему обліку ERP- систему для автоматизації бізнес-процесів типу Microsoft Dynamics 365 Business Central; інструменти кібербезпеки в системі обліку формування та розподілу доходів

підприємства; розроблено інноваційну модель системи управління процесом формування доходів підприємства та їх розподілом із інтегрування відділу Revenue-менеджменту.

Апробація результатів дослідження. Окремі аспекти кваліфікаційної роботи висвітлено у фахових виданнях та у закордонних збірниках наукових праць та у збірниках матеріалів конференцій, зокрема:

1. у фахових виданнях:

- Інвестиції: практика та досвід (2023 р.);

- Економіка. Управління. Інновації. (2023р)

2. у закордонних збірниках наукових праць:

- Norwegian Journal of development of the International Science. (2021 р).

3. у збірниках матеріалів конференцій:

- Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (12 травня 2021 року, м. Харків)

- Science, education, innovation: topical issues and modern aspects. December 16-18, 2020)

Структура роботи. Кваліфікаційна магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних посилань, додатків. Загальний обсяг роботи становить 115 сторінок. Робота містить 53 рисунки та 15 таблиць, 7 додатків. Список використаних посилань нараховує 72 найменування.

РОЗДІЛ 1.
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ МЕХАНІЗМУ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ФОРМУВАННЯ І РОЗПОДІЛУ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічний зміст та визначення дефініцій доходу підприємства

У сучасній економічній теорії та практичній діяльності суб'єктів господарювання чи не найбільший інтерес для науковців становить вивчення категорії доходу. Проаналізувавши науково-дослідну літературу українських та зарубіжних економістів, отримані ними результати і висновки, визначена проблема відсутності єдиного підходу до визначення змісту поняття «дохід». Залежно від сфери економічної діяльності, видів суб'єктів господарювання, класифікації господарських операцій і багатьох інших економічних факторів сутність доходу може відрізнятись, чим і обумовлена складність даного терміну.

Складність поняття «дохід» ще на початку XX ст. помітив видатний американський економіст, прихильник неокласичних теорій ціни, капіталу та економічної рівноваги Ф.Х. Найт, який підкреслював, що дохід має явно складний характер, і зв'язки між елементами, які його складають, важко розгледіти. Цієї самої думки дотримувався також інший представник неокласичної доктрини, відомий англійський економіст і розробник теорії динамічної рівноваги Дж.Р. Хікс. Він зазначав, що, з точки зору економіста-теоретика, дохід – це дуже небезпечне поняття, якого слід уникати. Головне практичне призначення доходу Дж.Р. Хікс вбачав саме у служінні бути орієнтиром [52, с. 157].

Щоб функціонувати відповідно до існуючих ресурсів, не потрібно володіти точним визначенням терміну «дохід», оскільки для цього цілком достатньо грубого визначення, що відповідає практичним потребам, стверджує Дж. Р. Хікс.

Про складність тлумачення змісту поняття «дохід» багато написано у працях Дж. М. Кейнса. На початку своєї економічної праці «Загальна теорія зайнятості, процента та грошей» він вказував, що існує три головних проблеми,

які найбільше заважали дати конкретне визначення доходу:

1) складність визначення одиниць виміру, що можуть дати повну оцінку економічній системі;

2) багатогранність показників економічного аналізу;

3) безпосередньо трактування доходу.

У продовження своєї думки Дж. М. Кейнс відзначав, що значна відмінність у тлумаченні доходу наявна у мікро- та макроекономічних підходах до його дослідження, тобто на цих рівнях виділяються вже окремі концептуальні поняття - «дохід підприємця» та «сукупний дохід», що зазначено у праці Попович О.В. [46; с. 976]. Також необхідно зазначити, що у економічних дослідженнях не завжди можна зустріти розмежування понять «дохід» та «прибуток», у тому числі в сучасних працях науковців, саме тому на сьогодні існує велика кількість дефініцій цих та суміжних з ними термінів, які потребують системного аналізу та впорядкування.

Економічні особливості поняття «Дохід», що запропоновані вітчизняними та закордонними дослідниками, нами відібрано, проаналізовано та систематизовано в рамках таблиці у Додатку А для виокремлення схожих рис та відмінностей у підходах до трактування доходу.

Першочерговими показниками оцінки ефективності діяльності підприємства є:

1) прибуток;

2) чистий грошовий потік.

Дані величини містять інформацію для розробки прогнозу майбутніх результати діяльності підприємства.

Нами виділено, що дохід також виступає важливим показником економічної ефективності господарської діяльності підприємства.

Серед переваг використання показника доходу над показником прибутку є:

- постійність,

- вищий рівень однорідності,

- можливість урахування змін величини продуктивності (без суми постійних витрат),

- більш точне прогнозування динаміки в майбутніх періодах.

На рисунку 1.1. нами схематично представлено переваги використання показника доходів над показником прибутку та чистого грошового потоку (див. рис. 1.1).

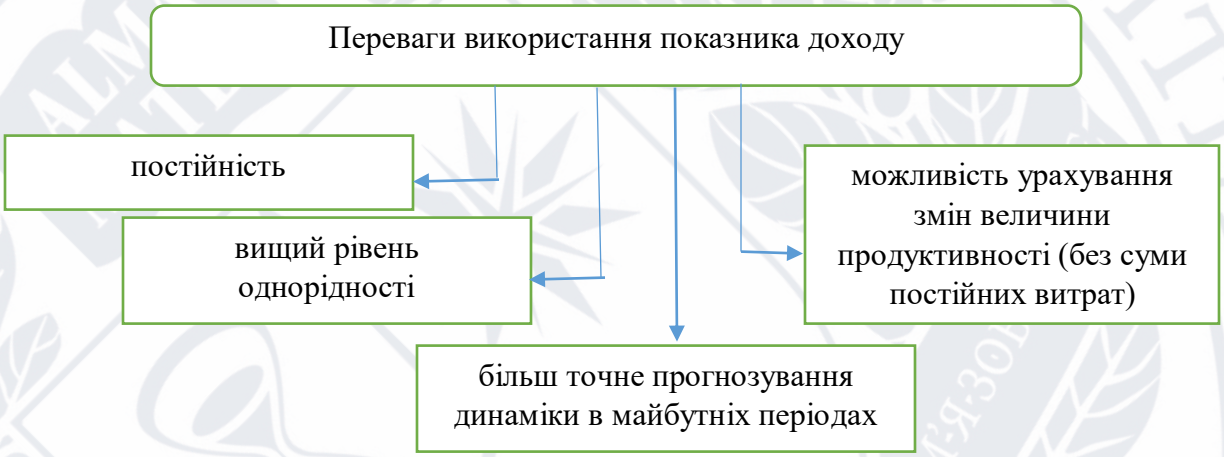

Рисунок 1.1 - Переваги використання показника доходу над показником прибутку та чистого грошового потоку в процесі прийняття управлінських рішень

Джерело: Сформовано автором

Технологія визнання та методи оцінки доходів підприємства від операційної діяльності залежить:

- від умов укладених контрактів із покупцями;

- від способу відображення в обліковій системі у відповідності до вимог стандартів бухгалтерського обліку.

Слід наголосити, що запровадження стандартів МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами» у підприємстві викликає суттєві зміни та визначає порядок формування, розподілу доходів та їх розкриття у фінансовій звітності.

Застосування у системі бухгалтерського обліку МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами» [30] та під час формування фінансової звітності відповідно

із вимогами МСФЗ відбуваються суттєві зміни до традиційних підходів до порядку визнання й оцінки доходів, враховуючи і проміжні. Такі умови зумовлюють у окремих випадках необхідність переглядати умови контрактів з покупцями.

Реалізуючи вимоги стандарту МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами» [30] спонукають також до перегляду способів господарської діяльності та до прийняття рішень керівного персоналу про доцільність здійснення окремих операцій в процесі відображення за новими вимогами.

Визначений підхід має реальний ефект бухгалтерського обліку впливати на діяльність підприємства та на його результати.

Змінюючи методологію визнання та обліку доходів за операціями на підприємстві вони можуть виявлятись більш чи менш привабливими як власне для підприємства так і для контрагентів.

Варто зауважити на сукупному впливі цих ефектів на усі суб'єкти господарювання, що може мати вплив на економіку держави у формі економічних наслідків внаслідок зміни методології бухгалтерського обліку.

Слід зазначити, що впровадження ще у 2018 році та заміна МСБО 18 [29] на МСФЗ 15 [30] не спонукало Міністерство фінансів України терміново оновити Національне положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» (НП(С)БО 15 «Дохід) [34]).

Така ситуація спровокувала появу суттєвих відмінних характеристик у інтерпретації понять пов'язаних із формуванням і розподілом доходів підприємства у процесі:

- визнання,
- оцінки,
- розкритті інформації про доходи.

Підприємствами, що ведуть облік і формують фінансову звітність за вимогами НП(С)БО 15 «Дохід» [34] та МСФЗ 15 «Дохід від договорів з

клієнтами» [30] не можуть зіставити обсяг визнаних доходів за різними групами підприємств в фінансовій звітності за тими ж звітними періодами (див. табл. 1.1).

Така різнотрактованість має вплив на безпосередньо структуру та на обсяг доходів, що визнані підприємством.

Таблиця 1.1 – Особливості відображення підприємствами доходів від операційної діяльності відповідно вимог НП(С)БО [34] та МСФЗ [30]

Характеристики	НП(С)БО 15 «Дохід»	МСБО 18 «Дохід»	МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами»
Визнання доходу	У результаті здійснення операції відбудеться збільшення економічних вигід підприємства	Надходження суб'єкту господарювання вигід, пов'язаних із операцією	Здійснюється внаслідок передачі товарів чи послуг клієнтам в сумі, яка відображає суму компенсації, на яку підприємство очікує отримати право у обмін на такі товари чи послуги
Оцінка доходу	У сумі справедливої вартості активів, які отримані чи підлягають отриманню	За справедливою вартістю компенсації, що була отримана чи підлягає отриманню	В сумі компенсації, за яку господарюючий суб'єкт очікує отримати право на активи у обмін на передачу клієнту обіцяних товарів чи послуг
Витрати, понесені для отримання доходу	Повинні бути достовірно визначені	Повинні бути достовірно визначені	Очікування відшкодування суми витрат
Подання активів в балансі	Не визначено	Не визначено	Суб'єкт господарювання відображає будь-які безумовні права на компенсацію окремо як дебіторську заборгованість
Розкриття інформації в Примітках до річної фінансової звітності	Облікова політика в частині визнання і групування доходу	Облікові політики, що прийняті для визнання доходу, суттєві групи доходів	Договори із клієнтами, суттєві судження та їх зміни, активи, визнані внаслідок витрат на отримання чи виконання договору із клієнтом

Джерело: Сформовано автором на основі [НП(С)БО 15 «Дохід»; МСБО 18 «Дохід», МСФЗ 15]

У відповідності із НП(С)БО 15 [34] Дохід визнається як факт збільшення активу чи зменшення зобов'язання. Дана операція призводить до зростання

власного капіталу (винятком є збільшення капіталу за рахунок внесків учасників). Дана ситуація засвідчує про застосування балансового методу для його розрахунку, що є підтримуваним Концептуальною основою фінансової звітності. Концептуальна основа фінансової звітності базується на визначенні пріоритету визначення вартості наявного капіталу (або суми чистих активів) на дату балансу у спосіб врахування змін вартості наявних залишків статей балансу, що пов'язані із відображенням наслідків здійснення операцій контрактами за укладеними із клієнтами. Саме це відрізняє його від раніше діючого МСБО 18 «Дохід» [29].

Проте, у відповідності до вимог НП(С)БО 15 «Дохід» [34] визначено необхідність достовірного визначення сум витрат, що пов'язані з визнанням наявних доходів. Це засвідчує про певні розбіжності між формулюванням терміну «Дохід» та методикою формування сум фінансового результату, що фактично проводиться за принципом нарахування й відповідності.

Науковцями обґрунтовано відмову від використання принципу відповідності через зниження взаємного зв'язку сум отриманих доходів і понесених витрат, що пов'язано із економічними причинами, зокрема через зниження частки прямих витрат в загальних витратах компанії.

Вважливими характеристиками підходів в частині визначення й визнання доходу, наведено в МСБО 18 «Дохід» [29], де зазначено про використання принципу відповідності доходів і витрат. Саме тому даний стандарт бухгалтерського обліку ще в 2014 році був замінений на МСФЗ 15 «Дохід» [30]. Підприємства, які формують фінансову звітність за міжнародними стандартами із 2018 року використовують саме МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами» [30]. Використання в процесі відображення сум доходів визначених за стандартом МСФЗ 15, показує використання пріоритетності балансового методу під час визнання і відображенні підприємством доходів.

Стандартом врегульовано, що дохід виникає на підприємстві унаслідок передачі товарів чи послуг клієнтам в сумі, яка становить компенсацію, що її

підприємство очікує отримати як право обміну на такі товари чи послуги, які можуть бути визначені за скоригованою ціною на ринку, за очікуваними витратами із додаванням суми маржі або відповідно до залишкового підходу (Рис. 1.2).

В процесі формування доходу підприємства визначення ціни за господарською операцією продажу по справедливій вартості здійснюється згідно вимог МСФЗ 15 «Дохід» тільки по операціях негрошового обміну.

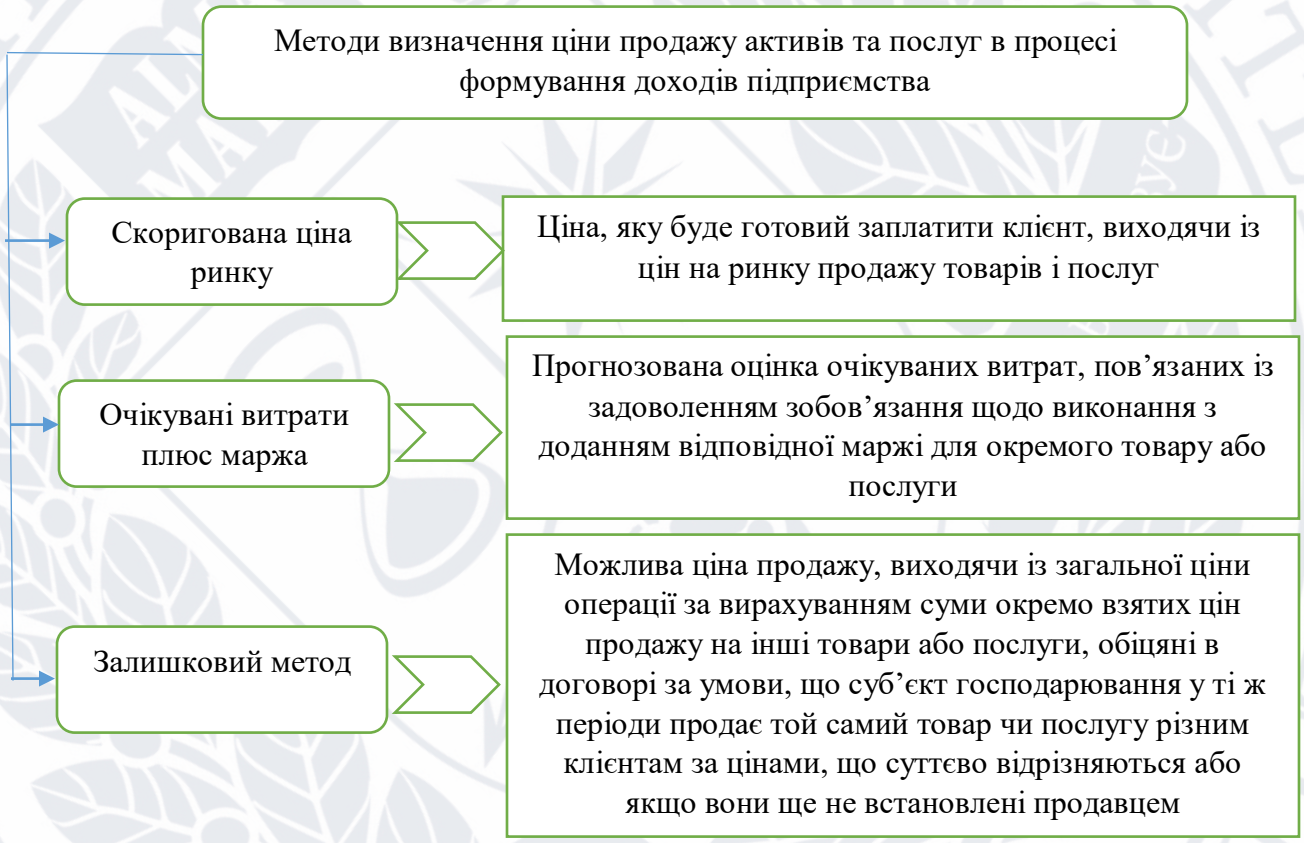

Рисунок 1.2 - Методи визначення ціни продажу активів та послуг в процесі формування доходів підприємства

Джерело: Сформовано автором на основі [37]

Відмічено нами, що застосування в системі обліку доходів балансового підходу у відповідності із вимогами МСФЗ 15 «Дохід» підтверджується необхідністю визнавати підприємством-продавцем товарів і/та послуг наявної суми дебіторської заборгованості як наявність безумовних прав на здійснення

компенсації та відсутність взаємозв'язку між сумою визнаних доходів та суми витрат, які пов'язані із його визнанням. Так, до витрат, пов'язаних безпосередньо із договором (або конкретним очікуваним договором), належать суми прямих витрати на виробництво продукції або/та надання послуг, що виготовляються (здійснюються) безпосередньо суб'єктом господарювання для реалізації покупцям та суми непрямих розподілених витрат, які оплачує покупець [4] без очевидного зв'язку із очікуваними доходами.

З моменту прийняття рішення міжнародним співтовариством у створенні єдиного набору уніфікованих глобальних бухгалтерських стандартів під тиском лідерів провідних країн (головних світових органів стандартизації): Рада з МСБО та Рада з стандартів фінансового обліку США вони розпочали етап конвергенції (або зближення) стандартів.

Для уніфікації стандартів як американськими, так і міжнародними розробниками стандартів реалізовано було декілька спільних проектів, серед яких найбільш значущим було уніфікація визнання і поняття «Дохід». Даний проект відобразився як МСФЗ 15 «Дохід» і знайшов відображення у розділі 606 Кодифікації US-GAAP. Відповідно до параграфу 4 «Вступу» до МСФЗ 15 «Дохід» зауважено, що причиною для прийняття сучасних правил в частині системи обліку доходів слугувало:

1) система МСФЗ у собі містила обмежені настанови при визнанні підприємством доходу, це було важко застосувати в частині складних операцій;

2) система US-GAAP в собі містила досить велику кількість відмінних настанов в частині облікового відображення доходу в різних галузях й відносно різних типів операцій.

Експертами зазначено, що американські стандарти на відміну від МСФЗ, основані на більш конкретних та чітких правилах.

Американські стандарти US-GAAP є:

- більш багатослівнішими, тобто вони є конкретизованими;

- більш деталізованими.

Тому, під час створення уже розроблений МСФЗ 15, мав більший вплив американських підходів до процесу стандартизації й був досить значним. Тому МСФЗ 15 «Дохід» вийшов таким об'ємним (за обсягом) й детальним.

Отже, зміну фундаментальної дефініції «Дохід» внаслідок трансформації підходу нами представлено у таблиці 1.2 (див. табл. 1.2).

Таблиця 1.2 - Дефініція доходу відповідно МСБО 18 [29] та МСФЗ-15 [30]

	МСБО 18	**МСФЗ 15**
Визначення поняття «дохід»	Дохід (**revenue**) – являє собою валове надходження економічних вигід впродовж періоду, що виникає у ході звичайної діяльності господарюючого суб'єкта, коли власний капітал його зростає у результаті такого надходження, проте не у результаті здійснення внесків учасників власного капіталу	Дохід (income**)** – представляє собою збільшення економічних вигід впродовж звітного періоду в формі надходжень чи покращення активів підприємства або зменшення суми зобов'язань, що призводить до збільшення вартості власного капіталу, окрім збільшення суми власного капіталу, що пов'язано із отриманням внесків від учасників власного капіталу. Дохід (revenue): це дохід, що виникає в ході звичайної діяльності господарюючого суб'єкта
Оцінка доходу	Оцінка доходу здійснюється за справедливою вартістю компенсації	Оцінка доходу здійснюється за справедливою вартістю отриманих активів
Класифікація доходів	1) Дохід від реалізації товарів; 2) Дохід від надання послуг; 3) Дохід від відсотків, роялті, дивідендів	1) Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); 2) чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); 3) інші операційні доходи; 4) фінансові доходи; інші доходи
Принцип відповідності доходів та витрат	Принцип передбачає, що доходи й витрати визнаються одночасно по одній операції	Принцип передбачає, що дохід, який достовірно не може бути визначений, визначається в розмірі відшкодовуваних його витрат

Джерело: Узагальнено автором на основі [29; 30]

При введенні МСФЗ 15 «Дохід» [30] відбулись зміни власне тлумачення терміну «Дохід». У відповідності із трактуванням стандарту МСФЗ 15 «Дохід» виокремлено дві категорії доходу:

1) широку (income);

2) вузьку (revenue):

У широкому розумінні «Дохід» - revenue є різновидом income.

В вузькому трактуванні термін «Дохід» - revenue виступає виручкою від реалізації товарів (робіт і послуг). Стандарт МСФЗ 15 «Дохід» [30] регулює процес визнання зазначеного різновиду доходу. Отже, як наслідок (на відміну від МСБО 18 [29]) стандарт МСФЗ 15 «Дохід», не описує процес визнання доходу, що отриманий від процентів чи дивідендів. Дані види доходів знайшли відображення у МСФЗ 9 «Фінансові інструменти». На рисунку 1.3 представлено Механізм формування доходу у відповідності із вимогами МСБО 18 «Дохід» [29]

Рисунок 1.3 - Механізм формування доходу у відповідності із вимогами МСБО 18 «Дохід»

Джерело: Сформовано автором на основі МСБО 18 «Дохід» [29]

Трактуючи поняття «Дохід» по новому відсутнє розуміння «валового надходження» (gross inflow). У параграфі 29 «Основи для висновків» до вимог МСФЗ-15 «Дохід» [30] зазначили, що щоб не вводити у оману бухгалтерів, які

могли б його інтерпретувати в якості необхідності визнання суми доходу під час отримання передоплати.

Трактування доходу у широкому розумінні (як income) відображено у параграфі 4.25(а) «Концептуальної основи складання звітності».

Модель визнання сум доходу, базуються на контрактній основі (contract-based revenue recognition model). В параграфі 17 «Основ для висновків» згідно із МСФЗ 15 «Дохід» [30] визнається дохід на основі обліку активів і зобов'язань, які виникають з контракту, що укладений між підприємством і клієнтом.

Контракт стає активом (або контрактним активом), коли оцінка прав перевищує оцінку зобов'язань які залишились в частині виконання контракту. Зворотнім випадком є коли контракт стає зобов'язанням (або контрактним зобов'язанням) - оцінка решти зобов'язань в частині його виконання перевищує вартість оцінки залишкових прав.

Таблиця 1.3 - Обґрунтування поняття дохід» у відповідності із вимогами НПСБО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та МСФЗ 18 «Дохід»

№ пп	Нормативний документ	Поняття
1	Дохід за НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	збільшення суми економічних вигід у формі надходжень активів чи у формі зменшення зобов'язань, що призводять до певного зростання суми власного капіталу (окрім збільшення вартості власного капіталу у спосіб внесення внесків учасників (або власників) за звітний період
2	Дохід за Міжнародним стандартом фінансової звітності 18 «Дохід»	валове надходження суми економічних вигід впродовж певного періоду, які виникають у ході здійснення звичайної діяльності господарюючого суб'єкта, коли сума власного капіталу зросте у результаті такого надходження, але не у результаті здійснення внесків учасників капіталу підприємства

Джерело: Сформовано автором на основі НП(С)БО 1 та МСФЗ 18 «Дохід» [29]

Трактування дефініції «дохід» відповідно з вимогами НП(С)БО «Загальні вимоги до фінансової звітності» й Міжнародним стандартом фінансової звітності 18 «Дохід» [29] нами представлено у таблиці 1.3.

Застосування в системі обліку МСФЗ-15 «Дохід» [30] за традиційними

операціями купівлі-продажу товарів визнаватись буде на етапі «за відвантаженням». Отже, для операцій, які відбуваються у більшості підприємств у системі обліку змін не відбудеться. Важливим інноваційним інструментом обліку доходів підприємства є потреба проводити нарахування умовних відсотків в процесі отримання довгострокових авансів підприємством. Проведення нарахування відсотків при отриманні довгострокових авансів підприємством викличе збільшення величини доходу від реалізації в період, коли буде погашатись сума контрактних зобов'язань.

Рисунок 1.4 - Інструменти нормативно-правового регулювання поняття «Дохід»

Інструменти нормативно-правового регулювання поняття «Дохід» нами представлено на рисунку 1.4.

Отже, варто наголосити, що особливістю обліку доходів підприємства

регулюється значною кількістю нормативно-правового забезпечення, даними податкового кодексу України, й вітчизняними НП(С)БО та положеннями Міжнародних стандартів фінансової звітності. Виходячи із виду нормативно-правового документа здійснюється відповідно їх визнання, класифікація та розподіл.

1.2. Теоретичні аспекти формування класифікаційних ознак доходів підприємства, їх визнання

Важливим етапом формування та розподілу доходів підприємства є її нормативне регулювання у Наказі про облікову політику підприємства у якому відбувається зазначення:

1) класифікаційних ознак доходів підприємства;

2) визначення видів діяльності підприємства з метою формування і розподілу доходів.

Підприємства у цілях організації бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності усю сукупність доходів, як складового елемента при визначенні фінансового результату від діяльності підприємства класифікують по видах діяльності.

У відповідності із вимогами національних стандартів бухгалтерського обліку підприємствами передбачається здійснення таких видів діяльності (див. рис. 1.5).

1. Операційна;

2. Фінансова діяльність;

3. Інвестиційна діяльність.

Важливим завданням в системі організації обліку та формування системи оподаткування доходів підприємства виступає процес їх визнання.

В процесі ведення господарської діяльності та здійснення господарських операцій підприємства із ціллю визнання сум доходу у відповідності із до вимогами п. 5 НП(С)БО 15 «Дохід» визначено обов’язкові до виконання умови:

1. збільшення вартості активу чи зменшення суми зобов'язання, яке призводить до збільшення вартості власного капіталу (окрім збільшення суми наявного капіталу за рахунок внесків учасників підприємства);

2. оцінка доходу має бути достовірно визначена.

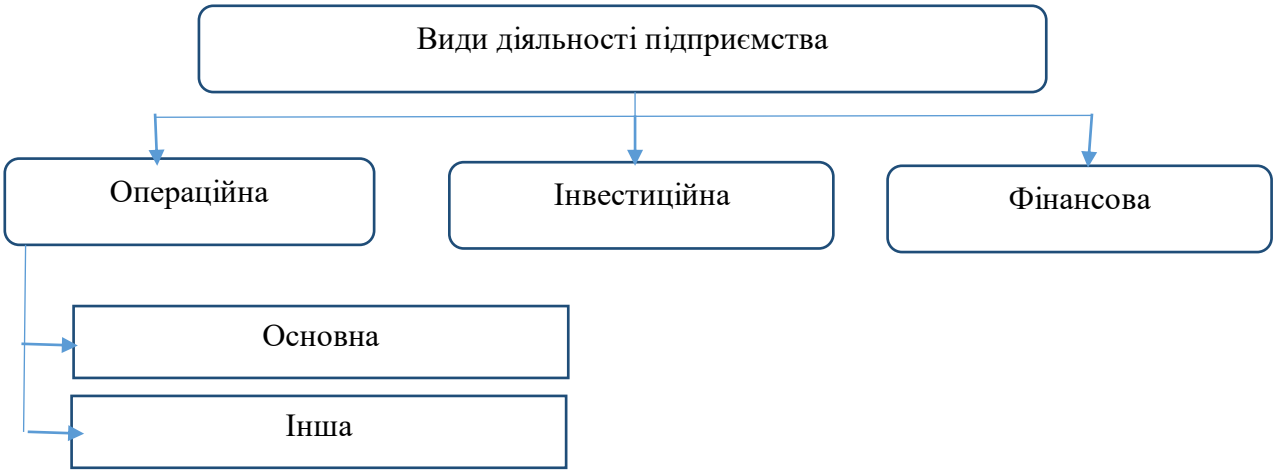

Рисунок 1.5 - Класифікація видів діяльності підприємства згідно із вимогами національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку

Джерело: Сформовано автором на основі [34]

Головні умови визнання сум доходу підприємства представлено нами схематично на рисунку 1.6.

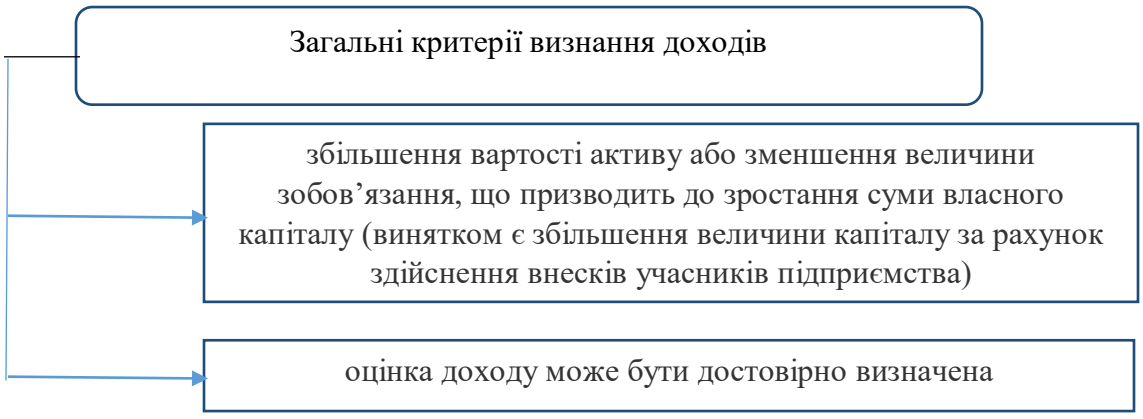

Рисунок 1.6 - Загальні критерії визнання доходів відповідно до вимог НП(С)БО 15 «Дохід»

Джерело: Сформовано автором на основі НП(С)БО 15 «Дохід» [34]

Схематично представлені критерії визнання доходів підприємствами дають загальну їх характеристику.

Проте, слід пам’ятати, що крім загальних вимог також існують специфічні умови визнання доходу, які визначаються видом отриманого доходу.

Як наслідок, процес визнання доходу буде залежати безпосередньо від класифікаційної групи отриманого доходу.

Відповідно до вимог Національного положення (стандартів) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» критерії визнання сум отриманого доходу, застосовуються окремо до кожної із операцій. Облік доходів є складним процесом, оскільки визначені критерії будуть застосовувані до окремих елементів однієї із операцій чи разом до двох або більше операцій, якщо таке випливатиме із суті даної господарської операції (або операцій).

Пунктом 8 НП(С)БО 15 [34] передбачено, що дохід (або виручку) від реалізації продукції (товарів, чи інших активів) буде підприємством визнаватись у разі наявності визначених нижче умов:

1) покупцеві передано ризики та вигоди, що пов'язані із правом власності на продукцію (товар чи інший актив);

2) підприємство не провадить надалі управління й контроль за реалізованою підприємством продукцією (товарами чи іншими активами);

3) сума доходу (або виручка) може достовірно бути визначена;

4) існує впевненість у тому, що у результаті здійснення операції відбудеться збільшення суми отриманих економічних вигід підприємства, а суми витрат, що пов'язані з даною операцією, можуть достовірно бути визначені.

На рисунку 1.7 нами схематично представлено головні умови визнання підприємством доходів (або виручки) від реалізації продукції у відповідності із вимогами національного положення (стандартів) бухгалтерського обліку (див. рис. 1.7).

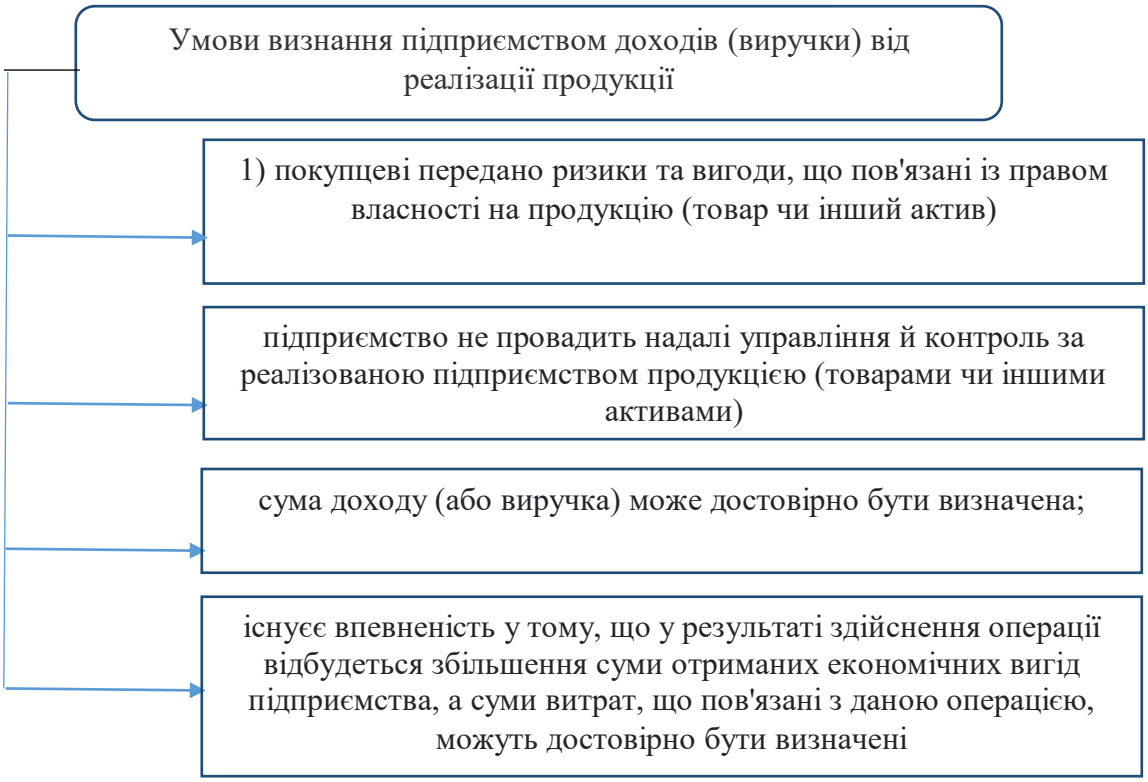

Рисунок 1.7 - Умови визнання підприємством доходів (виручки) від реалізації продукції

Джерело: Сформовано автором на основі п.8 НП(С)БО 15 «Дохід» [34]

Дохід не визнають на підприємстві**,** в ситуації, коли здійснюється операція обміну продукцією (роботами, товарами, чи послугами та іншими активами), які:

- мають аналогічне призначення;
- мають однакову суму справедливої вартості.

Сума отриманого доходу, що виник за операціями із надання послуг визнають на підприємстві враховуючи ступінь завершеності операцій по наданню послуг на дату балансу, у той момент, коли уже можна достовірно оцінити результат проведеної операції. Результат здійсненої господарської операції із надання ним послуг може бути достовірно оцінений за наявності певних умов:

1. можливість здійснення достовірної оцінки доходу;

2. імовірності надходження підприємству економічних вигід від надання послуг;

3. можливість достовірної оцінки ступеню завершеності надання підприємством послуг на дату балансу;

4. можливість достовірної оцінки суми понесених витрат, які здійснені були для надання ним послуг й витрат необхідних для завершення надання послуги.

Нами схематично представлено умови достовірної оцінки здійсненої господарської операції із надання послуг на рисунку 1.8.

Рисунок 1.8 - Умови достовірної оцінки здійсненої господарської операції із надання послуг

Джерело: Сформовано автором на основі п. 10 НП(С)БО 15 «Дохід» [34]

На підприємствах проводять оцінку ступеня завершеності операції із надання послуг шляхом:

1) вивченням виконаної роботи;

2) визначенням питомої ваги обсягу наданих послуг, тих які надані на певну дату, та послуг наданих у загальному обсязі і які мають бути надані;

3) визначенням частки (питомої ваги) витрат, що зазнає підприємство в зв'язку з наданням ним послуг, у сумі таких витрат, що загально очікуються.

Сума витрат, які понесені підприємством на певну дату, у себе включає лише ту суму витрат, що відображають визначений обсяг наданих підприємством послуг на таку саму дату.

У ситуації, коли суть послуг підприємства полягає в виконанні невизначеної кількості певних дій (чи операцій) за конкретний період часу, тоді дохід визначається у спосіб рівномірного нарахування його за такий період. Винятком можуть бути ситуації, коли інший метод є більш кращим і визначає рівень завершеності надання підприємством послуг.

У ситуації, коли сума доходу (виручки) від надання підприємством послуг достовірно визначеною не може бути, то він (дохід) відображається у системі бухгалтерського обліку у розмірі суми визначених витрат, які підлягають відшкодуванню.

Якщо сума доходу (виручки) від надання підприємством послуг не може бути оціненою достовірно та не існує ймовірності здійснення відшкодування суми зазнаних витрат, тоді дохід не визнається, проте понесені витрати підприємство визнає як витрати звітного періоду.

У випадку, коли сума доходу надалі буде достовірно оціненою, тоді дохід буде визнаватись за такою оцінкою.

Сума визначеного доходу (виручки) від реалізації продукції або товарів, робіт чи послуг) не коригується на суму пов'язаної із ним сумнівної й безнадійної дебіторської заборгованості.

Сума такої заборгованості на підприємстві визнається витратами у відповідності із НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». У цій ситуації доходом визнається та сума зобов'язання, що не підлягає погашенню.

Суми цільового фінансування не визнається доходом до тієї пори, доки не існує на підприємстві підтвердження того факту, що воно буде дійсно отримане і підприємство виконає усі умови відносно такого фінансування.

Отримане підприємством цільове фінансування (в тому числі й кошти, які вивільнені від процесу оподаткування в зв'язку із наданням певних пільг із суми податку на прибуток підприємства) буде визнаватись доходом впродовж тих періодів, у яких було зазнано витрати, що пов'язані із виконанням визначених умов цільового фінансування.

Проведення цільового фінансування суми капітальних інвестицій визнається на підприємстві доходом впродовж терміну корисного використання відповідних об'єктів інвестування (таких як: основні засоби, нематеріальні активи, інше) пропорційно до суми нарахованої амортизації даних об'єктів.

Суми цільового фінансування для проведення компенсації суми витрат (або суми збитків), що зазнало підприємство, й фінансування з метою надання підприємству підтримки без встановлення конкретних умов його витрачання в цілях виконання в майбутньому визначених заходів визнаються дебіторською заборгованістю із одночасним визнанням суми доходу.

Дохід підприємства, що виникає у результаті використання іншими сторонами наявних активів підприємства, визнається у формі:

- процентів,
- роялті,
- дивідендів.

Дохід визнається у такій формі якщо:

- існує імовірне надходження певних економічних вигод, які пов'язані із даною операцією;
- дохід можна достовірно оцінити.

Виходячи із вимог НП(С)БО 15 «Дохід» [34] нами сформовано алгоритм визнання доходів підприємства, що виникають у результаті використання іншими сторонами наявних його активів.

Рисунок 1.9 - Алгоритм визнання доходів підприємства, що виникають у результаті використання іншими сторонами наявних його активів

Джерело: Сформовано автором на основі НП(С)БО 15 «Доід» [34]

З технічної точки зору в системі бухгалтерського обліку визнані на підприємстві доходи будуть класифікувати за наступними групами:

- дохід (або виручка) від реалізації продукції (чи товарів, робіт, послуг);
- чистий дохід від реалізації продукції (чи товарів, робіт, послуг);
- інші операційні доходи;
- фінансові доходи;
- інші доходи.

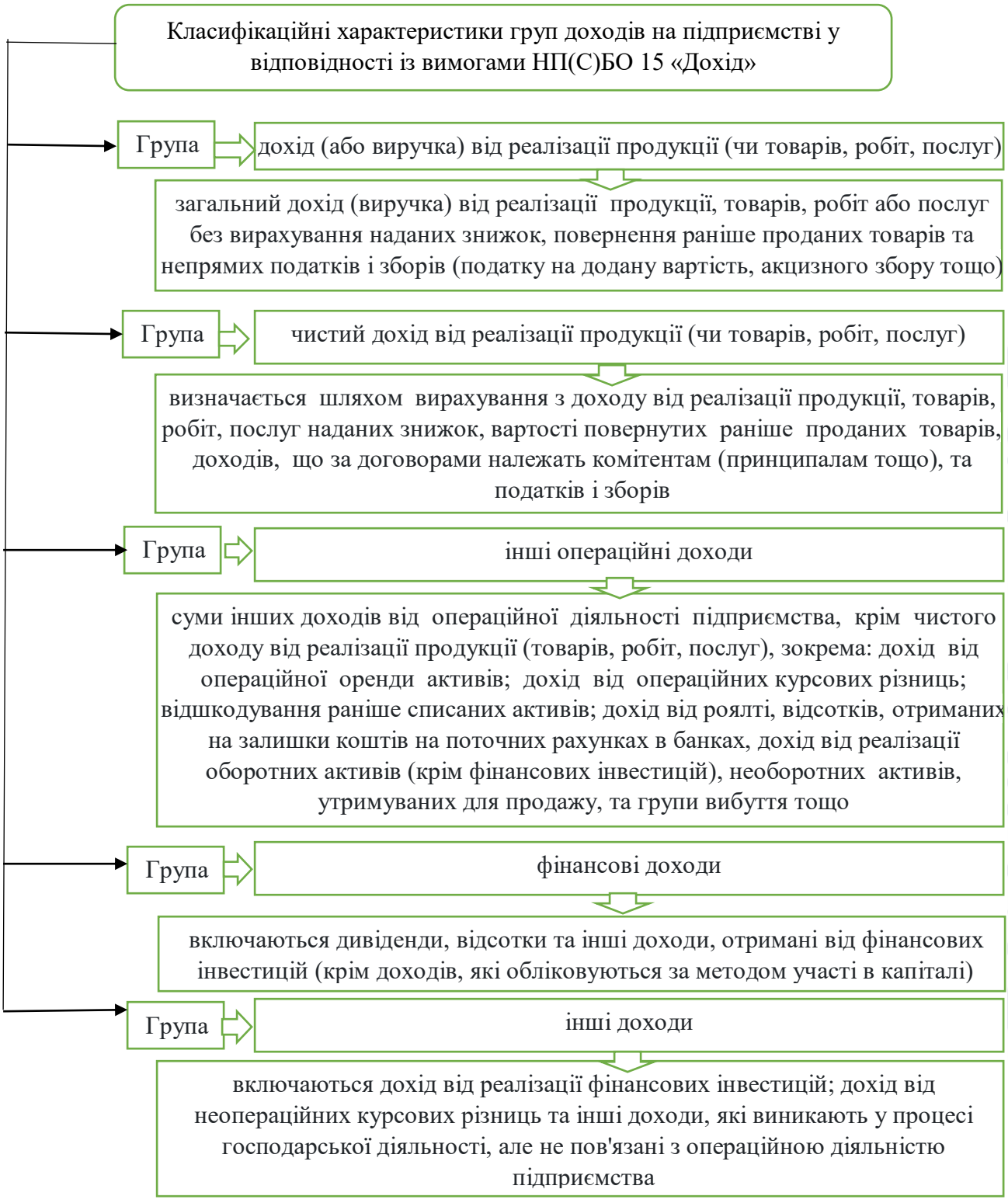

Рисунок 1.10 - Класифікаційні характеристики груп доходів на підприємстві у відповідності із вимогами НП(С)БО 15 «Дохід»

Джерело: Сформовано автором на основі НП(С)БО 15 «Дохід» [34]

Класифікаційні характеристики груп доходів на підприємстві у відповідності із вимогами НП(С)БО 15 «Дохід» [34] нами сформовано схематично та представлено на рисунку 1.10.

Суми доходів, які отримує підприємство після вирахування сум понесених витрат та податків, що належать до сплати трансформуються у прибуток підприємства, який воно може використовувати за різним призначенням.

Крім операцій із визнання доходів у підприємства є операції, за якими воно ці доходи не визнає у відповідності із вимогами п. 6 НП(С)БО 15 «Дохід». Дану інформацію нами узагальнено та представлено схематично на рисунку 1.11.

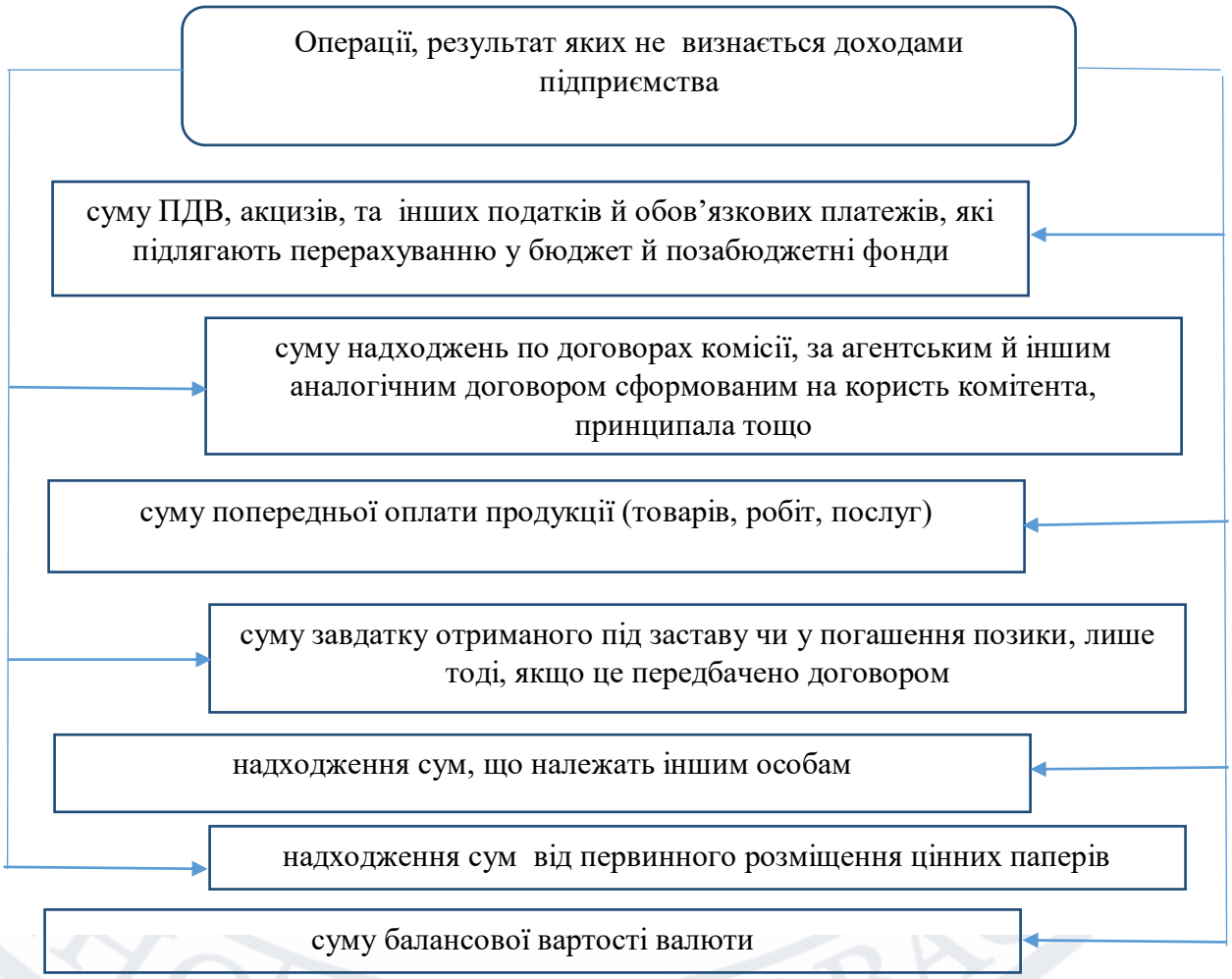

Рисунок 1.11 - Операції, результат яких підприємство не визнає доходами у відповідності із вимогами НП(С)БО 15 «Дохід»

Джерело: Узагальнено автором на основі НП(С)БО 15 «Дохід» [34]

На підприємстві дохід в системі обліку відображається у сумі справедливої вартості тих активів, які отримані чи підлягають отриманню.

У випадку, коли безоплатно отриманий підприємством актив забезпечує надходження визнаних економічних вигід впродовж декількох звітних періодів, тоді доходи будуть визнаватись на систематичній основі (для прикладу: в сумі нарахованої амортизації) впродовж тих звітних періодів, коли будуть надходити ці економічні вигоди.

1.3. Особливості системи контролю за формуванням і розподілом доходів підприємства

Оскільки доходи підприємства є елементом формування прибутку, який підлягає оподаткуванню, то контроль за ними – слугує одним із найважливіших інструментів системи управління. Внутрішній контроль виступає одним із головних інструментів системи управління підприємством, так як сприяє пошуку внутрішніх резервів для ефективної діяльності підприємства і елементом підвищення ефективності прийнятих управлінських рішень. Здійснення ефективного і систематичного контролю – слугує запорукою успіху діяльності господарюючого суб'єкта. Дохід підприємства виступає елементом як зовнішнього, так і внутрішнього контролю. Функціонуюча на підприємстві система внутрішнього контролю є індикатором, який включає сукупність внутрішніх правил з питань обліку, визнання оцінки та формування і розподілу доходів та є сукупністю процедур контролю, які впроваджує керівництво підприємства в цілях забезпечення ефективної діяльності, при цьому враховуючи специфіку дотримання внутрішньогосподарської політики. На підприємстві система внутрішнього контролю враховує три галузі контролю:

1. бухгалтерський,
2. адміністративний,
3. бюджетний.

Рисунок 1.12 - Мета та завдання форм контролю обліку формування та розподілу доходів підприємства

Здійснення кожного із видів контролю передбачає наявність власної мети й завдання. Мету та основні завдання кожного із видів контролю нами схематично

представлено на рисунку 1.12.

В процесі формування й впровадження системи внутрішнього контролю на досліджуваному підприємстві, доцільно не тільки ретельно виокремити по пунктах мету й завдання, але й мати уже прогнозовані результати діяльності. Одним із інструментів оцінки ефективності на підприємстві діючої СВК можливо провівши тестування. Такий інструмент оцінки дасть можливість ідентифікувати як сильні, так і слабкі сторони контролю та розв'язати проблеми, які знайдені. У практиці господарської діяльності найбільш поширеним й ефективним інструментом для управління витратами торговельного підприємства виступає – бюджетування. бюджетування являє собою проведення системного процесу із:

- фінансового планування майбутніх господарських операцій;

- фінансового планування майбутніх процесів на підприємстві.

Бюджетування реалізується шляхом складання й оформлення бюджету на певний період часу із метою прийняття керівним персоналом ефективних управлінських рішень.

Розробка на підприємстві бюджету дає можливість:

1. визначити найбільш оптимальний розмір і склад витрат;

2. забезпечити покриття наявних витрат за рахунок фінансових ресурсів із різних джерел.

Слід зазначити, що досягнення найбільш успішного впровадження процесу бюджетування витрат та планування доходів на підприємстві можливо дотримуючись принципів:

1. повнота – характеризує те, що бюджет підприємства повинен охопити усі аспекти діяльності й підрозділи підприємства;

2. обґрунтованість – представляє собою здійснення ранжування пріоритетів в процесі формування величини витрат і отримання доходів за статтями, враховуючи обмеженість ресурсів;

3. гнучкість – є характеристикою, яка визначає, що розмір статей і величини витрат може змінюватись у залежності від тих ситуацій, що здійснюються безпосередньо на

підприємстві, або поза ним;

4. прозорість – передбачає те, що всі особи, які задіяні у виконані бюджету мають розуміти величину витрат, які можуть понести вони, оптимізувати їх величину у сторону зменшення;

5. погодження – принцип, який передбачає узгодження величини статей витрат із представниками найнижчого рівня управління, при подальшому погодженні із представниками вищого керівництва.

Важливою часткою в загальній структурі витрат торгового підприємства є операційні витрати. Обсяг операційних витрат визначається виходячи із стратегії бізнесу та основного виду його діяльності передбачаючи діяльність орієнтовану на максимізацію різниці між:

1) «вхідними» й «вихідними» грошовими потоками;

2) доходами і витратами.

Застосовуючи бюджетування доходів і витрат є ефективним інструментом управління підприємством. В процесі контролю формування і розподілу доходів отриманих підприємством виявляються шахрайські дії, які можуть бути скоєні матеріально-відповідальними особами. Інвентаризація виступає особливим інструментом внутрішнього контролю підприємства. Завдяки проведенню інвентаризації перевіряється фактична наявність облікованих та наявних на підприємстві активів і зобов’язань. В торгових підприємствах проведення інвентаризації є досить трудомістким та складним процесом. Автоматизація облікових процесів та застосування допоміжних автоматизованих систем (сканерів, які поєднані із програмним забезпеченням підприємства) полегшують даний процес. Автоматизація обліку господарських засобів і джерел їх утворення можна здійснювати на основі використання програмних продуктів типу ERP FOSS, BAS та інші. Інтегрування із програмними продуктами спеціального обладнання типу касових апаратів, сканерів штрих-кодів та інших, сприяють зменшенню трудомісткості процесу інвентаризації.

Висновки до розділу 1

1. Основною характеристикою ефективності діяльності підприємства є дохід, оскільки він вступає елементом формування чистого прибутку підприємства. Завдяки інформації про суми доходу враховуючи особливості його формування і розподілу керівний персонал здійснює планування і прогнозування господарської діяльності. Достовірність облікового відображення сум доходів є важливим, оскілки даний елемент системи обліку є визначальним в процесі формування величини оподатковуваного доходу, отже виступає об'єктом постійного контролю зі сторони підприємства та є елементом моніторингу зацікавлених сторін.

2. У відповідності із НП(С)БО 15 Дохід визнається як факт збільшення активу чи зменшення зобов'язання. Дана операція призводить до зростання власного капіталу (винятком є збільшення капіталу за рахунок внесків учасників). Дана ситуація засвідчує про застосування балансового методу для його розрахунку, що є підтримуваним Концептуальною основою фінансової звітності. Концептуальна основа фінансової звітності базується на визначенні пріоритету визначення вартості наявного капіталу (або суми чистих активів) на дату балансу у спосіб врахування змін вартості наявних залишків статей балансу, що пов'язані із відображенням наслідків здійснення операцій контрактами за укладеними із клієнтами.

РОЗДІЛ 2.
МЕХАНІЗМ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ФОРМУВАННЯ І РОЗПОДІЛУ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно-економічна характеристика діяльності підприємства та політика обліку і розподілу доходів

Товариство ТОВ «КПП ЦЕНТР» створено та діє на підставі Цивільного Кодексу України, Господарського кодексу України, Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та статуту. Товариство створене з метою одержання прибутку.

У своїй діяльності Товариство керується чинним законодавством та Статутом. Товариство є юридичною особою приватного права, що створене у формі товариства з обмеженою відповідальністю і зареєстроване у встановленому законом порядку.

Товариство набуває цивільних прав і обов'язків і здійснює їх через свої органи, які діють відповідно до Статуту і закону. У випадках, встановлених законом, Товариство може набувати цивільних прав та обов'язків і здійснювати їх через своїх Учасників.

ТОВ «КПП ЦЕНТР» центр є власником свого майна, набутого з дотриманням вимог чинного законодавства та має право найму робочої сили.

Товариство наділене цивільною правоздатністю і дієздатністю, може бути позивачем і відповідачем в суді, може мати розрахункові, валютні та інші рахунки в банківських установах, укладає від свого імені договори (правочини, контракти), набуває майнові та немайнові права, самостійно відповідає за своїми зобов'язаннями усім належним йому майном. Цивільна правоздатність виникає з моменту його створення і припиняється з дня внесення до єдиного державного реєстру запису про його припинення. Цивільна правоздатність Товариства може бути обмежена лише за рішенням суду.

ТОВ «КПП ЦЕНТР» самостійно визначає свою організаційну структуру, питання нормування і оплати праці, правила внутрішнього трудового розпорядку.

Місцезнаходження Товариства: 81500, Україна, Львівська обл., Городоцький район, с. Черляни., вул. Польова, буд. 97.

Засновником є Скомаровська Оксана Володимирівна та керівник підприємства Колісник Андрій Олегович.

Товариство має свій власний веб сайт https://strans-shop.com.ua/ та працює на CRM системі.

Підприємство ТОВ «КПП ЦЕНТР» здійснює оптову торгівлю деталями та приладами для автотранспортних засобів, продаж та оренду вантажних автомобілів та надання послуг в сфері обслуговування вантажних автомобілів.

Підприємством ТОВ «КПП ЦЕНТР» зареєстровано 4 торгових марки, 31 одиниця автотранспорту в користуванні, та 5 ліцензій.

Товариство створене з метою здійснення підприємницької діяльності у сфері надання в оренду рухомого та нерухомого майна, оптової та роздрібної торгівлі, виконання робіт та надання послуг, отримання прибутку від підприємницької діяльності, задоволення матеріальних та соціально-побутових потреб його Учасників (Власників) та працівників, забезпечення зайнятості населення за рахунок створення нових робочих місць.

Предметом основної діяльності Товариства є:

- Торгівля іншими автотранспортними засобами;
- Технічне обслуговування та ремонт автотранспортних засобів;
- Оптова торгівля деталями та приладдям для автотранспортних засобів (основний);
- Роздрібна торгівля деталями та приладдям для автотранспортних засобів;
- Товариство здійснює будь-які види господарської діяльності, якщо вони не заборонені законодавством України і відповідають цілям, передбаченим Статутом товариства.

Підприємство ТОВ «КПП ЦЕНТР» зареєстровано 03.04.2012 за адресою, Львівська обл., Львівський р-н, село Черляни, вул.Польова, будинок 97. Керівником організації є Колісник Андрій Олегович.

До початку військового стану та під час військового стану підприємство ТОВ «КПП ЦЕНТР» свою роботу не припиняло, також підприємство має недержавну форму власності.

Засновники юридичної особи є Скомаровська Оксана Володимирівна та Товариство з обмееною відповідальністю «СТРАНС».

Прибуток Товариства утворюється з надходжень від його господарської діяльності після покриття матеріальних та прирівняних до них витрат і витрат на оплату праці. З економічного прибутку Товариства сплачуються передбачені законом податки та інші обов'язкові платежі, а також відсотки по кредитах банків і по облігаціях.

Управління Товариством здійснюють його органи. Органами управління Товариством є Загальні збори Учасників і виконавчий орган Товариства – Директор.

Підприємством ТОВ «КПП ЦЕНТР» зареєстровано 4 торгових марки, 31 одиниця автотранспорту в користуванні, та 5 ліцензій.

ТОВ «КПП ЦЕНТР» є юридичною особою і знаходиться на загальній системі оподаткування.

Підприємство впродовж останніх 3 років (2020-2022 рр.), які слугували аналітичним періодом формує повну фінансову звітність у складі:

Ф. 1. Баланс,

Ф. 2 Звіт про фінансові результати,

Ф. 3. Звіт про рух грошових коштів,

Ф. 4. Звіт про власний капітал.

Оскільки підприємство функціонує на загальних засадах, то воно формує проміжну (квартальну) піврічну та річну фінансову звітність.

В структурі бухгалтерського балансу підприємства ТОВ «КПП ЦЕНТР» представлено вартість активів та пасивів у формі господарських засобів та джерел їх утворення (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1 - Динаміка вартості активів підприємства ТОВ «КПП ЦЕНТР», 2021-2022 рр..

Елементи активів підприємства	Роки		Відхилення	
	2021	2022	Абсолютне, тис. грн	Відносне, %
1. Необоротні активи				
Нематеріальні активи				
залишкова вартість	1193	1185	-8	-0,7
первісна вартість	1278	1302	24	+1,9
накопичена амортизація	85	117	32	+37,6
Основні засоби			0	
залишкова вартість	12874	12808	-66	-0,5
первісна вартість	22624	22623	-1	-
знос	9750	9815	65	+0,7
Інші фінансові інвестиції	24174	23805	-369	-1,5
Усього за розділом 1	38241	37798	-443	-1,2
2. Оборотні активи				
Виробничі запаси	4	3	-1	-25,0
Поточні біологічні активи	4	3	-1	-25,0
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	-	-	-	-
чиста реалізаційна вартість	3717	3298	-419	-11,3
Дебіторська заборгованість за розрахунками:	-	-	-	-
з бюджетом	-	-	-	-
за виданими авансами	989	33	-956	
Інша поточна дебіторська заборгованість	1014	1906	+892	+88,0
Поточні фінансові інвестиції	-	-	-	-
Грошові кошти та їх еквіваленти	10206	15262	+5056	+49,5
Усього за розділом II	15932	20566	+4634	+29,1
III. Витрати майбутніх періодів	-	-	-	-
Баланс	54173	58364	4191	7,7

Джерело: Узагальнено автором на основі даних фінансової звітності підприємства

Оцінюючи вартість активів підприємства та динаміку їх формування варто відмітити, що у їх структурі переважають необоротні активи. Якщо, у 2021 році вартість оборотних активів підприємства становила 15932 тис. грн, то у 2022 році

їх вартість склала 20566 ти. грн., що свідчить про їх збільшення на 4634 тис. грн. Оборотні активи у підприємства забезпечують зростання його ліквідності, що є позитивним напрямком змін. Тому, у підприємстві оборотні активи зросли на 29,1%, тоді як загальне збільшення величини валюти балансу зросло лише на 7,7% (табл. 2).

Необоротні активи ТОВ «КПП ЦЕНТР» становлять 70,6% у загальній вартості активів підприємства. У 2022 році відсоткова частка вартості необоротних активів у загальній їх вартості знизилась до рівня 64,8.

Виходячи із позиції більшої ліквідності оборотних активів дана ситуація є напрямком позитивних змін. У структурі необоротних активів переважна частка належить нематеріальним активам, основним засобам та іншим фінансовим інвестиціям. Вартість основних засобів підприємства у загальній величині активів компанії становить 23,8%, що має значний вплив на майновий стан підприємства. Нами на рисунку 1 представлено вартість основних засобів компанії ТОВ «КПП ЦЕНТР» та динамку їх вартості у 2021-20222 рр.

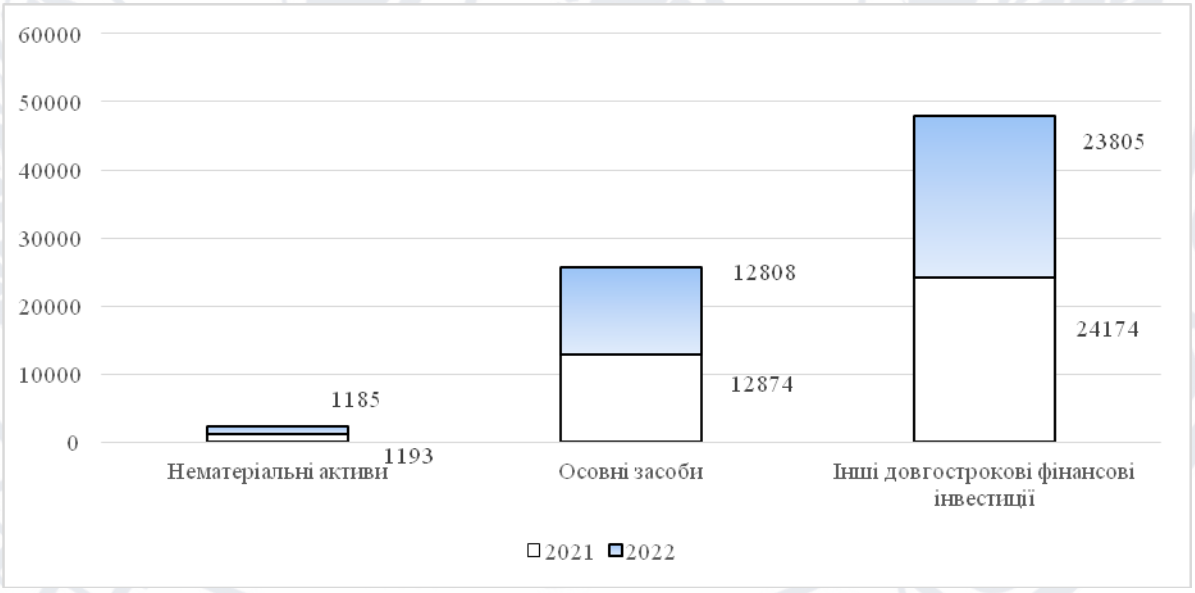

Рисунок 2.1 - Динаміка вартості основних засобів компанії ТОВ «КПП ЦЕНТР», 2021-20222 рр.

Джерело: Узагальнено автором на основі даних фінансової звітності підприємства

Оцінюючи вартість основних засобів підприємства варто зауважити про їх

безпосередній вплив на майновий стан підприємства. Аналіз майнового стану підприємства нами представлено у таблиці 2.

За даними оцінки нами виявлено, що впродовж 2021-2022 років частка основних засобів у активах підприємства зменшилась на 0,02. Ця характеристика свідчить про зменшення вартості основних засобів у звітному році при порівнянні із базовим періодом.

Таблиця 2.2 - Аналіз майнового стану підприємства ТОВ «КПП ЦЕНТР»

№ п/п	Показник	Роки		Відхилення, +-
		2021	2022	
1	Частка основних засобів в активах	0,24	0,22	-0,02
2	Коефіцієнт зносу основних засобів	0,43	0,43	0,00
3	Коефіцієнт мобільності активів	0,42	0,54	+0,13

Джерело: Розраховано автором на основі даних фінансової звітності підприємства

Важливою характеристикою стану основних засобів на підприємстві є коефіцієнт їх зносу. За досліджуваний період (2021-2022 рр.) змін в величині коефіцієнта зносу не виявлено, що свідчить про поступове оновлення необоротних активів.

Оцінюючи динаміку основних засобів у активах підприємства відмічено, що їх величина становить 0,22 та 0,24 відповідно у 2021 та 2022 рр. (Рис. 4).

Одна із характеристик стану необоротних активів підприємства є величина та динаміка коефіцієнта мобільності активів. Оскільки дана характеристика визначається як співвідношення оборотних і необоротних активів, то власне мобільність означає здатність активів переходити із однієї форми у іншу.

Високий рівень мобільності говорить про те, що компанія зможе змінити структуру активів впродовж короткого періоду часу. Сам коефіцієнт мобільності активів пов'язаний із ліквідністю, тобто швидкістю конвертації у грошові кошти без втрати вартості.

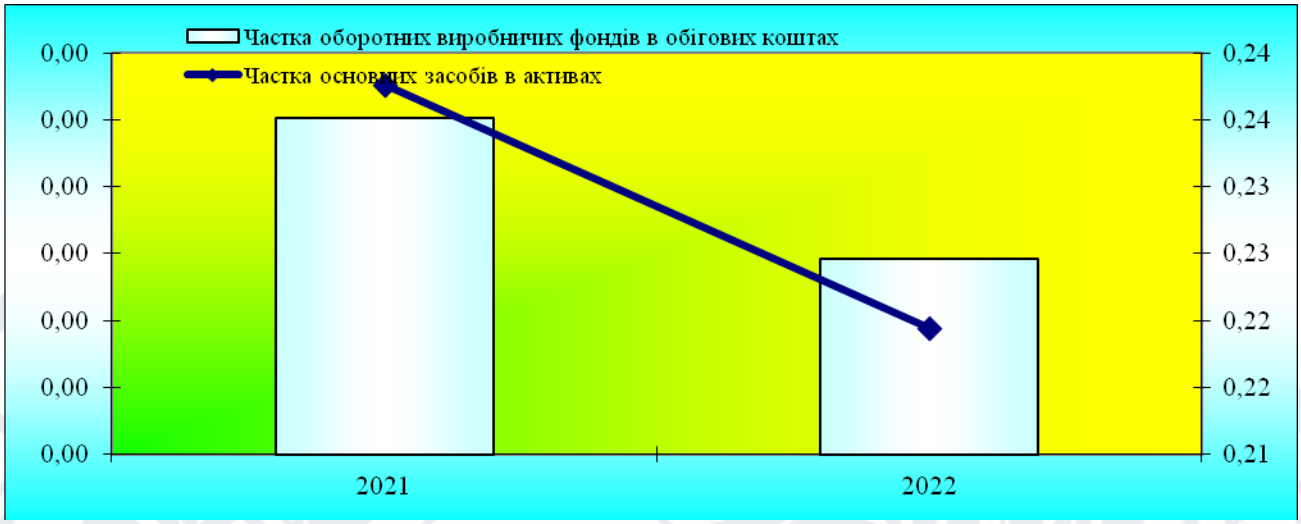

Рисунок 2.2 - Динаміка частки оборотних виробничих фондів у обігових коштах підприємства та основних засобів у його активах, 2021-2022 рр.

Існує деяка різниця, так, якщо показники ліквідності вимірюють здатність компанії відповідати за поточними зобов'язаннями (тобто вимірюють платоспроможність), то показник мобільності активів свідчать про здатність компанії підлаштовуватися під зовнішній вплив ринку, проводити гнучку діяльність, що для компанії ТОВ «КПП ЦЕНТР» є більш значною характеристикою. Наприклад, якщо у компанії ТОВ «КПП ЦЕНТР» основні засоби складають значну частку, то компанія не зможе перебудуватися на виробництво іншого виду продукту при різкій зміні ринкової ситуації. Проте, компанія надає послуги, а її основні засоби є інструментом їх надання, і зміна підходу до технології надання послуг не вплине на сам процес роботи компанії. Таким чином, маневреність активів компанії ТОВ «КПП ЦЕНТР» у аналізованому періоді є значно високою і становила 0,42 та 0,45 відповідно у 2021 та 2022 роках.

Здатність оперативно реагувати на зовнішні зміни підвищує стійкість і ефективність компанії.

Оборотні активи підприємства становлять 29,4 та 35,2% відповідно у 2021 та 2022 роках. Їх вартість за аналізований період збільшилась на 4634 тис. Грн., незважаючи на критичну ситуацію в економіці держави та війну. Тобто у 2022

році вартість грошових ресурсів компанії збільшилась на 49,5% (див. табл. 3)

Основною характеристикою інвестиційної привабливості компанії є показники ділової активності.

Нами проведено аналіз ділової активності підприємства у 2021-2022 роках.

За даними проведеної оцінки відмічено позитивну динаміку у зростанні коефіцієнта оборотності запасів підприємства. Проте, решту характеристик інвестиційної привабливості були в межах нормативних значень, троте не мали позитивного напрямку змін.

Таблиця 2.3 - Оцінка величини та динаміки ділової активності ТОВ «КПП ЦЕНТР» у 2021-2022 рр.

№ п/п	Показник	Роки		Відхилення, +-	Темп приросту, %
		2021	2022		
1.	Оборотність активів (обороти), ресурсовіддача, коефіцієнт трансформації	0,71	0,40	-0,31	-43,59
2.	Фондовіддача	3,0	1,81	-1,16	-38,91
3.	Коефіцієнт оборотності обігових коштів, обороти	2,40	1,13	-1,27	-52,92
4.	Період одного обороту обігових коштів, днів	150,00	318,61	+168,61	+112,41
5.	Коефіцієнт оборотності запасів, обороти	26,25	443,33	+417,08	+1588,89
6.	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, обороти	6,68	4,44	-2,25	-33,62
7.	Період погашення дебіторської заборгованості, днів	53,85	81,13	+27,28	+50,65
9.	Період погашення кредиторської заборгованості, днів	6,80	0,08	-6,72	-98,81
10.	Коефіцієнт оборотності власного капіталу, (оборотність)	0,72	0,41	-0,31	-42,72

Джерело: Узагальнено автором на основі даних фінансової звітності підприємства

Так, майже в двічі знизилась оборотність активів підприємства. Якщо у 2021 році даний коефіцієнт становив 0,71, то у 2022 році він зменшився на 0,31 і склав 0,40.

Аналогічна тенденція спостерігалась і з величиною фондовіддачі. Коефіцієнт фондовіддачі за аналізований період зменшився на 1,16, що призвело до того, що у

2022 році він становив 1,81. Вона виражає ефективність використання засобів праці. Що свідчить про те, що на одиницю основних виробничих фондів виробляється 1,81 готового продукту, тобто послуги.

Важливою характеристикою діяльності компанії ТОВ «КПП ЦЕНТР» є її ліквідність, оскільки вона характеризує здатність підприємства розраховуватися зі своїми поточними зобов'язаннями перед вітчизняними та закордонними контрагентами шляхом перетворення активів на гроші.

Слід зауважити, що ліквідність підприємства свідчить про наявність грошових коштів для термінового виконання фінансових зобов'язань даного періоду.

За даними оцінки нами відмічено, що ліквідність підприємства ТОВ «КПП ЦЕНТР» у 2022 році в цілому знизилась. Відбулось збільшення лише вартості чистого оборотного капіталу на 3667 тис. грн. У 2022 році при порівнянні із даними 2021 року. Також, коефіцієнт фінансування збільшився із 0,02 у 2021 році до 0,04 у 2022 році, що є позитивним напрямком змін. При аналізі ліквідності підприємства нами використано такий відносний показник, як коефіцієнт абсолютної ліквідності, який виступає найбільш жорстким критерієм платоспроможності та ліквідності підприємства і показує, яку частину короткострокової заборгованості воно може погасити в поточний момент або найближчим часом. Теоретично достатнім вважається, якщо величина цього коефіцієнта не нижче 0,2. Це означає, що на 20% підприємство може в поточний момент погасити всі свої короткострокові борги і платоспроможність вважається нормальною. В іноземній практиці, в країнах зі стабільною економікою, вважається достатнім, щоб цей коефіцієнт мав будь-яке позитивне значення до 0,01. За аналізований період підприємство має досить високий рівень ліквідності, оскільки за рахунок власних коштів на рахунку може погасити понад 8 раз у 2021 році та майже 7 раз у 2022 році власні поточні зобов’язання (див. табл. 4).

Таблиця 2.4 - Оцінка динаміки ліквідності ТОВ «КПП ЦЕНТР» у 2021-2022 рр.

№ п/п	Показник	Роки		Відхи-лення, +-
		2021	2022	
1.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	8,26	6,93	-1,33
2.	Коефіцієнт швидкої ліквідності	12,88	9,33	-3,55
3.	Чистий оборотний капітал, тис грн	14696,00	18363,00	+3667,00
4.	Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	36,67	36,62	-0,04
5.	Коефіцієнт фінансування	0,02	0,04	+0,02
6.	Коефіцієнт покриття	12,89	9,34	-3,55

Джерело: Розраховано автором на основі даних фінансової звітності підприємства

Коефіцієнт швидкої, або так званий коефіцієнт проміжної, суворої ліквідності, або коефіцієнт кислотного тесту визначається виходячи із відношенням суми грошових коштів, короткострокових фінансових вкладень і дебіторської заборгованості до поточних зобов'язань.

Проводячи оцінку ліквідності підприємства коефіцієнт швидкої ліквідності допомагає оцінити можливість погашення підприємством короткострокових зобов'язань у випадку його критичного стану. За даною характеристикою підприємство ТОВ «КПП ЦЕНТР» має гарні показники 12,88 та 9,33 відповідно у 2021 та у 2022 роках, при тому, що оптимальне значення цього показника лежить в діапазоні 0, 7-0,8.

Узагальнюючим показником ліквідності є коефіцієнт поточної ліквідності (або коефіцієнт загальної ліквідності, коефіцієнт покриття, коефіцієнт загальної платоспроможності), який розраховується із наявних на підприємстві поточних активів та поточних зобов'язань (див. рис. 2.3).

Провівши аналіз даного показника варто відмітити, що вимірявши загальну ліквідність видно якою мірою поточні зобов'язання забезпечуються поточними активами, тобто характеризують скільки грошових одиниць поточних активів припадає на одну грошову одиницю поточних зобов'язань. У період 2021 року його величина становила 12,89 а у 2022 році 9,34. Хоча, теоретичне значення

цього показника 1, 5-2, 5, проте враховуючи специфіку організації і провадження бізнесу визначена величина знаходиться в межах норми.

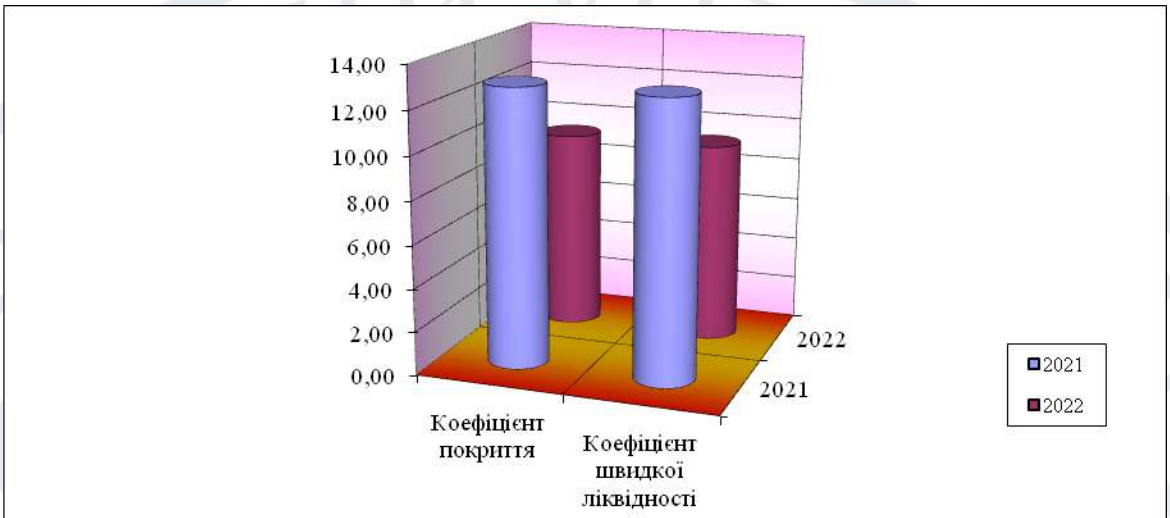

	Коефіцієнт покриття	Коефіцієнт швидкої ліквідності
2021	12,89	12,88
2022	9,34	9,33

Рисунок 2.3 - Динаміка ліквідності підприємства ТОВ «КПП ЦЕНТР», 2021-2022 рр.

Перед оцінкою формування, розподілу і використання прибутку ТОВ «КПП ЦЕНТР» варто проаналізувати його платоспроможність (див. табл. 5).

Оцінюючи платоспроможність підприємства варто зауважити на високому рівні її характеристик.

За аналізований період (2021-2022 рр.) у підприємстві збільшився розмір власних обігових коштів (робочого функціонуючого капіталу) на 3667 тис. грн., що є позитивним напрямком змін. Крім того, у 2022 році коефіцієнт фінансування збільшився на 0,05 одиниць і склав 0,33.

Оскільки підприємство ТОВ «КПП ЦЕНТР» здійснює свою діяльність у сфері послуг, та має невелику вартість запасів, тому коефіцієнт покриття запасів має досить велике значення.

Таблиця 2.5 - Аналітична оцінка платоспроможності ТОВ «КПП ЦЕНТР» у 2021-2022 рр.

№ п/п	Показник	Роки		Відхилення, +-
		2021	2022	
1	Власні обігові кошти (робочий функціонуючий капітал)	14696,00	18363,00	+3667,00
2	Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	0,92	0,89	-0,03
3	Маневреність власних обігових коштів	0,69	0,83	+0,14
4	Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	3674,00	6121,00	+2447,00
5	Коефіцієнт покриття запасів	3713,00	6168,67	+2455,67
6	Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,98	0,96	-0,01
7	Коефіцієнт фінансової залежності	1,02	1,04	+0,02
8	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,28	0,33	+0,05
9	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,02	0,04	+0,01
10	Коефіцієнт фінансової стабільності	42,83	25,49	-17,34
11	Коефіцієнт фінансової стійкості	42,83	25,49	-17,34
12	Коефіцієнт платоспроможності	0,98	0,96	-0,01
13	Коефіцієнт фінансування	0,02	0,04	+0,02
14	Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами	11,89	8,34	-3,55
15	Коефіцієнт маневреності	0,28	0,33	+0,05

Джерело: Узагальнено автором на основі даних фінансової звітності підприємства

Проте, для підприємств сфери послуг це є нормальним явищем, оскільки запаси лише забезпечують виробничий процес у частині канцтоварів та інших виробничих запасів (див. рис. 4).

Головним показником, що відображає фінансові результати діяльності підприємства, його мету діяльності є прибуток. Прибуток виступає основним фінансовим джерелом розвитку ТОВ «КПП ЦЕНТР».

Прибуток на підприємстві виступає головною рушійною силою економічних процесів та є основною метою його діяльності. Джерелом забезпечення не лише внутрішньогосподарських потреб підприємства також виступає прибуток.

Прибуток є критерієм і показником ефективності діяльності підприємства. Іншими словами, сам факт прибутковості уже свідчить про ефективну діяльність підприємств. Однак підприємству потрібен не прибуток взагалі, а конкретний його

розмір для задоволення потреб усіх зацікавлених осіб: власника підприємства, його працівників і кредиторів.

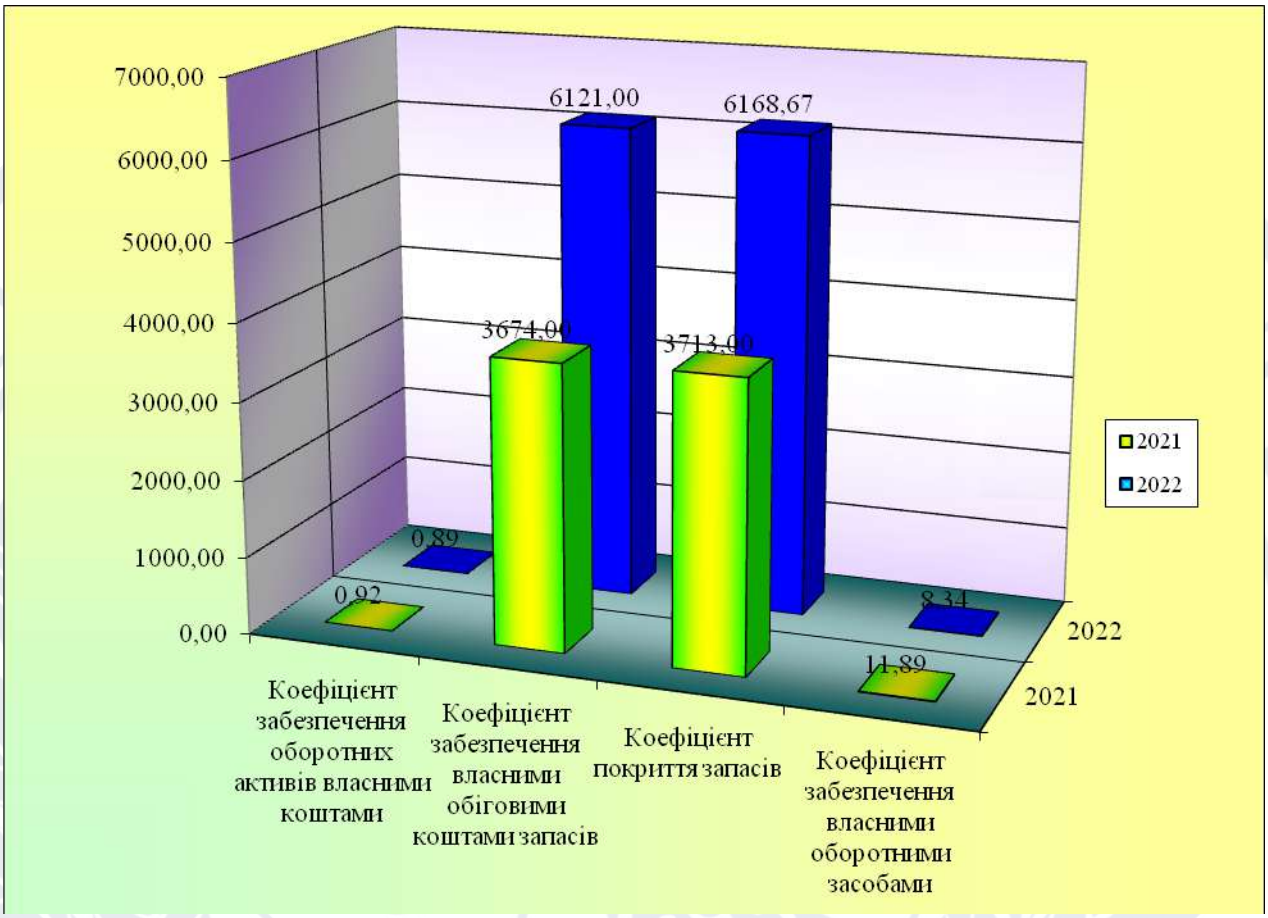

Рисунок 2.4 - Динаміка платоспроможності підприємства ТОВ «КПП ЦЕНТР», 2021-2022 рр.

Джерело: формовано автором на основі даних фінансової звітності підприємства

Механізм формування прибутку у ТОВ «КПП ЦЕНТР» має певні особливості залежно від внутрішніх чинників підприємства, оскільки воно здійснює специфічну діяльність здійснюючи операції в сфері незалежного фінансового посередництва.

Найважливішими чинниками зростання прибутку підприємства ТОВ «КПП ЦЕНТР» є:

- зростання обсягу реалізованих послуг,

- впровадження інноваційних технологій,

- підвищення продуктивності праці менеджерів та автоматизація процесу прийому заявок і видачі фінансових гарантій,

- поліпшення якості готових послуг.

Прибуток підприємства формується від операційної та фінансової діяльності. За аналізований період компанія не мала господарських операцій у сфері формування доходів від інвестиційної діяльності.

Оцінюючи структуру доходів ТОВ «КПП ЦЕНТР» впродовж періоду, що аналізувався (2021-2022 рр.) нами відмічено, що левову частку доходів формують операційні доходи. Їх вартість у 2021 році складала 38238 тис. грн, а у 2022 році 23238, що на 15000 тис. грн менше при порівнянні із даними базового періоду. Структуру доходів досліджуваного підприємства нами представлено схематично на рисунку 2.5.

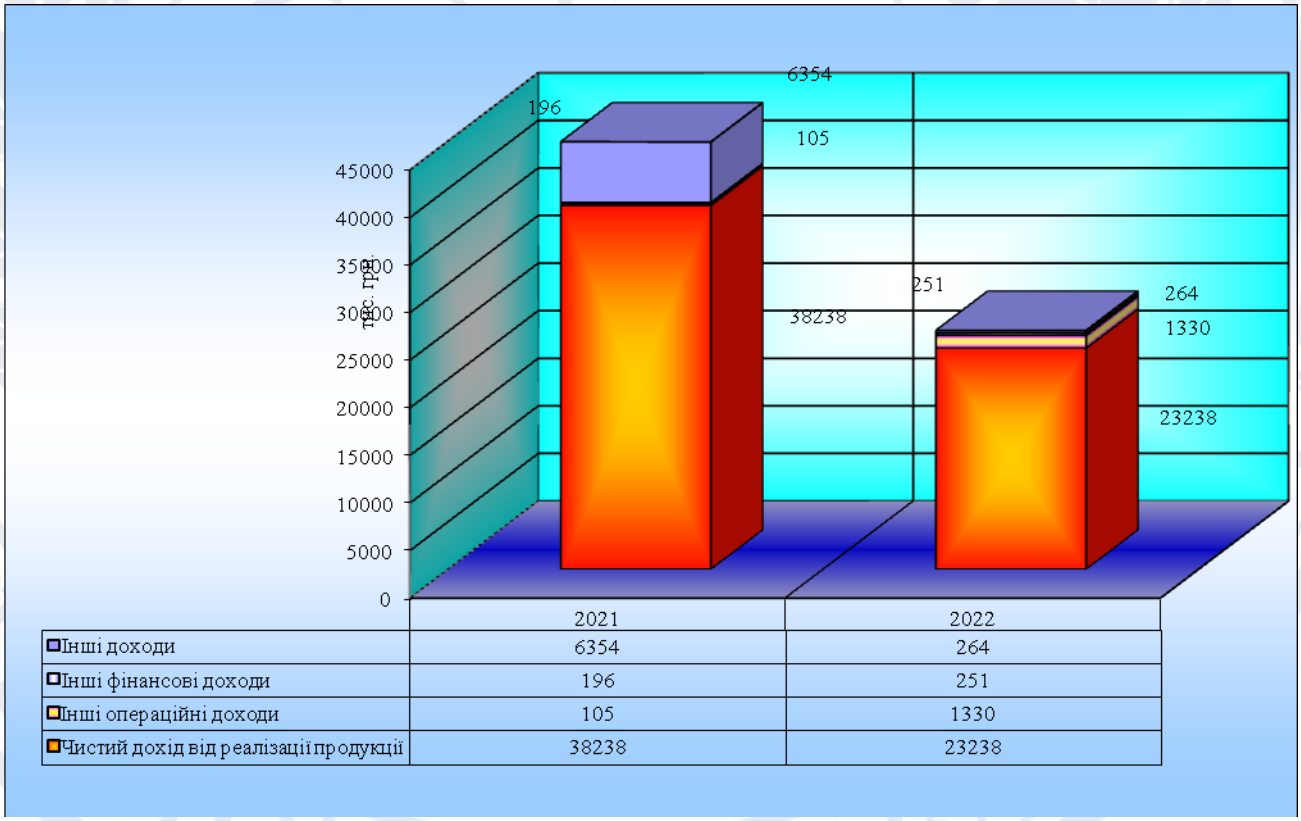

Рисунок 2.5 - Динаміка складу і структури доходів ТОВ «КПП ЦЕНТР» у 2021-2022 рр.

Джерело: Узагальнено автором на основі даних фінансової звітності підприємства

Крім доходів від операційної діяльності підприємство у своїй структурі отримувало інші фінансові доходи та інші доходи. Проте їх вартість становила незначний відсоток, при цьому впливаючи на фінансовий результат діяльності компанії.

Крім технології формування прибутку компанії важливе значення має специфіка його розподілу.

При розподілі прибутку, визначенні основних напрямків його використання керівництво компанії насамперед враховує стан конкурентного середовища в якому здійснюється основна діяльність в частині незалежного фінансового посередництва, що може диктувати потребу істотного розширення або відновлення виробничого потенціалу підприємства.

В залежності від цього управлінським персоналом компанії визначається:

- масштаб відрахувань частки від прибутку у фонди виробничого розвитку;
- ресурси яких призначаються для фінансування капітальних вкладень;
- збільшення величини оборотних коштів;
- забезпечення інноваційної діяльності;
- впровадження нових технологій;
- перехід на нові методи праці, інше.

Першим етапом розподілу прибутку підприємства є розподіл загального прибутку між державою та підприємством, що здійснюється при сплаті податку на прибуток.

На другому етапі розподілу прибутку підприємства здійснюється розподіл чистого прибутку.

Розподіл і використання величини чистого прибутку залежить лише від рішення самого керівного персоналу підприємства.

Ознакою ефективної діяльності компанії є її рентабельність. Оцінку рентабельності підприємства нами представлено у таблиці 6.

Таблиця 2.6 - Аналітична оцінка рентабельності ТОВ «КПП ЦЕНТР» у 2021-2022 рр.

№ з/п	Показник	Роки		Відхилення, +-
		2021	2022	
1	Рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності	2,05	5,52	+3,48
2	Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком	2,05	5,52	+3,48
3	Рентабельність виробничих фондів	8,61	25,17	+16,55
4	Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації	24,10	9,89	-14,21
5	Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від операційної діяльності	-11,95	14,24	+26,18
6	Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком	2,90	13,87	+10,97
7	Період окупності капіталу	48,85	18,10	-30,75
8	Період окупності власного капіталу	47,73	17,42	-30,31

Джерело: Узагальнено автором на основі даних фінансової звітності підприємства

За даними оцінки рентабельності підприємства відмічено, що його діяльність є достатньо рентабельною.

На рентабельність підприємства значний вплив має величина понесених підприємством витрат та отриманих доходів.

При формуванні валового прибутку підприємства собівартість має значний вплив. Так у 2021 році у структурі валових доходів ТОВ «КПП ЦЕНТР» Собівартість реалізованих послуг становила 55,26%, а у 2022 році – 55,37% (див. табл. 7).

Таблиця 2.7 - Оцінка частки собівартості реалізованих послуг ТОВ «КПП ЦЕНТР» у валовому прибутку підприємства, 2021-2022 рр. (тис. грн)

№ п/п	Показник	Роки		Відхилення, +-
		2021	2022	
1	Чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт послуг	38238	23238	-15000
2	Собівартість	21174	12842	-8332,0
3	Валовий прибуток	17064	10396	-6668

Джерело: Узагальнено автором на основі даних фінансової звітності підприємства

При формуванні фінансового результату підприємства враховується

структура витрат.

Підприємство є юридичною особою і знаходиться на загальній системі оподаткування. Ставка податку на прибуток, що сплачує ТОВ «КПП ЦЕНТР» становить 18%.

Крім податку на прибуток підприємство забезпечує сплату податків як податковий агент для своїх працівників. Підприємство сплачує 22% єдиного соціального внеску на доходи працівників компанії та 8,41% ЄСВ для працівників, які є інвалідами у якості нарахувань на доходи фізичних осіб.

Як податковий агент із заробітної плати працівників компанія здійснює утримання та сплачує до відповідних фондів:

- податок на доходи фізичних осіб у розмірі 18%;
- військовий збір у розмірі 1,5%.

Облік на підприємстві здійснюється централізованою бухгалтерією.

Отже, підприємство є фінансово стійким, а діяльність його є рентабельною.

В діяльності підприємства прогнозування має важливе значення. На практиці розроблена значна кількість прогнозів, проте їх практичне застосування можливе лише за умови наявності на підприємстві працівника, який буде мати достатньо навиків і знань для його проведення. Варто виокремити чотири підходи до прогнозування, зокрема:

- Експертні методи;
- Економіко-математичні методи;
- Штучні інтелектуальні системи;
- Методи оцінки фінансового стану.

У підприємства ТОВ «КПП ЦЕНТР» застосовують такий метод прогнозування, як метод оцінки фінансового стану.

Елементи штучних інтелектуальних систем, які на сьогодні є у програмному забезпеченні ТОВ «КПП ЦЕНТР» дають можливість часткового прогнозу діяльності компанії.

У компанії здійснюється прогнозування основних показників діяльності в частині прогнозування чистого прибутку , та факторів, що на них впливають – суми доходів і витрат.

Нами проведено прогнозну оцінку обсягу збуту послуг компанії ТОВ «КПП ЦЕНТР» на 2023 рік.

Варто зазначити, що виходячи із обсягу послуг за попередні три роки їх величина значно варіювала..

Рисунок 2.6 - Прогнозна оцінка величини чистого доходу від реалізації послуг ТОВ «КПП ЦЕНТР» у 2023 році

Це пов’язано, насамперед із нестабільністю економічної ситуації в країні. Військові дії стали непередбачуваним політичним ризиком, який цілковито змінив результативність діяльності компанії.

Так, якщо у 2020 році вартість виручки від реалізації послуг компанії становив 41235 тис. грн, то у 2021 його величина знизилась до рівня 38238 тис. грн. У 2022 році вартість реалізованих послуг компанії знизилась майже у двічі і становила 23238 тис. грн. Нами на основі даних величин проведено прогнозну оцінку чистого доходу від реалізації послуг підприємством. Систематично

результати прогнозної оцінки чистого доходу від реалізації послуг підприємства ТОВ «КПП ЦЕНТР» представлено на рисунку 2.6.

Провівши прогнозну оцінку діяльності компанії ТОВ «КПП ЦЕНТР» варто відмітити, що за умов, які склались на сьогодні прогнозна вартість очікуваного фінансового результату у 2023 році становитиме 5375,1 тис грн із імовірністю настання даної події у 98% (рис. 2.7).

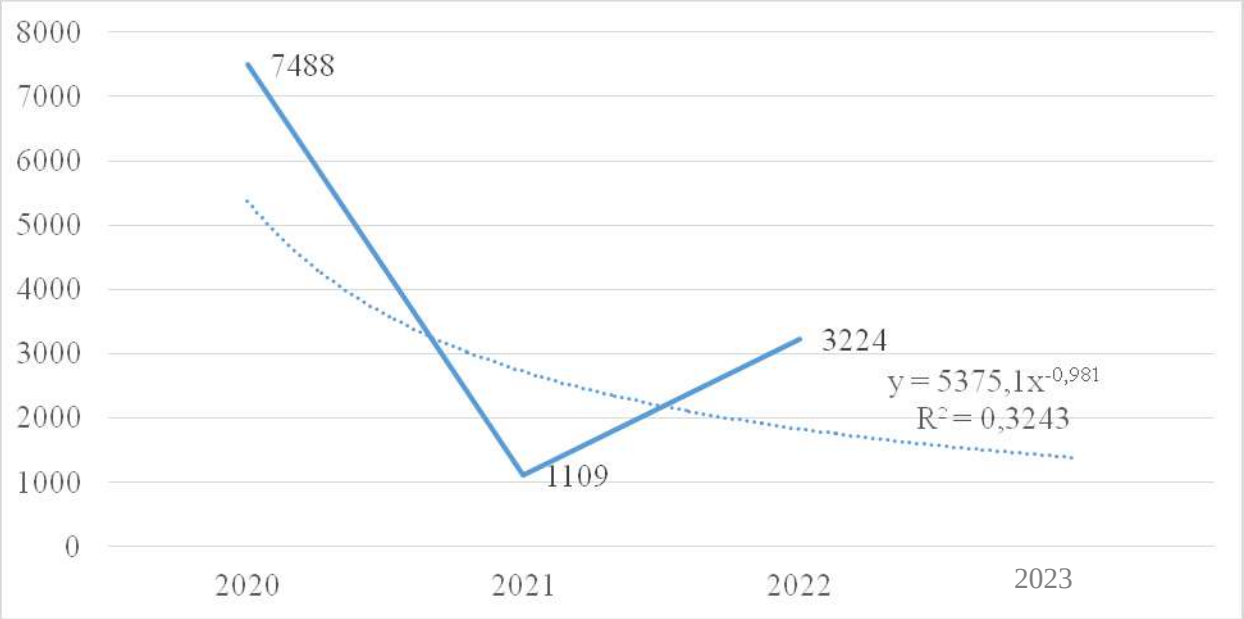

Рисунок 2.7 - Прогноз фінансового результату діяльності компанії ТОВ «КПП ЦЕНТР» на 2023 рік

Джерело: Узагальнено автором на основі даних фінансової звітності підприємства

Виходячи із визначених прогнозних оцінок варто зауважити на розумінні підприємства про імовірність його банкрутства, якщо результати діяльності будуть погіршуватись. Проте, підприємство є прибутковим, незважаючи на кризові явища в Україні, та у 2022 році намагалось наростити свій економічний потенціал до кінця року. Управлінський персонал компанії здійснює всі можливі дії орієнтовані на поліпшення економічного стану підприємства та зростання перспектив у його діяльності.

2.2. Методологічні аспекти обліку формування і розподілу доходів підприємства

В процесі організації облікової політики підприємство формує структуру доходів та елементи витрат.

На досліджуваному підприємстві у структуру доходів від основної діяльності підприємства включається:

1) доходи від реалізації підприємством готової продукції;

2) доходи від реалізації підприємством товарів;

3) доходи від виконання підприємством робіт і послуг;

4) доходи від виконання підприємством бартерних контрактів (див. рис. 2.7).

Нами досліджено порядок методології оцінки доходів підприємства. На підприємстві визнані доходи класифікують у за групами (відповідно до вимог п. 7 П(С)БО 15): дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); інші операційні доходи; фінансові доходи; інші доходи (рис. 2.7).

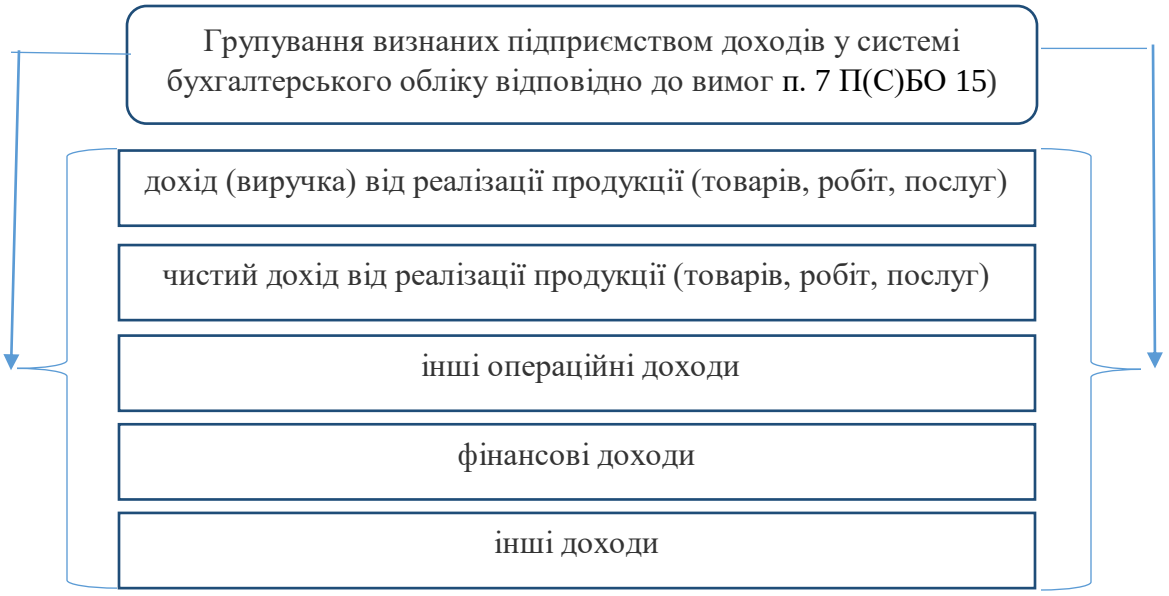

Рисунок 2.7 - Групування доходів визнаних підприємством для відображення у системі бухгалтерського обліку (згідно вимог п. 7 НП(С)БО 15 [34])

Джерело: Сформовано автором на основі даних облікової політики підприємства

Досліджуване підприємство здійснює оптову та роздрібну торгівлю товарами. Важливим є формування доходу (або виручка) від реалізації товарів (продукції, виконання робіт, надання послуг). У відповідності із вимогами стандарту НП(С)БО 15 до суми виручки від реалізації враховується сума загального доходу (або виручки) від реалізації товарів, продукції, чи робіт або послуг при цьому не враховуються:

- суми наданих підприємством знижок,
- суми повернення товарів, що були продані раніше,
- суми непрямих податків й зборів.

Нами схематично представлено облікове структурування наявних на підприємстві доходів від реалізації (див. рис. 2.8).

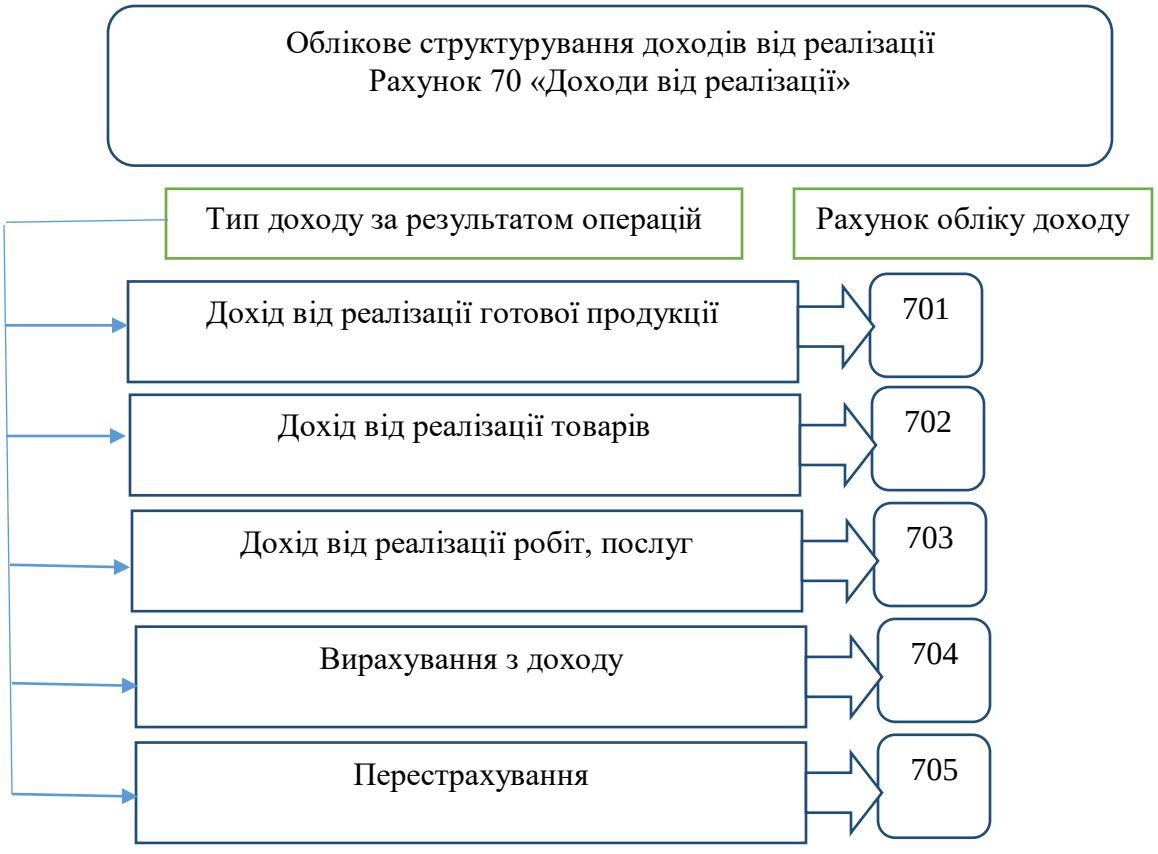

Рисунок 2.8 - Облікове структурування доходів від реалізації товарів (робіт, послуг) на підприємстві

Джерело: Сформовано автором на основі даних облікової політики підприємства

Формування доходів на підприємстві включає також організацію їх облікового відображення в розрізі сум рахунків аналітичного обліку (див. рис. 2.9): 701 «Дохід від реалізації готової продукції»; 702 «Дохід від реалізації товарів»; 703 «Дохід від реалізації робіт, послуг»;704 «Вирахування з доходу»;705 «Перестрахування».

В процесі формування доходів підприємства можливе надходження інших операційних доходів, які воно в системі обліку структурує відповідно до аналітичних рахунків (див. рис. 2.9)

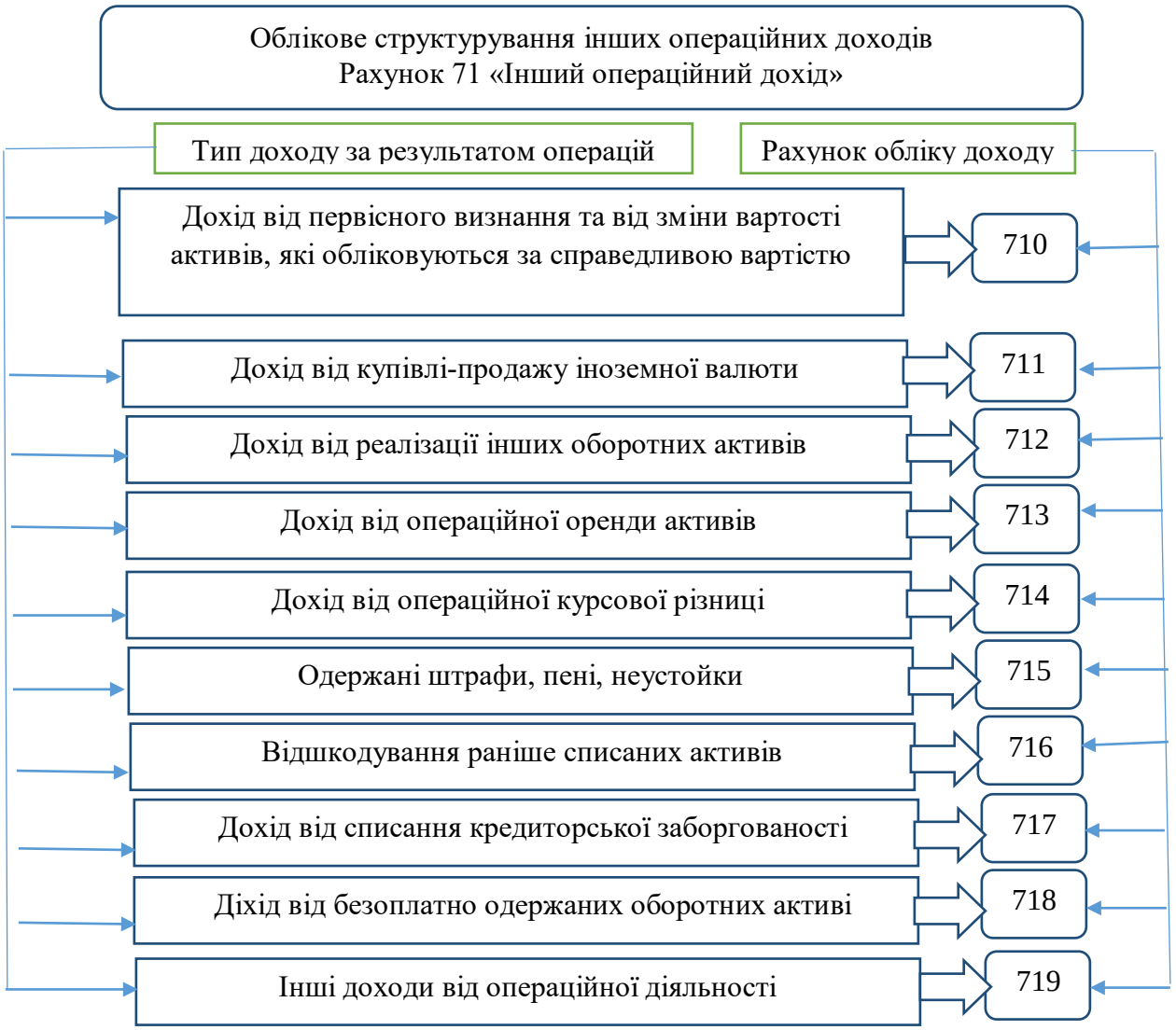

Рисунок 2.9 - Облікове структурування інших операційних доходів підприємства

Джерело: Сформовано автором на основі даних облікової політики підприємства

В процесі визнання доходів підприємством здійснюється вирахуванні із них суми податків і зборів за допомогою проведення:

Дт 701, 702, 703 - Кт 641, 642.

На підприємстві трапляються випадки повернення покупцем товарів. Також може бути відображена сума надходжень за договорами комісії (чи аналогічних договорах). Можливі операції і з іншими вирахуваннями із доходу. Усі ці зазначені суми підприємство обліковує по дебету субрахунку 704 «Вирахування з доходу» (див. рис. 2.10).

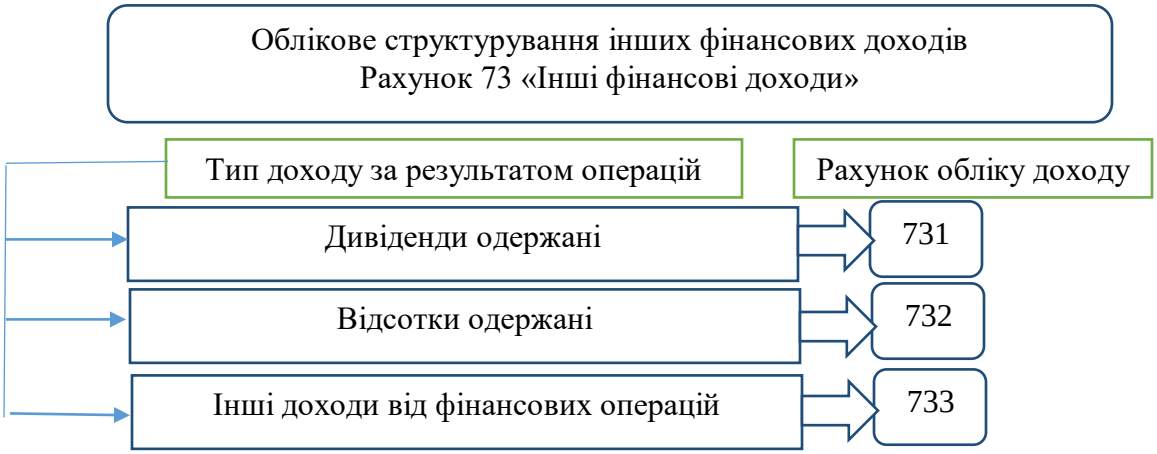

Рисунок 2.10 - Облікове структурування інших фінансових доходів

Джерело: Сформовано автором на основі даних облікової політики підприємства

В процесі діяльності підприємства можливі випадки отримання фінансових доходів. До них належать:

- доходи від дивідендів;

- доходи за відсотками;

- інші доходи, що отримані підприємством від фінансових інвестицій (не враховуються при цьому суми доходів, що обліковують по методу участі у капіталі).

Суми фінансових доходів, відповідно до умов облікової політики компанії повинні бути відображені на відповідних субрахунках рахунку 73 «Інші фінансові доходи» (див. рис. 2.11). У склад інших операційних доходів підприємства, що

відображаються по кредиту рахунка 73 входять суми отримані від інших доходів операційної діяльності, суми чистого доходу від реалізації товарів (робіт чи послуг). В системі аналітичного обліку підприємства сюди включають доходи від:

1) первісного визнання й зміни вартості активів, які обліковуються за справедливою вартістю (відображаються на рахунку за Кт 710);

2) доходи від купівлі-продажу іноземної валюти (відображаються на рахунку за Кт 711);

3) доходи від реалізації оборотних активів (не враховується вартість реалізації товарів, готової продукції та фінансових інвестицій), а також суми необоротних активів, які утримуваних з ціллю продажу, та груп вибуття (відображаються на рахунку за Кт 712);

4) доходи від операційної оренди активів (відображаються на рахунку за Кт 713);

5) доходи від операційних курсових різниць (відображаються на рахунку за Кт 714);

6) суми від отриманих штрафів, пені, неустойки (відображаються на рахунку за Кт 715);

7) суми, які отримані як відшкодування раніше списаних оборотних активів (відображаються на рахунку за Кт716);

8) вартість списання кредиторської заборгованості, що виникла в ході операційного циклу (відображаються на рахунку за Кт 717);

9) вартість безоплатно отриманих підприємством оборотних активів (не враховується вартість фінансових інвестицій) і суми цільового фінансування підприємства, пов’язаного із операційною діяльністю (відображаються на рахунку за Кт 718);

10) сума роялті або відсотків, що отримані на суми залишків коштів, які зберігаються на поточних рахунках у банках (відображаються на рахунку за Кт 719).

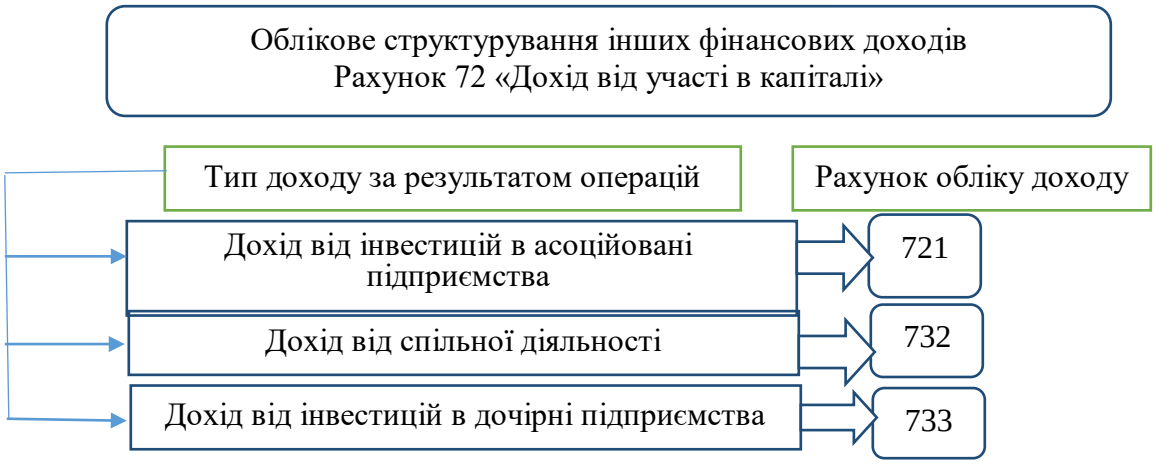

Рисунок 2.11 - Облікове структурування інших фінансових доходів підприємства

Джерело: Сформовано автором на основі даних облікової політики підприємства

Методологія визначення підприємством сум доходів від участі в капіталі регулюється НП(С)БО 12 «Фінансові інвестиції». Обліковуються доходи від участі в капіталі згідно вимог облікової політики на субрахунках рахунку 72 «Дохід від участі в капіталі».

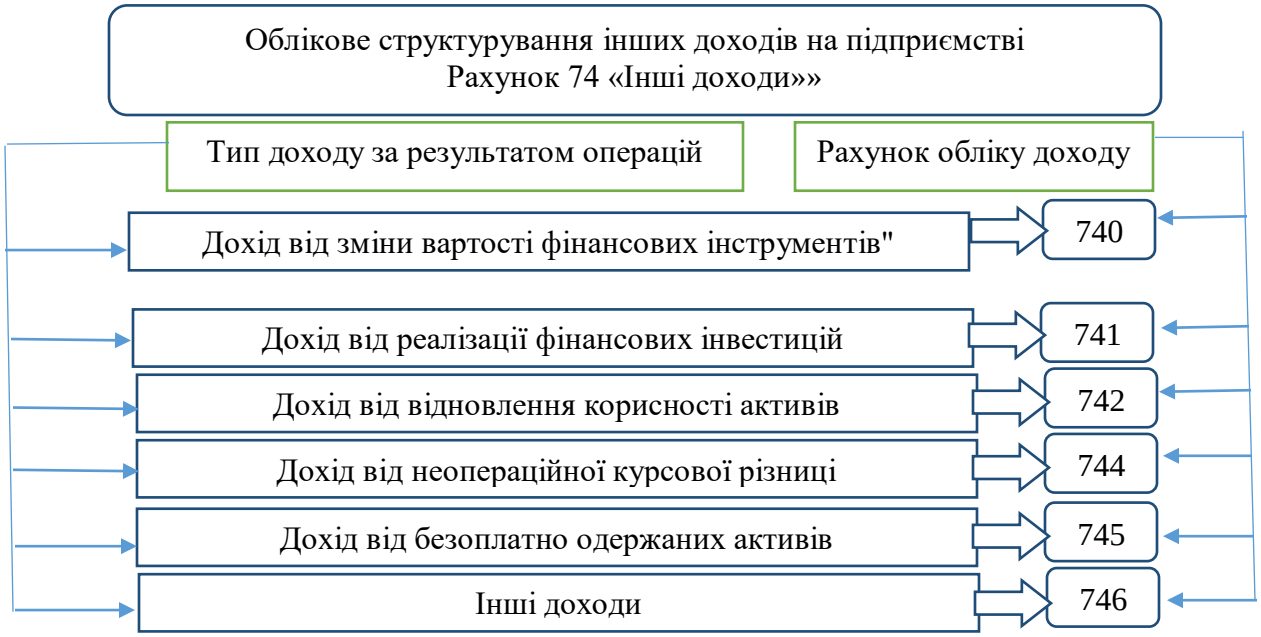

Рисунок 2.12 - Облікове структурування інших доходів на підприємстві

Джерело: Сформовано автором на основі даних облікової політики підприємства

При формуванні інших доходів підприємства застосовують рахунок 74 «Інші доходи». Їх визнання відображають за Кт 74 рахунка. До інших доходів включають доходи, які виникають у процесі господарської діяльності, що непов'язані з операційною та фінансовою діяльністю підприємства (див. рис. 2.12).

Провівши структурування інших доходів підприємства нами виявлено, що вони включають:

1) доходи від зміни розміру вартості фінансових інструментів (відображаються на рахунку Кт 740);

2) доходи від реалізації фінансових інвестицій (відображаються на рахунку Кт 741);

3) доходи від відновлення корисності активів (відображаються на рахунку Кт 742);

4) доходи від неопераційних курсових різниць (відображаються на рахунку Кт 744);

5) суми доходів від безоплатно отриманих необоротних активів, та вартість фінансових інвестицій і цільового фінансування наявних капітальних інвестицій (відображаються на рахунку Кт 745);

6) величина списання сум кредиторської заборгованості, що виникла в період, після завершення її терміну позовної давності (відображаються на рахунку Кт 746);

7) суми дооцінки об'єктів необоротних активів у межах попередніх уцінок та вартість суми зменшення корисності активів (відображаються на рахунку Кт 746).

Виходячи із наведеної класифікації варто зазначити, що операційна діяльність підприємства являє собою основну його діяльність, а також враховує і інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю. Класифікаційну характеристику доходів і витрат підприємства від операційної діяльності нами представлено у таблиці 2.8

Таблиця 2.8 - Класифікаційна характеристика доходів і витрат підприємства від операційної діяльності та механізм формування їх на рахунках обліку

Діяльність		Господарські операції	Доходи	Витрати
Операційна	Основна	Реалізація: - готової продукції - товарів - робіт, послуг	 701 702 703	 901 902 903
		Здійснення вирахувань з доходу	704	-
		Здійснення загальновиробничих витрат	-	91
		Здійснення адміністративних витрат	-	92
		Здійснення витрат на збут	-	93
Операційна	Інша операційна	Первісне визнання та зміна вартості активів, які обліковуються за справедливою вартістю	710	940
		Купівля-продаж іноземної валюти	711	942
		Реалізація інших оборотних активів (крім фінансових інвестицій), необоротних активів та груп вибуття, утримуваних для продажу	712	943
		Надання активів в операційну оренду	713	949
		Виникнення операційних курсових різниць	714	945
		Нарахування штрафів, пені, неустойки, що підлягають отриманню/сплаті	715	948
		Відшкодування/списання оборотних активів	716	947
		Списання кредиторської заборгованості та безнадійної дебіторської заборгованості, формування резерву сумнівних боргів	717	944
		Безоплатне отримання/надання оборотних активів (крім фінансових інвестицій)	718	949
		Здійснення досліджень та розробок	-	941
		Дооцінка запасів і втрати від їх знецінення	719	946
		Інші доходи і витрати операційної діяльності	719	949

В системі господарської діяльності до операцій з основної діяльності враховуються ті, які пов’язані із виробництвом й з реалізацією товарів (продукції (робіт, послуг).

Крім доходів від операційної діяльності можуть також формуватися доходи від іншої операційної діяльність, а саме:

1) від здійснення реалізації інших оборотних активів (не враховуючи

фінансові інвестиції);

2) від операцій з надання у операційну оренду майна (при умові -це неосновний вид діяльності);

3) від створення резерву сумнівних боргів;

4) від операцій з купівлі-продажу іноземної валюти (див. табл. 2.9).

Таблиця 2.9 - Класифікаційна характеристика доходів і витрат підприємства від інвестиційної й фінансової діяльності та їх місце на рахунках обліку

Діяльність	Господарські операції	Доходи	Витрати
Фінансова	Здійснення інвестицій в асоційовані підприємства	721	961
	Здійснення інвестицій у спільну діяльність	722	962
	Здійснення інвестицій у дочірні підприємства	723	963
	Отримання дивідендів	731	—
	Отримання/сплата відсотків	732	951
	Інші доходи та витрати від фінансових операцій	733	952
Інвестиційна	Зміна вартості фінансових інструментів	740	970
	Реалізація фінансових інвестицій	741	971
	Відновлення/зменшення корисності активів	742	972
	Виникнення неопераційних курсових різниць	744	974
	Безоплатне отримання/надання необоротних активів	745	976
	Дооцінка/уцінка необоротних активів та фінансових інвестицій	746	975
	Відшкодування/списання необоротних активів	746	976
	Інші доходи та витрати	746	977

Отже, в процесі формування та розподілу доходів підприємства важливим є правильно їх класифікувати і відобразити на рахунках бухгалтерського обліку.

Доходи підприємства є структурним елементом його прибутку до оподаткування, який є об’єктом оподаткування. Тому, достовірність формування та розподілу доходів підприємства визначається правильністю їх класифікації і достовірністю облікового відображення. Налагоджена система контролю за достовірністю даних процесів визначає ефективність підприємства.

2.3. Механізм внутрішньогосподарського контролю за формуванням і розподілом доходів підприємства

Сучасна ефективна система внутрішньогосподарського контролю на підприємстві має обов'язково мати в своїй основі певний практичний алгоритм здійснення такого контролю задля досягнення єдиної мети – отримання об'єктивної та неупередженої інформації щодо правдивості, повноти висвітлення облікової інформації на всіх рівнях бухгалтерських записів від первинних документів до фінансової звітності.

Організація СВК за доходами підприємства ґрунтується на якісному виконанні наступних завдань (див. рис. 2.3).

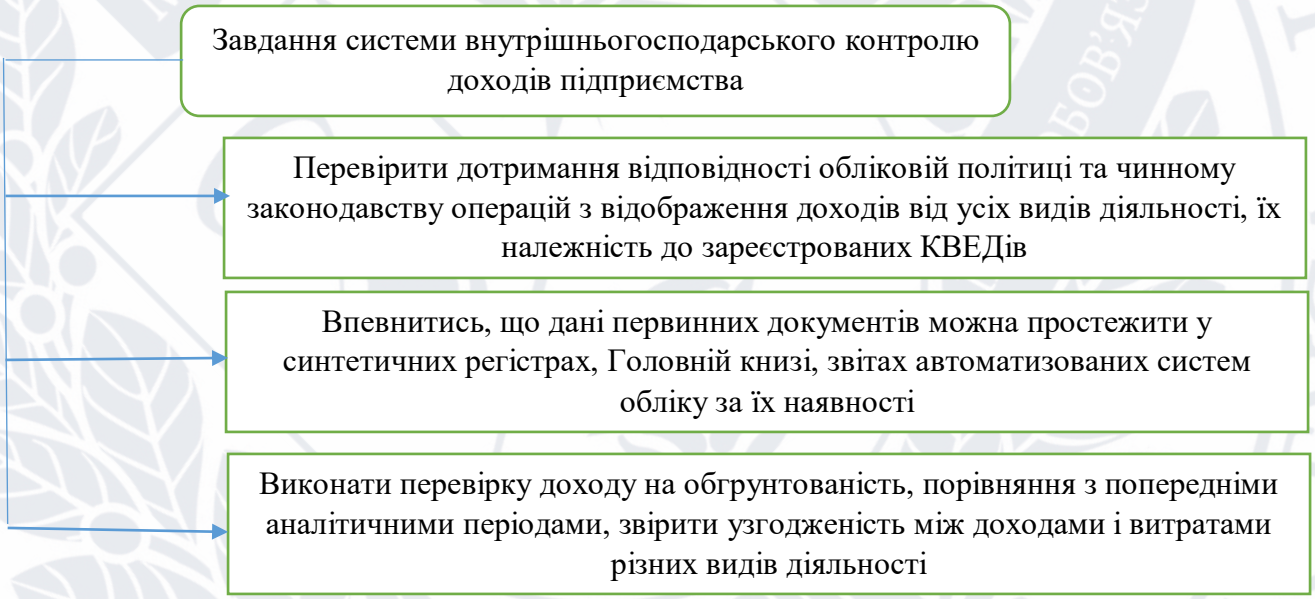

Рисунок 2.13 - Завдання системи внутрішньогосподарського контролю доходів підприємства

Джерело: Сформовано автором на основі [13; с. 240-241]

Першочерговим завданням контролера СВК є вивчення дотримання в бухгалтерському обліку вимог облікової політики підприємства, яка, у свою чергу, має обов'язково відповідати нормам національних стандартів обліку. У Додатку Б (13; с. 240-241) наведено перелік нормативно-правових актів, які регулюють

питання обліку доходів підприємств в Україні.

Наступним кроком виконується перевірка ведення синтетичного обліку доходів за рахунками класу 7 «Доходи і результати діяльності» у розрізі їхньої класифікації. Також необхідною є звірка сум доходів за період і сум, які фактично списані у фінансовий результат підприємства на рахунок 79 «Фінансові результати».

Необхідно зазначити, що методичні прийоми внутрішнього контролю доходів і пов'язаних з ними результатів діяльності включають (15; с. 236):

- обстеження діяльності окремих об'єктів підприємства, його структурних одиниць;

- арифметичну перевірку визначення доходів і фінансових результатів;

- обґрунтування доходів на підставі економіко-математичних розрахунків;

- систематизацію виявлених порушень, недоліків із наступним складанням робочих документів, актів перевірки, висновків.

Щоб сформувати на підприємстві ефективний механізм внутрішньогосподарського контролю доходів необхідно вибрати таку форму його проведення та такий алгоритм, при якому забезпечувалось би досягнення очікуваного результату під час вирішення поставленого завдання. Ефективно організована система внутрішньогосподарського контролю на підприємстві націлена на забезпечення ефективної системи управління.

Кожен господарюючий суб'єкт самостійно приймає рішення про вибір форми проведення контролю за доходами підприємства. Підприємство, виходячи із потреби та визначеної цілі може передбачити проведення внутрішньогосподарського контролю безпосередньо на робочому місці:

- контроль правильності облікового відображення при формуванні і розподілі доходів підприємства за допомогою програмного забезпечення;

- самоконтроль чи сумісний контроль безпосередньо процесу реалізації продукції та її транспортування, що впливає на формування доходів;

- контроль дотримання вимог цінової політики у юридичних відділах та відділах менеджменту при укладанні договорів на реалізацію продукції;

- контроль за повнотою і правильністю реалізації прийнятих управлінських рішень.

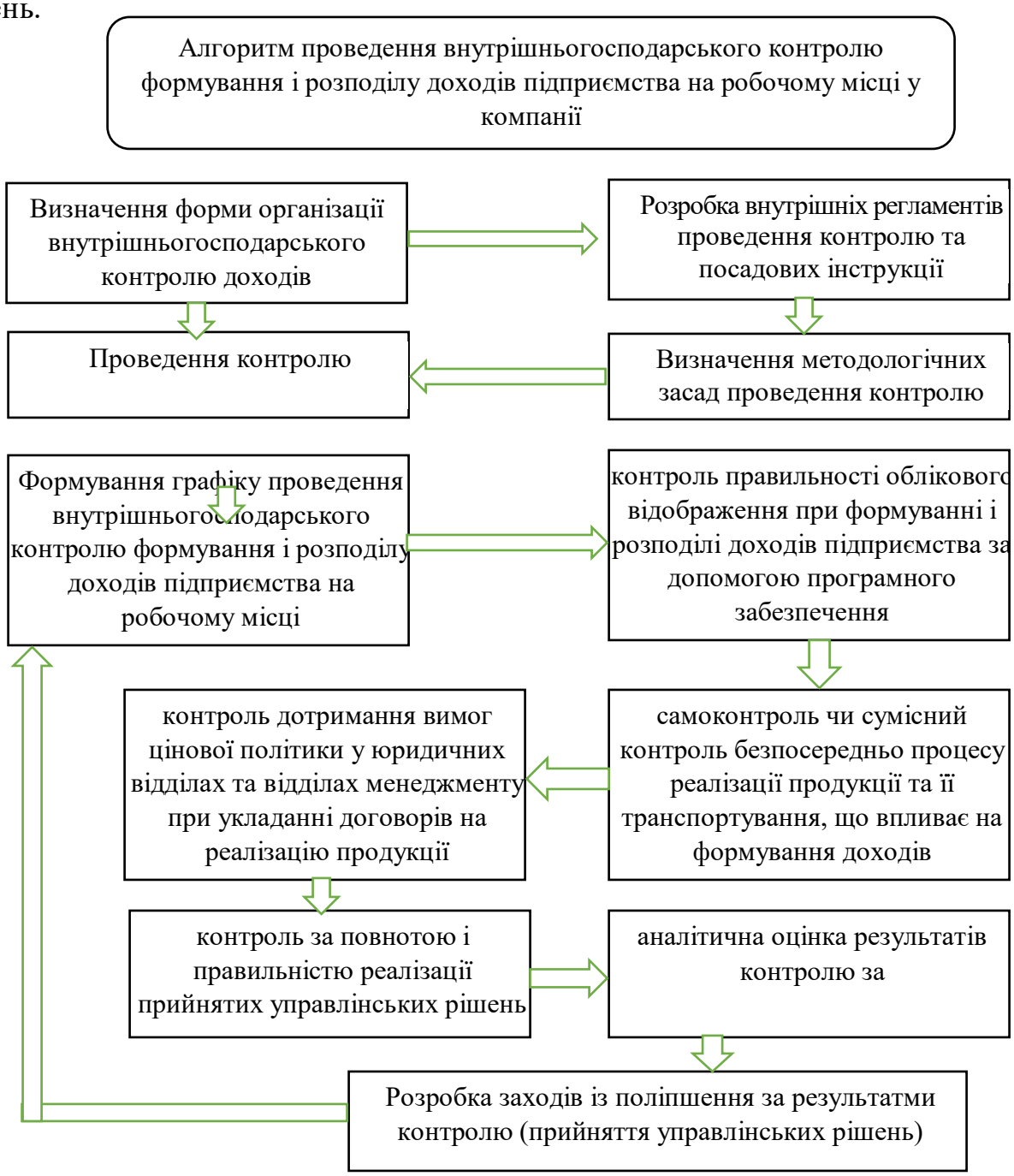

Рисунок 2.14 - Алгоритм проведення внутрішньогосподарського контролю формування і розподілу доходів підприємства на робочому місці у компанії

Джерело: Сформовано автором

На рисунку 2.14 нами представлено алгоритм проведення внутрішньогосподарського контролю формування і розподілу доходів підприємства на робочому місці у компанії

Внутрішньогосподарському контролю формування і розподілу доходів підприємства на робочому місці у компанії:

1) відведено належне місце,

2) постійно формуються звіти за результатами проведення внутрішньогосподарського контролю.

Проведення внутрішньогосподарського контролю на підприємстві сприяє формуванню інформаційної бази для управлінського персоналу про:

- величину отриманих доходів;
- обсяги діяльності компанії;
- аналітичні показники динаміки отриманих доходів за період;
- проведення факторного аналізу доходів від основної діяльності.

Періодичне проведення внутрішньогосподарського контролю доходів підприємства спонукає до:

- ефективної та відповідальної роботи працівників підприємства,
- постійному удосконаленню їх знань,
- розширенню напрямків розвитку бізнесу.

Процес проведення внутрішньогосподарського контролю формування та розподілу доходів підприємства умовно можна розподілити на три етапи:

1) організаційний етап;

2) методичний етап;

3) етап узагальнення результатів.

На рисунку 2.15 нами узагальнено та представлено схематично етапи, об’єкти та джерела проведення внутрішньогосподарського контролю формування та розподілу доходів підприємства.

Рисунок 2.15 - Етапи об'єкти та джерела проведення внутрішньогосподарського контролю формування та розподілу доходів підприємства

Джерело: Сформовано автором на основі [39]

Алгоритм проведення внутрішньогосподарського контролю формування та розподілу доходів підприємства за його етапами здійснення нами представлено схематично на рисунку 2.16.

Рисунок 2.16 - Послідовність реалізації завдань внутрішньогосподарського контролю за формуванням і розподілом доходів підприємства за етапами

Джерело: Сформовано автором на основі [39]

Проведення внутрішньогосподарського контролю потребує застосування відповідних методичних прийомів таких як:

- Нормативно-правова перевірка;
- Перевірка доцільності проведення операцій у системі обліку;
- Економіко-математичні методи контролю;

- Арифметична перевірка;
- Логічна перевірка;
- Експертна перевірка;
- Перевірка документів за формою та змістом;
- Взаємний контроль документів;
- Інші методи контролю.

Внутрішньогосподарський контроль формування і розподілу доходів підприємства доцільно проводити у межах головних аспектів фінансового обліку, податкового обліку та управлінського обліку за умов наявного відповідного як методичного так і, нормативного й інформаційного забезпечення.

Висновки до розділу 2

1. Дохід підприємства виступає елементом як зовнішнього, так і внутрішнього контролю. Функціонуюча на підприємстві система внутрішнього контролю є індикатором, який включає сукупність внутрішніх правил з питань обліку, визнання оцінки та формування і розподілу доходів та є сукупністю процедур контролю, які впроваджує керівництво підприємства в цілях забезпечення ефективної діяльності, при цьому враховуючи специфіку дотримання внутрішньогосподарської політики. Базою дослідження методології обліку і контролю формування та розподілу доходів підприємства слугувало ТОВ «КПП ЦЕНТР».

2. Крім технології формування прибутку компанії важливе значення має специфіка його розподілу. При розподілі прибутку, визначенні основних напрямків його використання керівництво компанії насамперед враховує стан конкурентного середовища в якому здійснюється основна діяльність в частині незалежного фінансового посередництва, що може диктувати потребу істотного розширення або відновлення виробничого потенціалу підприємства.

РОЗДІЛ 3.
УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ФОРМУВАННЯ І РОЗПОДІЛУ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМТВА

3.1. Сучасний підхід до відображення в обліку операцій із формування доходів підприємства

Організація облікового відображення процесу формування і розподілу доходів у компанії базується на створенні якісної, досконалої системи обліку. Розроблена система обліку із врахуванням специфіки господарської діяльності, підприємства була у змозі задовольнити потреби усіх користувачів в отриманні потрібної інформації про діяльність.

В системі нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку у підприємстві, визначено законодавчо Верховною Радою, затверджено Президентом та Кабінетом Міністрів.

Головні принципи формування і обліку витрат та доходів підприємств визначено у:

- НП(С)БО 1 «Загальні відомості до фінансової звітності»;
- П(С)БО 15 «Дохід»;
- П(С)БО 16 «Витрати».

Зазначена нормативно-правова база є підґрунтям для процесу організації бухгалтерського обліку на підприємстві, оскільки підприємство у своїй діяльності не використовує міжнародні стандарти обліку. Відповідно до вимог Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», доходи це збільшення величини економічних вигод у формі збільшення активів чи зменшення зобов’язань, що призводить до зростання суми власного капіталу (винятком є суми зростання власного капіталу за рахунок внесків власників). Оцінка, склад та класифікація доходів наведені в П(С)БО № 15 «Доходи» [34]. Згідно з цим положенням, для обліку доходів підприємства

використовуються рахунки сьомого класу (з 70 по 78), які накопичуються протягом року та списуються після його закінчення на фінансові результати, тобто рахунок 79. Інформація про доходи знаходить своє відображення у фінансовій звітності, зокрема у формі 2 «Звіт про фінансовий результат (про сукупний дохід)». Незважаючи на те, що доходом є збільшення активу, не всі надходження ним визнаються, прикладом може бути попередня оплата за продукцію чи то товари, роботи або послуги, а також податки та платежі, які необхідно перераховувати до бюджету, тощо [6; 7]. Основні особливості поняття « доходи» зображені на рис. 1.

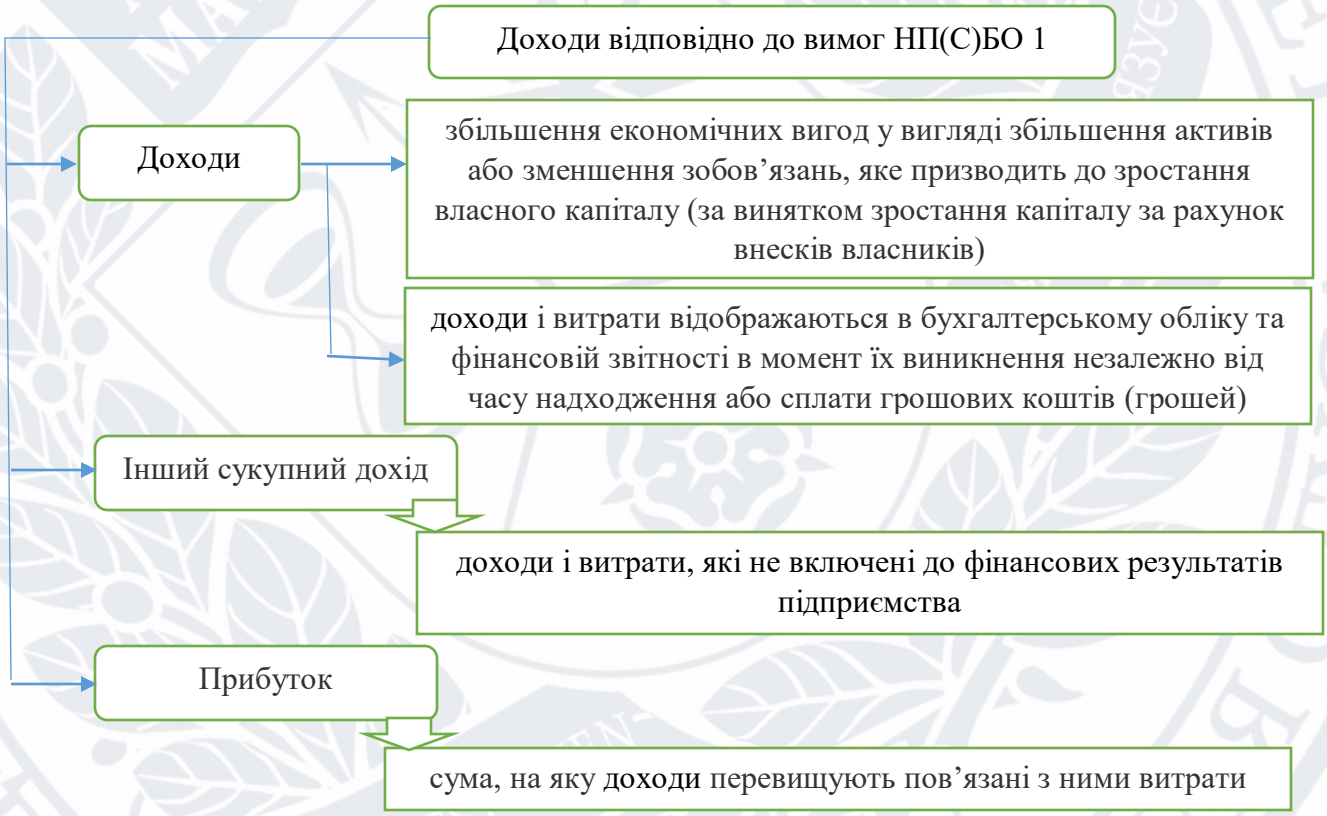

Рисунок 3.1 - Поняття «Доходи» відповідно до вимог НП(С)БО 1

Джерело: Сформовано автором на основі НП(С)БО 1 та даних облікової політики підприємства

У системі бухгалтерського обліку на підприємстві відповідно до вимог Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» доходи класифікують як:

- дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);

- чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);

- інші операційні доходи;

- фінансові доходи;

-інші доходи.

Нами схематично представлено розподіл доходів підприємства відповідно до вимог Національного Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» [34].

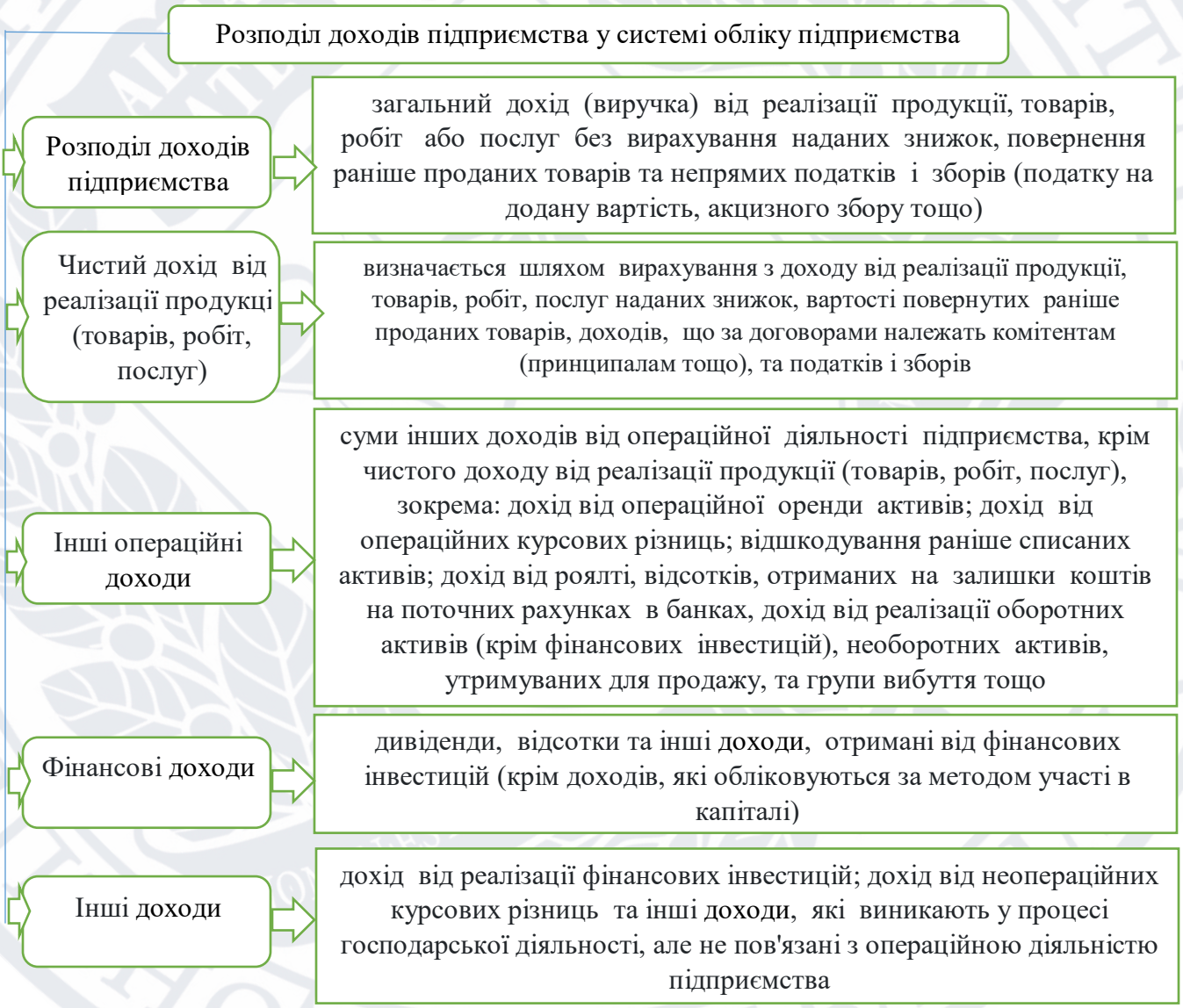

Рисунок 3.2 - Розподіл доходів підприємства у системі обліку підприємства

Джерело: Сформовано автором на основі НП(С)БО 15 [34] та даних облікової політики підприємства

Підприємство з метою відобразити в системі бухгалтерського обліку суми отриманих доходів від реалізації підприємством товарів, виконаних робіт або наданих послуг використовує рахунок 70 «Доходи від реалізації».

Відповідно до Наказу Про облікову політику підприємства в системі обліку доходів рахунок 70 «Доходи від реалізації» у відповідності із положеннями Інструкції про застосування Плану рахунків № 291 використовує наступні субрахунки:

- 70.1 «Дохід від реалізації готової продукції»;
- 70.2 «Дохід від реалізації товарів»;
- 70.3 «Дохід від реалізації робіт і послуг»;
- 70.4 «Вирахування з доходу»;
- 70.5 «Перестрахування».

За кредитом субрахунків 701-703 підприємство відображає суми одержання доходів, а за дебетом відображає належну до сплати суму непрямих податків і суму списання їх при їх закритті на рахунок 79 «Фінансові результати».

В системі обліку підприємства інформацію про доходи від реалізації готової продукції узагальнюють на субрахунку 70.1 «Дохід від реалізації готової продукції».

Нами методику облікового відображення операцій із формування доходів (виручки) від реалізації продукції представлено у таблиці 3.1.

Порядок формування доходів підприємства може здійснюватись за різними схемами та залежить від умов договору та способу реалізації.

Можуть бути ситуації, коли першою подією є:

- відвантаження продукції;
- отримання попередньої оплати.

В системі обліку дані ситуації будуть відображені по різному, оскільки дохід буде відображатись виходячи із першої події.

Таблиця 3.1 - Механізм відображення в обліку формування доходів (виручки) від реалізації продукції (товарів)

№ з/п	Зміст операції	Підстава (документ)	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
Реалізація готової продукції (перша подія – відвантаження продукції)					
1	Відвантажена готова продукція покупцю	Накладна	36.1	70.1	1200
2	Відображене податкове зобов'язання з ПДВ	Податкова накладна	70.1	64.1	200
3	Відображена собівартість реалізованої продукції	Бухгалтерська довідка	90.1	26	1 000
Реалізація готової продукції (перша подія – отримання попередньої оплати)					
4	Отримана попередня оплата на поточний рахунок	Виписка банку	31.1	68.1	1200
5	Відображене в обліку ПДВ	Податкова накладна	64.3	64.1	200
6	Відвантажена попередньо оплачена продукція	Накладна	36.1	70.1	1200
7	Відображене в обліку ПДВ	Податкова накладна	70.1	64.3	200
8	Списана собівартість готової продукції	Бухгалтерська довідка	90.1	26	1 000
9.	Зарахована попередня оплата в погашення дебіторської заборгованості	Бухгалтерська довідка	68.1	36.1	1200

Для відображення формування доходів від продажу товарів у системі обліку на підприємстві використовують субрахунок 70.2 «Дохід від реалізації товарів» (табл. 3.2).

Підприємства які в господарській діяльності виконують роботи чи надають послуги отримують доходи від реалізації робіт чи послуг. Таку інформацію в системі обліку узагальнюють на субрахунку 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг».

Досліджувана нами компанія облік доходів веде у розрізі їх видів. У системі аналітичного обліку доходів відображається їх сума за видами (чи за групами) товарів (робіт, послуг) і за регіонами збуту або іншими напрямками, що визначено підприємством.

Оскілки підприємство здійснює також і роздрібний облік товарів, то нами представлено схематично облікове відображення формування доходу за

договором із роздрібної торгівлі (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 - Технологія обліку доходів від реалізації товарів за операціями з роздрібної торгівлі

№ з/п	Зміст операції	Підстава (документ)	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
1	Відображена виручка від реалізації товарів	Фіскальний чек	301	702	1 800
2.	Відображене ПДВ	Податкова накладна	702	641	300
3.	Списання (за розрахунками) суми торгової націнки на реалізовані товари	Бухгалтерська довідка	285	282	800
4.	Списана собівартість товарів	Бухгалтерська довідка	902	282	1 000

Підприємство на субрахунку 70.4 «Вирахування з доходу» проводить облік суму надходжень за дебетом:

- за договорами комісії;

- сум агентських;

- за іншими аналогічними договорами на користь комітентів, або/чи принципалів;

- сума наданих підприємством покупцям знижок після дати реалізації товарів;

- величину вартості поверненої покупцями продукції і товарів;

- інші суми, що підлягають вирахуванню із загальної суми доходу.

Часто в господарській діяльності можуть виникати ситуації, коли уже після визнання підприємством доходу від реалізації товарів стаються ситуації повернення товару назад продавцеві.

Нами схематично представлено механізм облікового відображення здійснюваних операцій із формування доходів у підприємстві від надання послуг із попередньою оплатою й часткового повернення реалізованих товарів через невідповідність їх вимогам покупців (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 - Механізм облікового відображення операцій формування доходів від реалізації товарів із попередньою оплатою та часткового повернення через невідповідність їх вимогам

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дт	Кт	
Реалізація товарів				
1	Отримано від покупця попередню оплату за товари	311	681	18000
2	Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ	643	641/ПДВ	3000
3	Відображено дохід від реалізації товарів	361	702	18000
4	Списано податкові зобов'язання з ПДВ	702	643	3000
5	Віднесено до складу витрат собівартість реалізованих товарів	902	281	12000
6	Здійснено залік заборгованостей	681	361	18000
Повернення частини товарів				
1	Повернено покупцем товар, відображено заборгованість перед покупцем	704	361	4200
2	Оприбутковано повернений покупцем товар (методом «червоне сторно»)	902	281	2800
3	Зменшено податкові зобов'язання з ПДВ (покупець зареєстрував «зменшуючий» розрахунок коригування до податкової накладної) (методом «червоне сторно»)	704	643/2	700
		643/2	641/ПДВ	700
4	Повернено покупцеві грошові кошти за товар	361	311	4200

Отже, правильно організована система бухгалтерського обліку на підприємстві повинна передбачати усі можливі ситуації в практичній господарській діяльності.

В обліковій системі підприємства повинні бути прописані алгоритми схем обліку для кожної із ситуацій, що можуть статись на підприємстві.

Ефективною є система обліку, у якій автоматизовано процеси обліку що реалізуються за допомогою програмного продукту, оскілки програмою уже передбачено типові господарські проведення, які формуються при побудові того чи іншого документу.

На досліджуваному підприємстві бухгалтерський облік ведеться автоматизовано, що передбачено обліковою політикою підприємства. Окрім того, підприємство застосовує електронний документообіг.

3.2. Автоматизація обліку і контролю формування та розподілу доходів підприємства

Однією із технологій інноваційного розвитку підприємства та сучасним інструментом, що забезпечує ефективну систему управління та контролю за доходами є впровадження автоматизованих систем та процесів. Важливе значення має:

- автоматизація обліку доходів.;
- автоматизація аналітичних систем;
- автоматизація процесів контролю.

Автоматизація та цифрові трансформації підприємства дають змогу:

- підвищити якість роботи компанії;
- забезпечує оперативність кожного із процесів підприємства;
- підвищує рівень точності у розрахунках;
- сприяє зростанню рівня об’єктивності вихідної облікової інформації;
- надає можливість отримання оперативної інформації у режимі онлайн та у зручному форматі для потреб аналізу;
- уможливлює швидке реагування завдяки онлайн доступу та ефективне прийняття термінових управлінських рішень.

Підприємство у своїй господарській діяльності використовує сучасну систему автоматизованого обліку із великим набором типових рішень 1С:Підприємтво 8.3.19.

Варто наголосити, що президентом України сформовано Указ «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 квітня 2023 року «Про застосування та внесення змін до персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)», який було підписано Президентом України 15 квітня 2023 року.

Згідно даного Указу Україна офіційно запровадила санкції проти значної низки російських ІТ-компаній. До цього списку потрапили компанії: «Компанія

ВК», «Яндекс» і також «1С». Згідно Указу запровадили санкції терміном на 10 років. Санкції передбачають здійснення блокування активів компаній, повне припинення торгових операцій продуктами компаній та запобігання процесу виведення капіталу за межі України. Указ набрав чинності із дня його опублікування, тобто 18 квітня 2023 року. Проте, Служба безпеки України заявляла, що вона не може змусити приватний сектор терміново відмовитись від забороненого нині продукту 1С, якою користується для управління бізнесом і досліджувана нами компанія.

Проте, компанія знаходиться на шляху підбору найбільш ефективного програмного продукту для його інтегрування у обслуговування усіх процесів системи господарської діяльності.

Платформа 1С:Підприємство – являє собою оболонку, у якій запускаються певні конфігурації, які вирішують конкретне завдання. Власне Платформа 1С: Підприємство – це російський продукт.

Проте, на платформі 1С:Підприємство є розроблені різні рішення (конфігурації) для різних сфер і галузей обліку (наприклад: 1С: Бухгалтерія, 1С: Торгівля та інші). Самі конфігурації можуть бути розробленими і підтримуватись також українськими компаніями, але при цьому використовується лише базова платформа.

Слід зазначити, що після заборони використовувати програму 1С у 2017 році в Україні спільнота «1С:Франчайзі» реформувалась у «Спілку автоматизаторів бізнесу» (САБ), але при цьому платформа «1С:Предприятие» отримало назву «1С:Підприємство» лише у формі ребрендингу та розроблені були платформа BAF і нова конфігурація BAS правовласниками якої є польські компанії. З технологічної позиції платформа BAF абсолютно подібна до платформи 1С, а нова конфігурація BAS працює на платформі 1С із можливістю використання тих же ключів захисту. Виходячи із цього з технічної точки зору конфігурація BAS є 1С, навіть якщо юридично авторські права на неї належать польським компаніям.

Тому, пропозиції купувати програмні продукти BAF/BAS теж не забезпечать виконання вимог діючого українського законодавства.

З метою виключення імовірності будь-якої співпраці із кінцевими бенефіціарними власниками російського походження та не фінансувати російські компанії не доцільно придбавати програмні продукти BAS. Для цього необхідно шукати альтернативні програмні продукти, або ж надалі використовувати версії платформи 1С:Підприємство, що обули випущені до 24.02.2022 у закритому контурі локальної мережі підприємства без оновлень.

Така ситуація склалась і у досліджуваного нами підприємства, де використовується програма на платформі 1С:Підприємство 8.3.19, яку українська компанія власними силами обновляє та обновляє різні конфігурації в закритому контурі роботи підприємства:

- 1С:Бухгалтерія для України версія ПРОФ;
- 1С:Бухгалтерія для України версія КОРП;
- 1С: Управління торгівлею для України;
- Управління виробничим підприємством;
- Управління торговим підприємством;
- 1С:Документообіг.

Витрачати ресурси та змінювати в поспіху працюючу облікову програму в умовах війни нераціонально. Тому, підприємство здійснює підбір та вивчає усі наявні на ринку програмних послуг продукти для їх впровадження у підприємство.

На сьогодні не існує єдиної рекомендації, що саме купити та встановити замість діючої на підприємстві програми. Тому ІТ-компанії проводять на сьогодні лише дослідження і тестування нових програмних продуктів типу ERP.

Оскільки підприємств здійснює реалізацію товарів, тобто забезпечує процес торгівлі товарами та послугами, має велику розбудовану структуру із значною кількістю структурних підрозділів та філій у різних містах України, то

програмний продукт має бути достосований саме під вимоги підприємства.

Різноманітність видів доходів у підприємства та витрат й фінансових результатів потребують правильної їх класифікації.

Групування доходів підприємства за визначеними ознаками потребує виокремлення таких аспектів як:

- продуктивний;
- правовий аспект.

У межах виокремленого продуктивного аспекту виділено наступні ознаки:

- вид діяльності;
- джерело формування доходів;
- підрозділ у якому формуються доходи;
- період формування доходів, витрат і фінансових результатів фінансових результатів.

Виходячи із правового аспекту варто виокремити доходи згідно:

- методики розрахунку;
- відповідність плану рахунків;
- база оцінки;
- особливості системи оподаткування;
- спосіб використання.

Підприємство в процесі організації та веденні обліку доходів керується:

- Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 9 лютого 2006 року;
- іншими нормативно – правовими документами, що регламентують систему обліку та звітності підприємства;
- Національним Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 29.11.99 №290 із змінами від 23.11.2020 року.

Автоматизований фінансовий облік на підприємстві ведеться у регістрах

бухгалтерського обліку із застосуванням стандартного плану рахунків (Рис. 3.3).

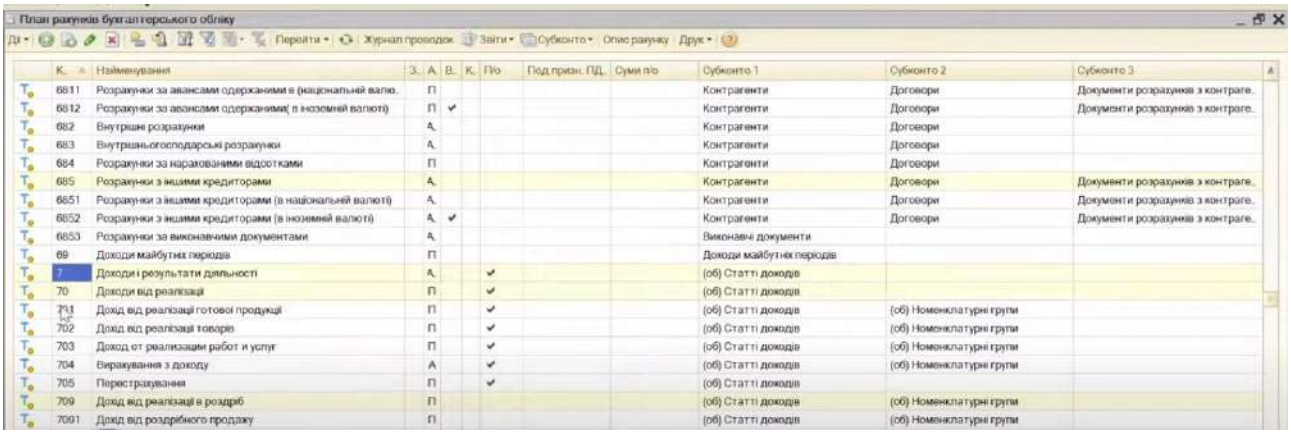

Рисунок 3.3 - Довідник плану рахунків бухгалтерського обліку доходів в системі автоматизованого обліку на підприємстві

В системі обліку доходів підприємство використовує рахунки 7 класу. З метою облікового відображення доходів підприємства використовуються «Види субконто» у розрізі :

- Статей доходів;
- Номенклатурних груп.

Тобто, при обліку доходів на 701 рахунку ми можемо їх розшифровувати як за статтями доходів так і за номенклатурними групами (Рис. 3.4).

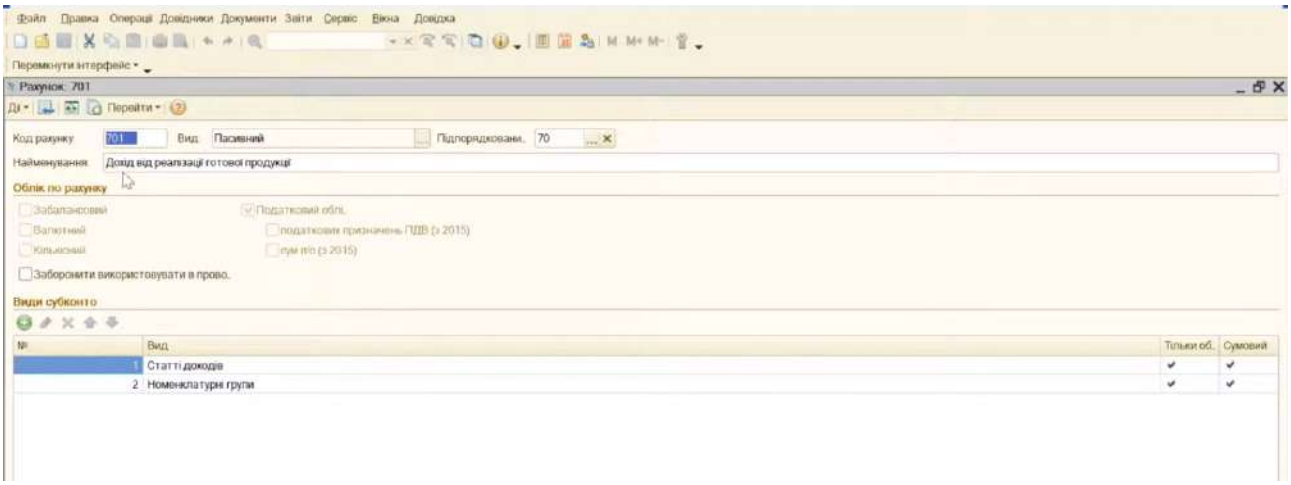

Рисунок 3.4 - Структура видів субконто обліку доходів підприємства

В системі автоматизованого обліку підприємства налаштовано сумовий облік доходів за даними статтями, тобто без кількісного обліку. А це означає, що усі обороти в кінці місяця повинні бути закриті і не може містити кількісного залишку.

В довіднику «Статті доходів» ми обираємо той вид, завдяки якому був він сформований (Рис. 3.5).

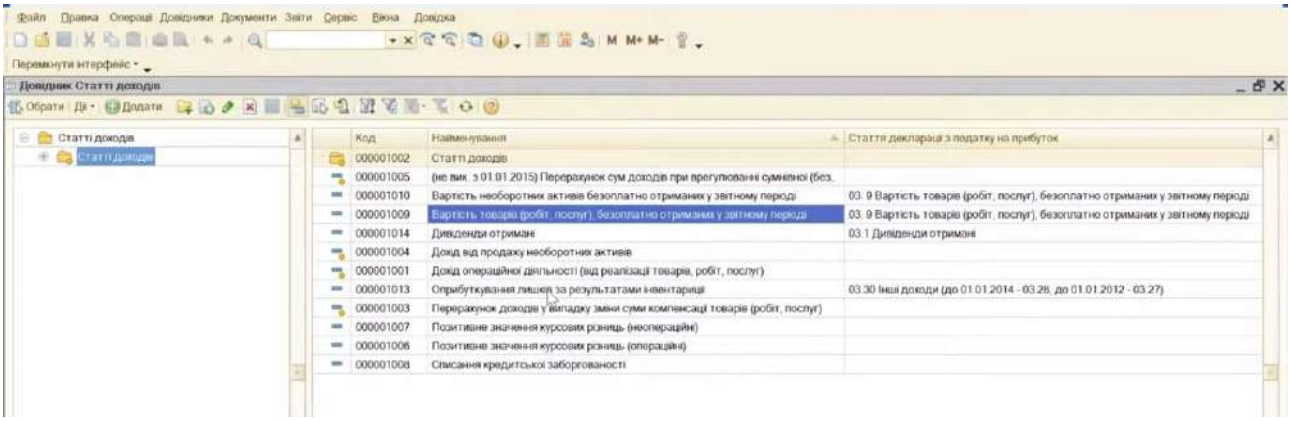

Рисунок 3.5 - Статті доходів підприємства у довіднику «статті доходів»

Основним видом діяльності підприємства, який сприяє формуванню головної дохідної частини є доходи від продажу товарів. Відповідно і автоматизація обліку товарів має важливе значення.

Облік доходів від реалізації товарів на підприємстві ведеться на субрахунку 702 «Дохід від реалізації товарів».

Для обліку товарів підприємство використовує субрахунки із плану рахунків у розрізі рахунка 28 «Товари»:

- Субрахунок 281 «Товари на складі»;
- Субрахунок 282 «Товари в торгівлі»;
- Субрахунок 283 «Товари на комісії»;
- Субрахунок 284 «Тара під товарами»;
- Субрахунок 285 «Торгова націнка»;
- Субрахунок 286 «Необоротні активи та групи вибиття, утримувані для

продажу»

Товари, які підприємство перепродає, попередньо необхідно оприбуткувати на субрахунок 281 «Товари на складі» (Рис. 3.6).

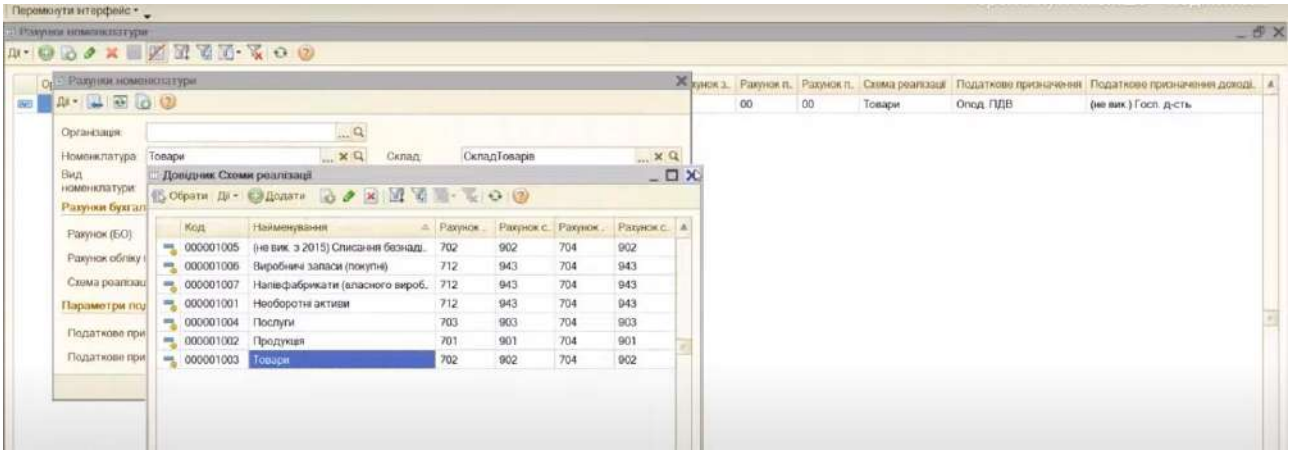

Рисунок 3.6 - Автоматизоване облікове відображення оприбуткування підприємством товарів для продажу на разунок 281 «Товари на складі»

Реалізація товарів і послуг в умовах автоматизованої системи обліку на підприємстві здійснюється завдяки документу «Реалізація товарів і послуг» у модулі «Продажі».

В процесі реалізації товарів в системі обліку нам необхідно налаштувати облікове відображення доходів від реалізації. У даному випадку ми обираємо рахунок доходів 702 «Дохід від реалізації товарів». Важливо при здійсненні операції правильно вибрати статтю доходів і загального їх списку (Рис. 3.7).

Рисунок 3.7 - Налаштування облікового відображення доходів від реалізації товарів (робіт, послуг) в процесі їх реалізації

Перевірити правильність облікового відображення доходів підприємства ми можемо при перевірці оборотно-сальдової відомості за період (Рис. 3.8).

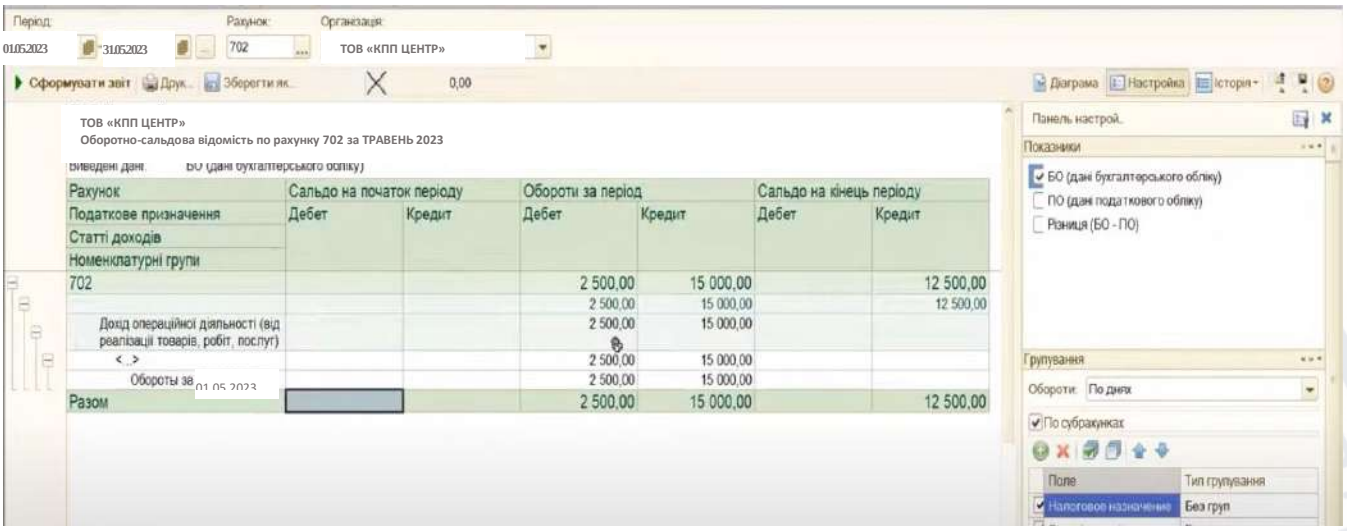

Рисунок 3.8 - Оборотно-сальдова відомість підприємства по рахунку 702 « Дохід від реалізації товарів»

В даному випадку аналітичний облік відображено лише по одній статті доходу і не вказано номенклатурну групу. Оскільки, ми проводили перепродаж товарів, які не є виготовлені нашим підприємством, тому прийнято рішення не створювати додатково номенклатурну групу за даним видом доходу від здійснюваної операції. Списання сум кредитового сальдо із даного рахунку здійснюється не у розрізі аналітики не по субконто по окремих групах товарів.

Під час визначення фінансових результатів відбувається закриття сум доходів. Фінансові результати відповідно до облікової політики підприємства закриваються щомісячно.

При закритті місяця і визначенні фінансових результатів відбувається закриття рахунку 702 « Дохід від реалізації товарів» на рахунок 79 «Фінансові результати».

Нами схематично представлено механізм закриття доходів підприємства за період в процесі визначення фінансових результатів (Рис. 3.9).

Рисунок 3.9 - Механізм закриття доходів підприємства

Отже, ефективне ведення обліку доходів, витрат і фінансових результатів неможливе без запровадження автоматизованої обробки облікової інформації. Проектування інформаційних потоків доходів і витрат та запровадження багаторівневого аналітичного обліку фінансових результатів забезпечить раціональну побудову інформаційної системи підприємства та сприятиме удосконаленню управління фінансовими результатами (Рис. 3.10).

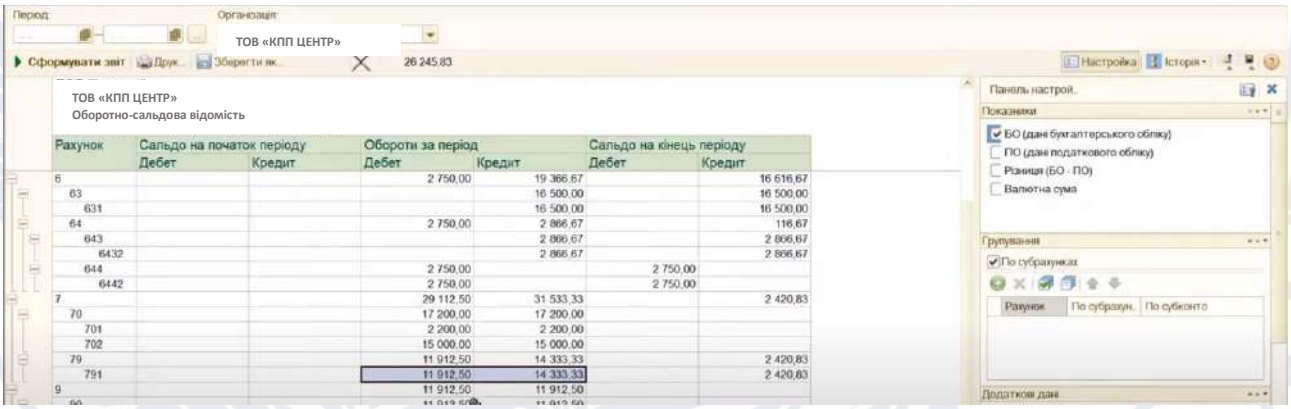

Рисунок 3.10 - Контроль достовірності облікового відображення формування та розподілу доходів підприємства

Отже, у типовій конфігурації облік доходів і витрат ведеться методом нарахування «за відвантаженням». Аналітичний облік усіх доходів ведеться на базі довідника «Статті доходів», у якому зазначається у системі обліку відповідність статей доходів за структурою декларації про прибуток. При цьому,

кожному виду реалізації відповідає власна сема (що вибирається із довідника «Схеми реалізації».

Дана конфігурація програмного продукту є досить зручною для підприємства та відповідає усім його потребам. Обслуговуюча компанія постійно проводить моніторинг якості роботи програмного продукту та за потреби формує додаткові звіти та проводить необхідні налаштування.

Підприємство прийняло альтернативне рішення в цілях подальшого ведення бухгалтерського й податкового обліку в Україні – інтегрувати програмний продукт ERP-система міжнародного класу від компанії Microsoft – Microsoft Dynamics 365 Business Central [67]. Підприємство врахувало ключові переваги використання програмного продукту Microsoft Dynamics 365 Business Central, які нами згруповано та представлено схематично на рисунку 3.11.

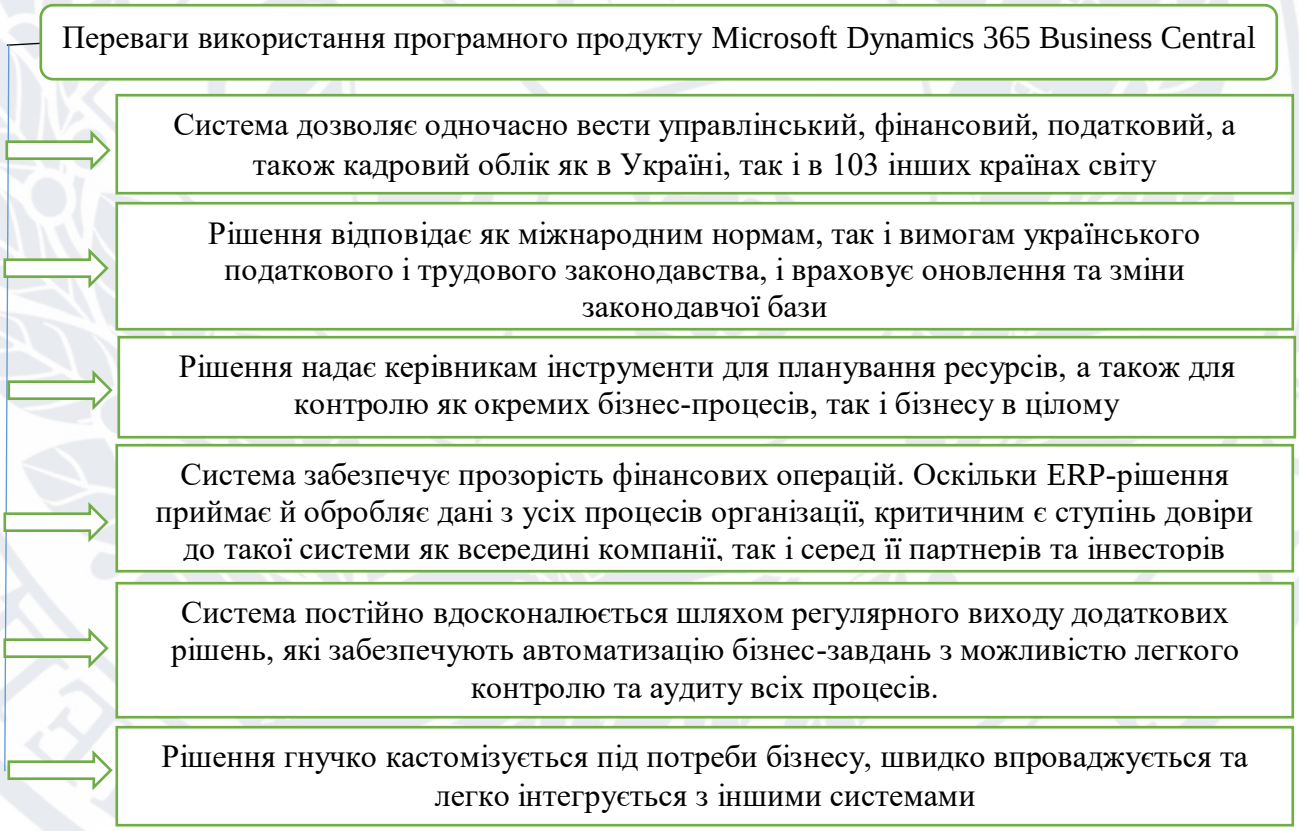

Рисунок 3.11 - Переваги використання програмного продукту Microsoft Dynamics 365 Business Central

Джерело: Узагальнено автором на основі сайту компанії Smart [67]

Важливим для даного програмного продукту є те, локалізація системи Microsoft Dynamics 365 Business Central [67] сприяє тому, щоб:

- узгодити ведення підприємницької діяльності із вимогами внутрішнього законодавства України;

- враховує особливості сучасної нормативно-правової бази України;

- інтегрує зміни законодавчої бази у систему обліку.

Функціональні можливості та модулі даного програмного продукту нами узагальнено на рисунку 3.12.

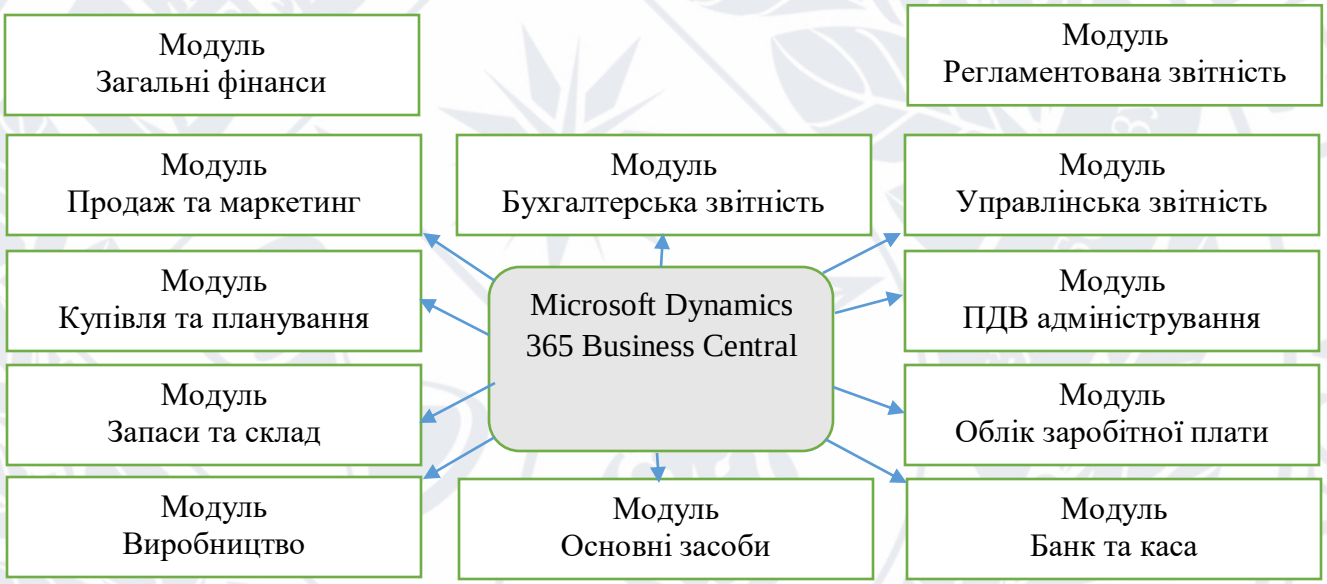

Рисунок 3.12 - Функціональні можливості та модулі програмного продукту Microsoft Dynamics 365 Business Central

Джерело: Узагальнено автором на основі даних розробника [67]

Можливість локалізації даного програмного продукту дозволяє у стислі строки впроваджувати:

- необхідні фінансові модулі системи;

- комплексно забезпечувати виконання завдання бухгалтерського і податкового обліку;

- інтегрування даного програмного продукту з міжнародними стандартами

обліку;

- сформувати облікову систему виходячи із правил оподаткування України;

- отримати регламентовані друковані форми Українською мовою.

Отже, впровадження сучасних програмних продуктів у систему обліку, контролю та управління підприємством типу Microsoft Dynamics 365 Business Central стане інноваційним рішенням та інструментом удосконалення системи обліку та контролю механізму формування і розподілу його доходів.

3.3. Кібербезпека в системі обліку формування та розподілу доходів підприємства

Сучасні цифрові трансформації та автоматизація облікових процесів сприяла появі нових викликів для підприємств – кібератакам на інформаційні бази даних.

Доходи підприємства є найбільш затребуваним інформаційним ресурсом для кіберзлочинців. Тому, кожен господарюючий суб'єкт повинен проводити профілактику ризиків, а саме:

- здійснити ідентифікацію ризиків;

- оцінити наслідки кожного із видів ризику;

-провести категоризаціїю ризиків;

- розробити методику мінімізації та уникнення ризиків.

Серед усієї групи ризиків в сфері кіберзлочинності науковці [66] виокремлюють три групи:

1) ділові ризики;

2) організаційні ризики;

3) технічні ризики.

Групи ризиків та їх наслідки нами узагальнено на рисунку 3.13.

У процесі виникнення загрози ділові ризики (так званих ризиків бізнес-процесів) негативним наслідком є:

- зниження безпосередньо фінансових вигод;

- зменшується вартість активів підприємства;

- безпосередньо пов’язані з комунікаційними лініями у кіберпросторі.

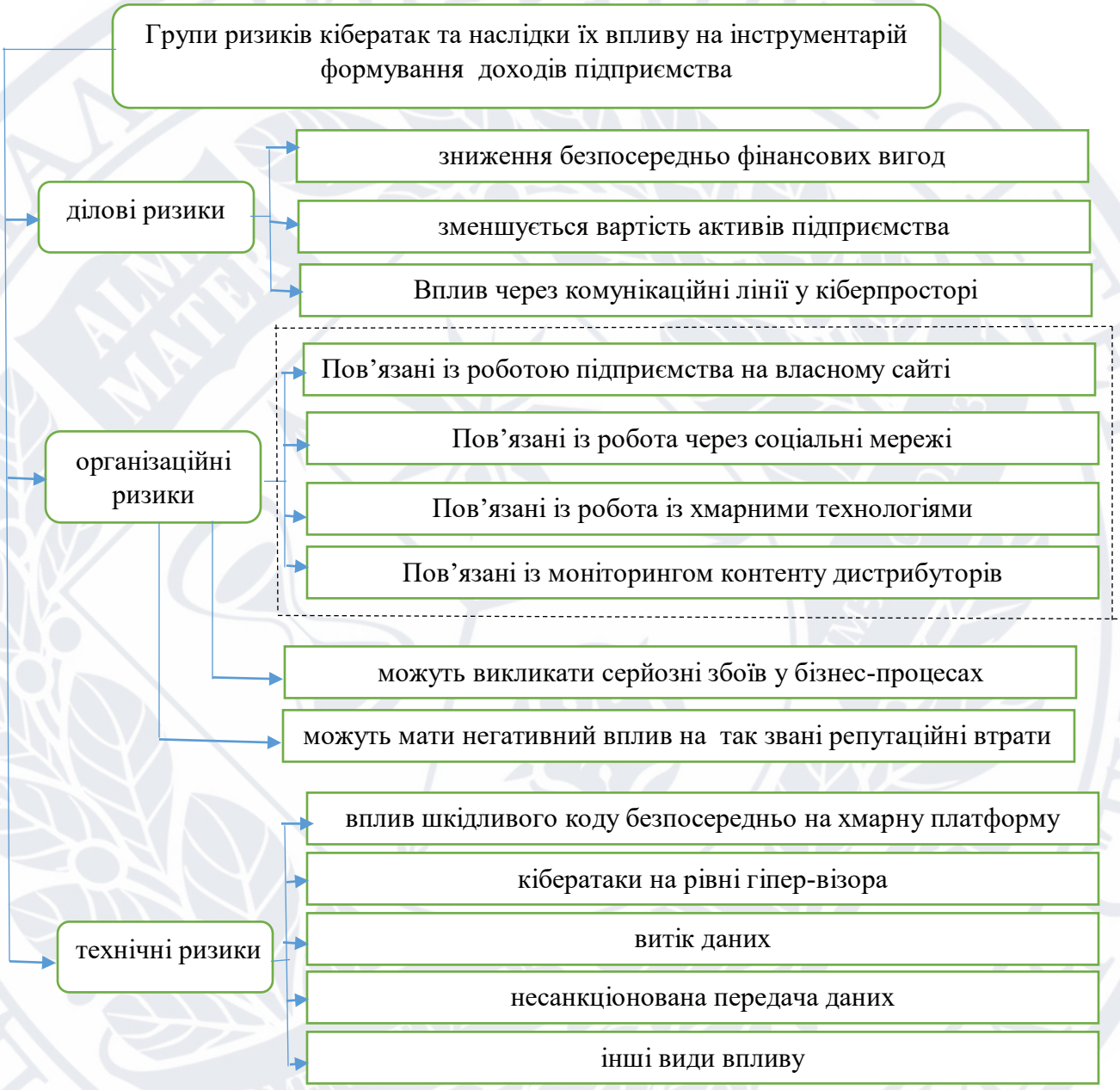

Рисунок 3.13 - Групи ризиків кібератак та наслідки їх впливу на інструментарій формування доходів підприємства

Джерело: Сформовано автором на основі [66]

Організаційні ризики імовірних кіберзагроз пов’язані безпосередньо із:

- роботою підприємства на власному сайті (брендбуці);

- робота через соціальні мережі;

- робота із хмарними технологіями;

- моніторинг контенту дистрибуторів.

Використання усіх цих цифрових ресурсів (кіберпростору) можуть викликати серйозні збоїв у бізнес-процесах та мати негативний вплив на так звані репутаційні втрати.

Підприємство на сайті має ресурс для проведення розрахунків споживачів через систему електронного банкінгу. Наприклад, блокування через кібератаку даної функції привносить незручності у системі розрахунків клієнтів із підприємством, та імовірності втрати не лише величини доходів, але і самої клієнтської бази.

Зокрема, слід наголосити на організаційних питаннях операційного контексту підприємства як користувача і хмарного постачальника.

Технічні ризики від кібератак на підприємство здійснюються через:

1) вплив шкідливого коду безпосередньо на хмарну платформу;

2) кібератаки на рівні гіпер-візора;

3) витік даних;

4) збої у роботі інформаційної системи підприємства;

5) несанкціонована передача даних;

6) інші види впливу.

Зокрема, втрата конфіденційності для готельного бренду означатиме ще й репутаційні втручання, відновити які майже неможливо.

Одним із інструментів захисту від кіберзлочинів варто виділити страхування кіберризику в частині покриття витрат від:

- порушення інформаційної безпеки підприємства через ураження бази даних різними вірусами;

- знищення, модифікація чи видалення інформації;

- фізична крадіжка чи повна втрата обладнання;

- пошкодження наявного програмного забезпечення чи в цілому комп'ютерів;

- крадіжка чи знищення інформації.

Кіберінциденти провокують зниження доходів підприємства і через:

- понесення витрат на юридичний супровід позовних справ через кіберзлочини;

- витрат на покриття сум штрафів й стягнень;

- позовні витрати пов'язані із відповідальністю стосовно злому бази даних конфіденційної інформації про споживача.

Наслідком кібератак на підприємство можуть бути ситуації:

- фітингу;

- картингу.

Наслідком фітингу й картингу є втрати грошових коштів або активів підприємства.

З метою мінімізації негативних наслідків кіберзлочинів у підприємстві слід розробляти тактики із профілактики:

- компетентне управління системою кібер-захисту;

- страхування та швидке реагування на наслідки по відновленню як репутаційних, так і фінансових втрат.

Одним із інструментів захисту власних баз даних при використанні цифрових технологій є метод форсайту кіберзахисту підприємства - розробка технологічної дорожньої карти. Така технологічна дорожня карта повинна бути розроблена на основі розроблених точки критичних рішень в кіберпросторі діяльності підприємства.

Нами запропоновано для підприємства розробити проект технологічної дорожньої карти із кіберзахисту бази даних підприємства. Дану модель нами

сформовано систематично на рисунку 3.14.

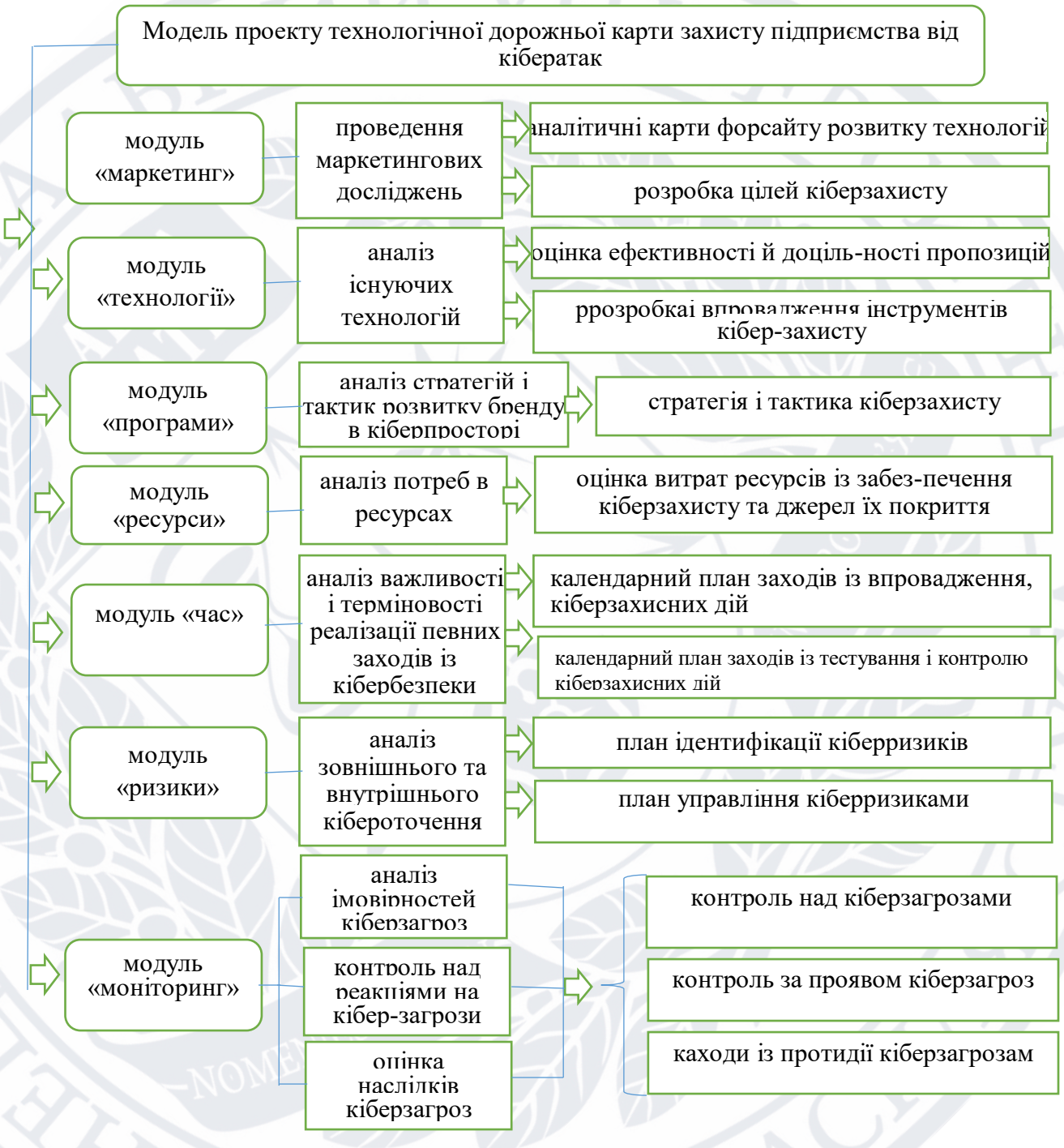

Рисунок 3.14 - Проект технологічної дорожньої карти захисту підприємства від кібератак

Джерело: Сформоано автором на основі [4]

Нами запропоновано за різними процесами та модулями роботи підприємства визначити конкретні технічні ситуації, тобто сценарій дій при імовірності настання кібернебезпеки та інструменти, за допомогою яких їх наслідки можна мінімізувати, а при можливості - уникнути.

В частині модулів технологічної дорожньої карти для кіберзахисту доцільно виокремити: модуль «маркетинг»; модуль «технології»; модуль «програми»; модуль «ресурси»; модуль «час»; модуль «ризики»; модуль «моніторинг».

Важливе місце належить розробці програми захисту від кіберзлочинів із вказуванням безпекових інструментів. Інтегрування штучного інтелекту в різні засоби й технології по кожному виробничому процесі, який реалізується із дотиком до цифрової системи обслуговування.

Досліджуване підприємство має розвинуту автоматизовану системи комунікацій через цифрове середовище, що також слугує інструментом впливу кіберзлочинів та одночасно прийомом гарантування безпеки за окремими процесами, наприклад:

- онлайн-замовлення товару;
- фідбеку;
- застосування ANPR-продуктів у системі організації паркінгу біля торгових точок;
- системи, що працюють на основі «розумної відео аналітики» для проведення моніторингу та роботи систем безпеки, таких як: пожежний захист, захист від задимлення, захист від затоплення й ін;
- системи, що працюють на основі аналітики нейромережі;
- інше.

Інструментами управління кіберзахистом підприємства можуть бути:

- Профілактика кіберризиків;
- Страхування кіберрризиків;
- Розробка готових алгоритмів рішень і дій в умовах настання кіберзагрози;

- Розробка заходів із проведення моніторингу й системи індикаторів з метою виявлення й усунення загрози імовірних кібератак.

Тому, нами рекомендовано для захисту підприємства від імовірних кібератак:

- встановити відповідні програми із кіберзахисту;

- підготувати готові технологічні рішення із кіберзахисту;

- інтегрувати елементи штучного інтелекту, які чутливі до кіберзлочинів (роботи, чат-боти, коботи й інше);

- розробити для персоналу готові алгоритми дій по кіберзахисту у формі протоколів і внутрішньофірмові стандарти поведінки під час хакерських атак.

3.4. Інноваційний підхід до системи управління процесом формування доходів підприємства та їх розподілом

Головною метою створенні і діяльності будь-якого підприємства виступає отримання доходів. Підприємства, на сьогодні функціонують із використанням принципу самоокупності, тому націлені на роботу таким чином, що отримати максимальну величину доходів. Процес самофінансування у підприємств викликає потребу:

- управляти доходами,

- контролювати достовірність визнання доходів, їх оцінки та облікового відображення процесу їх формування та розподілу.

Управління доходами можливе лише при наявності в управлінського персоналу достовірної інформації про величину доходів. Підприємство постійно працює над процесом пошуку нових напрямків й над розробкою інноваційних можливостей отримання доходу.

Дохід, який отримує підприємство має важливе місце не лише власне для підприємства, але й для усієї ринкової системи і системи економічного розвитку держави.

Тому. Як на підприємстві, так і у системі державних контролюючих органів

дохід є об’єктом пильного нагляду і управління.

Ефективна система управління процесом формування та розподілу доходів при високих ризиках, у яких функціонують сучасні підприємства можлива лише при обробці даних за результатами діяльності підприємства. Розробка варіантів прийняття готових управлінських рішення про наявність та розподіл доходів на базі сформованих алгоритмів є ефективною при використанні підприємством якісного програмного забезпечення у системі фінансового та управлінського.

Нестабільність ринкового середовища та середовища у якому функціонує підприємства сприяє тому, прийняті управлінські рішення можуть бути високо ризиковими, якщо прийняті без оперативних аналітичних даних, та без використання сучасних програмних продуктів.

Слід розуміти, що рівень доходу підприємства залежить не від величини ціни на реалізовані товари, виконані роботи чи надані послуги, а від кількості оборотів (коефіцієнтів оборотності), які здійснює підприємство в процесі реалізації. Тому, оптимізувавши оборотність витрат, які понесені на створення готового продукту (товарів чи робіт, послуг) є однією з важливих задач управлінського персоналу.

Варто наголосити, що важливими аспектами в процесі формування і розподілу доходів підприємств виступає питання їх облікового відображення та контролю.

Важливими елементами алгоритму системи управління підприємством виступають такі інструменти як:

- планування,
- організація,
- облік,
- контроль.

З метою отримання очікуваного результату необхідно якісно сформувати план і реалізувати дії, які у ньому зазначені. Постійне проведення контролю за реалізацію визначених у плані етапів сприятиме забезпеченню отримання

очікуваного результату. При реалізації алгоритму управління формуванням і розподілом доходів підприємства можуть бути виявленні деякі невідповідності. Виявлені невідповідності потрібно:

- відкоригувати невідповідності;
- вияснити причини їх виникнення;
- розробити дії, які спрямовані на їх уникнення;
- забезпечити поліпшення отриманого результату.

Тобто, процес управління формуванням і розподілом доходів підприємства є безперервним і є циклічним (Рис. 3.15).

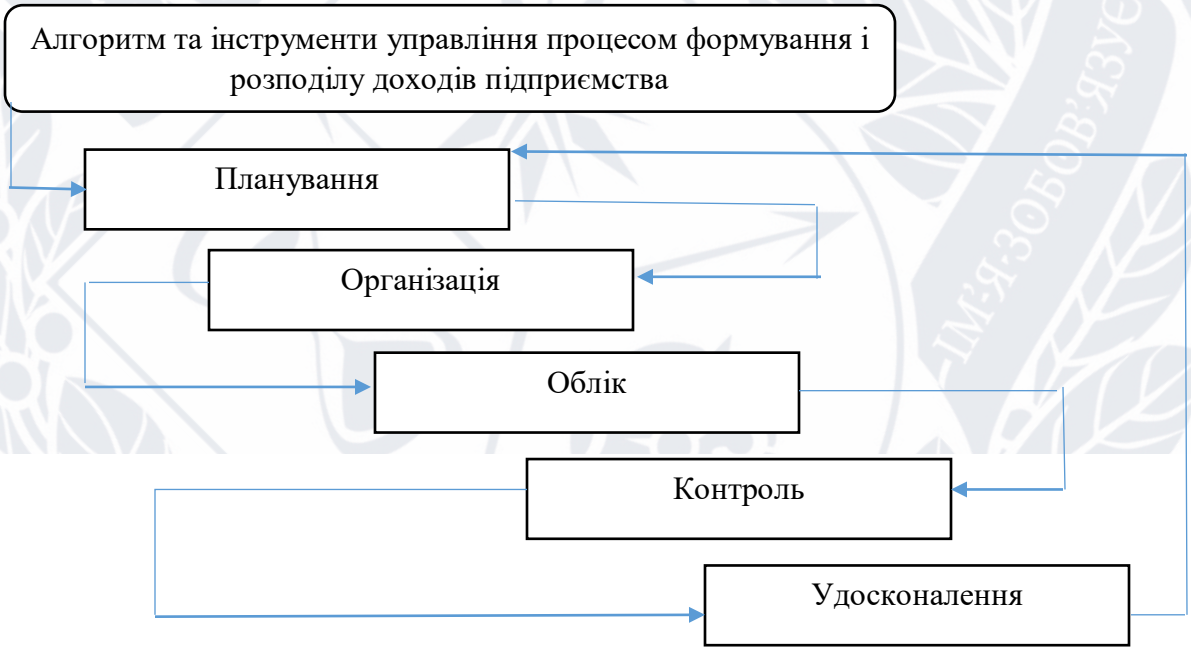

Рисунок 3.15 - Алгоритм управління процесом формування та розподілу доходів підприємства

Джерело: Сформовано автором

Реалізувавши дані етапи підприємство орієнтоване на постійний розвиток та удосконалення, наслідком чого є:

- зростання доходів;
- економічний розвиток.

Інструментом управління ресурсами компанії є планування доходів.

Діяльність підприємства орієнтована на не лише планування доходу, а на його досягнення. З цією метою підприємство повинно проаналізувати наявні ресурси, щоб спланувати величину очікуваних витрат, що будуть понесені на здійснення господарської діяльності. Використання програмних продуктів створює розширені можливості для проведення даного аналізу.

Підприємство із метою формування доходів повинно дотриматись двох процедур :

1) провести аналіз наявних ресурсів;

2) спланувати суми очікуваних витрат, чи суми імовірного надходження у бізнес інвестицій.

Реалізуючи процедуру аналізу наявних ресурсів із плануванням суми запланованих витрат підприємство отримуємо інформаційне підґрунтя для забезпечення процесу управління доходами.

В процесі управління наявним доходом управлінський персонал підприємства координує узагальнено весь процес його господарської діяльності узгоджуючи його з плановими показниками.

Система управління процесом формування та розподілу доходами підприємства виступає складовою частиною загальної системи управління підприємством. Це є складним та важливим інструментом орієнтованим на досягнення стратегії розвитку компанії.

Принципами управління доходами з метою досягнення сформованих цілей підприємства є:

1) повнота відображення даних і достовірність інформації;

2) самоокупність діяльності та зацікавленість власників в збільшенні доходів;

3) порівнюваність даних та забезпечення достатнього рівня фінансової стійкості підприємства;

4) своєчасність подання інформації.

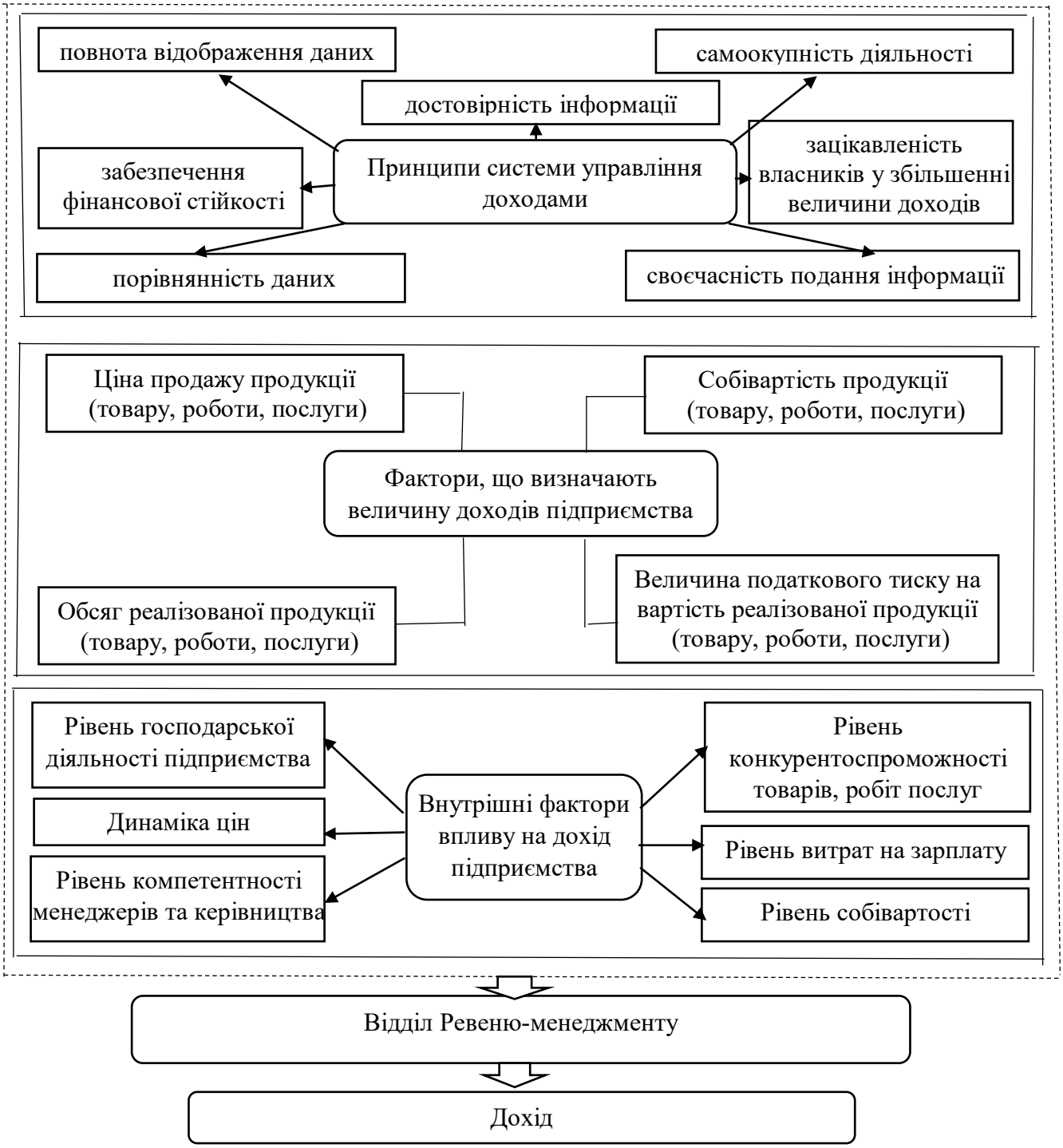

Рисунок 3.17 - Механізм та фактори і принципи впливу на ефективність системи управління доходами підприємства

Джерело: Сформовано автором

Ціна реалізації продукції (товару, роботи, послуги) є важливим фактором, який визначає розмір очікуваних доходів підприємства. Цінова політика слугує

одним із інструментів системи управління доходами. Оскілки правильно встановлена ціна, що сформована із врахуванням усіх елементів витрат у виробничому процесі, у процесі адміністративного обслуговування і із врахуванням всіх сукупних витрат безпосередньо впливає на вартість кінцевого продукту, який доставляється до споживача. При цьому, слід враховувати показники. попиту і пропозиції на ринку на товар-замінник.

Зрозуміло, що на ціноутворення плив ринкового середовища є мало регульованим самим підприємством чинником. Але, володіючи даними про якісні параметри товарів-аналогів та рівень насиченості ринку ними ціна виступає елементом системи управління величиною доходів компанії.

Аналогічним чинником впливу на результативність діяльності підприємства та величину його доходів є показник собівартості продукції (товарів, робіт, послуг). Він є регульованим фактором впливу на цінову політику підприємства та одночасно виступає спонукаючим до розвитку підприємства елементом.

Обсяг реалізованої продукції (товарів та/чи робіт, послуг) безпосередньо впливає на величину доходу компанії. При його зростанні збільшується виручка від реалізації за умов стабільної цінової політики.

Створення на підприємстві відділу ревеню-менеджменту сприятиме ефективному управлінню доходами підприємства та розробці ним тактики досягнення стратегії розвитку підприємства.

Найбільш ефективною система управління доходами є у ситуації, коли працює над даним питанням як система менеджменту, так і відділ ревеню-менеджменту із врахуванням змін величини попиту та пропозиції.

Внутрішніми факторами управління доходами підприємства є:

- рівень розвитку підприємства;
- інноваційність господарської діяльності.

Виходячи із рівня розвитку підприємство визначає здатність змінювати:

- обсяг виробництва;

- асортимент;

- якість продукції (товарів, робіт, послуг).

Усі ці внутрішні фактори впливу визначають рівень конкурентоспроможності підприємства.

Рівень розвитку підприємства визначається:

- компетентністю працівників;

-готовністю застосовувати інноваційні технології,

- вмінням використовувати в господарській діяльності методики аналізу;

- здатністю використовувати технології прогнозування результатів діяльності.

Високий рівень знань менеджера відділу ревеню-менеджменту сприятиме:

- прийняттю виважених рішень;

- прийняттю рішень науково обґрунтованих;

-забезпечить вибір найбільш ефективних управлінських рішень.

Отже, запропонований нами алгоритм та представлені інструменти управління власне процесом формування та розподілу доходів на підприємстві передбачають чітке дотримання послідовності етапів: планування; організації; облікове відображення доходів; аналіз порядку формування і розподілу доходів; системи контролю; управління доходами.

На великих підприємствах із розгорнутою структурою при наявності значної кількості відділів, філій та структурних підрозділів ефективним буде створення відділу ревеню-менеджменту. Саме даний структурний підрозділ розробить таку модель управління доходами, при якій підприємство буде дотримуватись усіх принципів для реалізації його стратегічних та тактичних цілей та забезпечить прийняття обґрунтованих, виважених найбільш ефективних управлінських рішень.

Висновки до розділу 3

1. Організація облікового відображення процесу формування і розподілу доходів у компанії базується на створенні якісної, досконалої системи обліку.

Розроблена система обліку із врахуванням специфіки господарської діяльності, підприємства була у змозі задовольнити потреби усіх користувачів в отриманні потрібної інформації про діяльність.

На досліджуваному підприємстві бухгалтерський облік ведеться автоматизовано, що передбачено обліковою політикою підприємства. Окрім того, підприємство застосовує електронний документообіг.

2. Підприємство у своїй господарській діяльності використовує сучасну систему автоматизованого обліку із великим набором типових рішень «1С: Підприємство», що обули випущені до 24.02.2022 у закритому контурі локальної мережі підприємства без оновлень. Компанія знаходиться на шляху підбору найбільш ефективного програмного продукту для його інтегрування у обслуговування усіх процесів системи господарської діяльності.

3. Впровадження сучасних програмних продуктів у систему обліку, контролю та управління підприємством типу Microsoft Dynamics 365 Business Central стане інноваційним рішенням та інструментом удосконалення системи обліку та контролю механізму формування і розподілу його доходів.

15. Доходи підприємства є найбільш затребуваним інформаційним ресурсом для кіберзлочинців. Тому, кожен господарюючий суб’єкт повинен проводити профілактику ризиків. Організаційні ризики імовірних кіберзагроз пов’язані безпосередньо із: роботою підприємства на власному сайті (брендбуці); робота через соціальні мережі; робота із хмарними технологіями; моніторинг контенту дистрибуторів. Нами запропоновано для підприємства розробити проект технологічної дорожньої карти із кіберзахисту бази даних підприємства.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи результати нашого дослідження слід зазначити, що :

1. Основною характеристикою ефективності діяльності підприємства є дохід, оскільки він вступає елементом формування чистого прибутку підприємства. Завдяки інформації про суми доходу враховуючи особливості його формування і розподілу керівний персонал здійснює планування і прогнозування господарської діяльності. Достовірність облікового відображення сум доходів є важливим, оскілки даний елемент системи обліку є визначальним в процесі формування величини оподатковуваного доходу, отже виступає об'єктом постійного контролю зі сторони підприємства та є елементом моніторингу зацікавлених сторін.

2. У відповідності із НП(С)БО 15 Дохід визнається як факт збільшення активу чи зменшення зобов'язання. Дана операція призводить до зростання власного капіталу (винятком є збільшення капіталу за рахунок внесків учасників). Дана ситуація засвідчує про застосування балансового методу для його розрахунку, що є підтримуваним Концептуальною основою фінансової звітності. Концептуальна основа фінансової звітності базується на визначенні пріоритету визначення вартості наявного капіталу (або суми чистих активів) на дату балансу у спосіб врахування змін вартості наявних залишків статей балансу, що пов'язані із відображенням наслідків здійснення операцій контрактами за укладеними із клієнтами.

3. Важливим етапом формування та розподілу доходів підприємства є її нормативне регулювання у Наказі про облікову політику підприємства у якому відбувається зазначення: класифікаційних ознак доходів підприємства; визначення видів діяльності підприємства з метою формування і розподілу доходів.

4. Оскільки доходи підприємства є елементом формування прибутку, який підлягає оподаткуванню, то контроль за ними – слугує одним із найважливіших інструментів системи управління. Внутрішній контроль виступає одним із

головних інструментів системи управління підприємством, так як сприяє пошуку внутрішніх резервів для ефективної діяльності підприємства і елементом підвищення ефективності прийнятих управлінських рішень. Здійснення ефективного і систематичного контролю – слугує запорукою успіху діяльності господарюючого суб'єкта.

5. Дохід підприємства виступає елементом як зовнішнього, так і внутрішнього контролю. Функціонуюча на підприємстві система внутрішнього контролю є індикатором, який включає сукупність внутрішніх правил з питань обліку, визнання оцінки та формування і розподілу доходів та є сукупністю процедур контролю, які впроваджує керівництво підприємства в цілях забезпечення ефективної діяльності, при цьому враховуючи специфіку дотримання внутрішньогосподарської політики.

Базою дослідження методології обліку і контролю формування та розподілу доходів підприємства слугувало ТОВ «КПП ЦЕНТР».

6. Прибуток підприємства формується від операційної та фінансової діяльності. За аналізований період компанія не мала господарських операцій у сфері формування доходів від інвестиційної діяльності.

Оцінюючи структуру доходів ТОВ «КПП ЦЕНТР» впродовж періоду, що аналізувався (2021-2022 рр.) нами відмічено, що левову частку доходів формують операційні доходи. Їх вартість у 2021 році складала 38238 тис. грн, а у 2022 році 23238, що на 15000 тис. грн менше при порівнянні із даними базового періоду.

7. Крім технології формування прибутку компанії важливе значення має специфіка його розподілу. При розподілі прибутку, визначенні основних напрямків його використання керівництво компанії насамперед враховує стан конкурентного середовища в якому здійснюється основна діяльність в частині незалежного фінансового посередництва, що може диктувати потребу істотного розширення або відновлення виробничого потенціалу підприємства.

В залежності від цього управлінським персоналом компанії визначається:

- масштаб відрахувань частки від прибутку у фонди виробничого розвитку;

- ресурси яких призначаються для фінансування капітальних вкладень;

- збільшення величини оборотних коштів;

- забезпечення інноваційної діяльності;

- впровадження нових технологій;

- перехід на нові методи праці, інше.

Першим етапом розподілу прибутку підприємства є розподіл загального прибутку між державою та підприємством, що здійснюється при сплаті податку на прибуток.

На другому етапі розподілу прибутку підприємства здійснюється розподіл чистого прибутку.

Розподіл і використання величини чистого прибутку залежить лише від рішення самого керівного персоналу підприємства.

8. На досліджуваному підприємстві у структуру доходів від основної діяльності підприємства включається:

1) доходи від реалізації підприємством готової продукції;

2) доходи від реалізації підприємством товарів;

3) доходи від виконання підприємством робіт і послуг;

4) доходи від виконання підприємством бартерних контрактів

9. Нами досліджено порядок методології оцінки доходів підприємства. На підприємстві визнані доходи класифікують у за групами (відповідно до вимог п. 7 П(С)БО 15): дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); інші операційні доходи; фінансові доходи; інші доходи

10. Формування доходів на підприємстві включає також організацію їх облікового відображення в розрізі сум рахунків аналітичного обліку (див. рис. 2.9): 701 «Дохід від реалізації готової продукції»; 702 «Дохід від реалізації товарів»; 703 «Дохід від реалізації робіт, послуг»;704 «Вирахування з доходу»;705

«Перестрахування».

В процесі визнання доходів підприємством здійснюється вирахуванні із них суми податків і зборів за допомогою проведення:

Дт 701, 702, 703 - Кт 641, 642.

На підприємстві трапляються випадки повернення покупцем товарів. Також може бути відображена сума надходжень за договорами комісії (чи аналогічних договорах). Можливі операції і з іншими вирахуваннями із доходу. Усі ці зазначені суми підприємство обліковує по дебету субрахунку 704 «Вирахування з доходу»

11. Сучасна ефективна система внутрішньогосподарського контролю на підприємстві має обов'язково мати в своїй основі певний практичний алгоритм здійснення такого контролю задля досягнення єдиної мети – отримання об'єктивної та неупередженої інформації щодо правдивості, повноти висвітлення облікової інформації на всіх рівнях бухгалтерських записів від первинних документів до фінансової звітності.

12. Необхідно зазначити, що методичні прийоми внутрішнього контролю доходів і пов'язаних з ними результатів діяльності включають:

- обстеження діяльності окремих об'єктів підприємства, його структурних одиниць;

- арифметичну перевірку визначення доходів і фінансових результатів;

- обґрунтування доходів на підставі економіко-математичних розрахунків;

- систематизацію виявлених порушень, недоліків із наступним складанням робочих документів, актів перевірки, висновків.

Щоб сформувати на підприємстві ефективний механізм внутрішньогосподарського контролю доходів необхідно вибрати таку форму його проведення та такий алгоритм, при якому забезпечувалось би досягнення очікуваного результату під час вирішення поставленого завдання. Ефективно організована система внутрішньогосподарського контролю на підприємстві

націлена на забезпечення ефективної системи управління.

13. Організація облікового відображення процесу формування і розподілу доходів у компанії базується на створенні якісної, досконалої системи обліку. Розроблена система обліку із врахуванням специфіки господарської діяльності, підприємства була у змозі задовольнити потреби усіх користувачів в отриманні потрібної інформації про діяльність.

На досліджуваному підприємстві бухгалтерський облік ведеться автоматизовано, що передбачено обліковою політикою підприємства. Окрім того, підприємство застосовує електронний документообіг.

14. Підприємство у своїй господарській діяльності використовує сучасну систему автоматизованого обліку із великим набором типових рішень «1С: Підприємство», що обули випущені до 24.02.2022 у закритому контурі локальної мережі підприємства без оновлень. Компанія знаходиться на шляху підбору найбільш ефективного програмного продукту для його інтегрування у обслуговування усіх процесів системи господарської діяльності.

Впровадження сучасних програмних продуктів у систему обліку, контролю та управління підприємством типу Microsoft Dynamics 365 Business Central стане інноваційним рішенням та інструментом удосконалення системи обліку та контролю механізму формування і розподілу його доходів.

15. Доходи підприємства є найбільш затребуваним інформаційним ресурсом для кіберзлочинців. Тому, кожен господарюючий суб'єкт повинен проводити профілактику ризиків. Організаційні ризики імовірних кіберзагроз пов'язані безпосередньо із: роботою підприємства на власному сайті (брендбуці); робота через соціальні мережі; робота із хмарними технологіями; моніторинг контенту дистрибуторів. Нами запропоновано для підприємства розробити проект технологічної дорожньої карти із кіберзахисту бази даних підприємства. Нами запропоновано за різними процесами та модулями роботи підприємства визначити конкретні технічні ситуації, тобто сценарій дій при імовірності настання

кібернебезпеки та інструменти, за допомогою яких їх наслідки можна мінімізувати, а при можливості - уникнути.

В частині модулів технологічної дорожньої карти для кіберзахисту доцільно виокремити: модуль «маркетинг»; модуль «технології»; модуль «програми»; модуль «ресурси»; модуль «час»; модуль «ризики»; модуль «моніторинг».

16. Процес самофінансування у підприємств викликає потребу:

- управляти доходами,

- контролювати достовірність визнання доходів, їх оцінки та облікового відображення процесу їх формування та розподілу.

Управління доходами можливе лише при наявності в управлінського персоналу достовірної інформації про величину доходів. Підприємство постійно працює над процесом пошуку нових напрямків й над розробкою інноваційних можливостей отримання доходу.

Створення на підприємстві відділу ревеню-менеджменту сприятиме ефективному управлінню доходами підприємства та розробці ним тактики досягнення стратегії розвитку підприємства.

Найбільш ефективною система управління доходами є у ситуації, коли працює над даним питанням як система менеджменту, так і відділ ревеню-менеджменту із врахуванням змін величини попиту та пропозиції.

За результатами проведеного дослідження підприємству рекомендується:

1) застосовувати адаптовану до умов підприємства систему обліку операцій із формування та розподілу доходів.

2) використовувати сучасний програмний продукт ERP систему для автоматизації бізнес-процесів типу Microsoft Dynamics 365 Business Central.

3)застосовувати запропоновані інструменти кібербезпеки в системі обліку формування та розподілу доходів підприємства. розробити проект технологічної дорожньої карти із кіберзахисту бази даних підприємства та за різними процесами і модулями визначити конкретні технічні ситуації, тобто сценарії дій при

імовірності настання кібернебезпеки та зазначити інструменти, за допомогою яких їх наслідки можна мінімізувати, а при можливості - уникнути. В частині модулів технологічної дорожньої карти для кіберзахисту доцільно виокремити: модуль «маркетинг»; модуль «технології»; модуль «програми»; модуль «ресурси»; модуль «час»; модуль «ризики»; модуль «моніторинг».

4) розроблено інноваційну модель системи управління процесом формування доходів підприємства та їх розподілом із інтегрування відділу Revenue-менеджменту.

5) запропоновано алгоритм та представлені інструменти управління процесом формування та розподілу доходів, що передбачають чітке дотримання послідовності етапів: планування; організації; облікове відображення доходів; аналіз порядку формування і розподілу доходів; системи контролю; управління доходами.

На великих підприємствах із розгорнутою структурою при наявності значної кількості відділів, філій та структурних підрозділів ефективним буде створення відділу ревеню-менеджменту. Саме даний структурний підрозділ розробить таку модель управління доходами, при якій підприємство буде дотримуватись усіх принципів для реалізації його стратегічних та тактичних цілей та забезпечить прийняття обґрунтованих, виважених найбільш ефективних управлінських рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Aleskerova Y, Fedorischina L, Koval N, Features of loan security for the reproduction of fixed assets for agricultural purposes. *Baltic Journal of Economic Studies.* 2018. Vol. 4. No. 4. Riga. P. 1-6.

2. Бородай В.А., Галенко Е.В., Дегтева Л.В., Димитриева Е.Н. и др. Экономика предприятия (организации): учебное пособие. Нижний Новгород: НОО «Профессиональная наука», 2018. URL: http://scipro.ru/conf/enterpriseeconomy.pdf

3. Бєлозерцев В. С., Гринько І. С. Облік доходів на торгівельних підприємствах. *Ефективна економіка*. 2020. № 12. – URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8421 (дата звернення: 27.12.2023). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.12.91

4. Верезомська, І., Бовш, Л., Приходько, К., & Баклан, Х. (2022). Кіберзахист готельних брендів. *Ресторанний і готельний консалтинг. Інновації*, *5*(2), 190 -209. URL: https://doi.org/10.31866/2616-7468.5.2.2022.270089 (Дата звернення 05.10.2023)

5. Войтенко Т. МСФЗ 15 визнання доходу: ключові моменти. 2020. *Бухгалтер 911.* URL: https://buhgalter911.com/uk/news/news-1046534.html

6. В Україні на 10 років запроваджено санкції проти 1С та «Парус»: опубліковано Указ (2023). *Дебет-Кредит.* URL: https://news.dtkt.ua/accounting/automation/82947-v-ukrayini-na-10-rokiv-zaprovadzeno-sankciyi-proti-1s-ta-parus-opublikovano-ukaz

7. В які строки сплачувати єдиний податок платникам 4 групи? 2020 р. Дебет-Кредит. URL: https://news.dtkt.ua/simple/corporate-single-tax/65213

8. Гаврилишин О. Основні елементи теорії ринкової економіки. К.: Наукова думка. – 1992. 33 с.

9. Гуртовий О.О. Сучасні автоматизовані системи та програмні комплекси в обліку та аудиті. *Основні напрями удосконалення бухгалтерського*

обліку, аудиту та оподаткування в умовах євроінтеграції. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції 12 травня 2021 року Харків – 2021. С. 41-44 URL: https://dspace.pdau.edu.ua/bitstreams/220323ae-bd16-4df6-853e-7217bfa17eda/download

10. Добрунік Т.П. Сучасна проблематика обліку фінансових результатів діяльності торговельних підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Вип. 13, ч. 1. С. 95-99.

11. Єщенко П. С., Палкін Ю. І. Сучасна економіка. Навчальний посібник. К., «Вища школа». – 2005. 197 С.

12. Єфіменко Т.І. Визнання доходів за ідентифікацією обов'язків до виконання / Т. І. Єфіменко, В. М. Орлова, Є. О. Самилкін // *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Економіка*. - 2017. - № 7. - С. 91-95. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2017_7_19

13. Єфіменко Т.І. Внутрішньогосподарський контроль: Навчальний посібник. - Харків: УкрДАЗТ, 2013. - 313 с

14. Загальні вимоги до фінансової звітності: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 від 07.02.2013р. № 73. Дата оновлення: 10.04.2019. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0336.

15. Замула І.В., Танасієва М.М. Внутрішній контроль : навч. посіб. Чернівці : Технодрук, 2021. 336 с.

16. Карпенко Є.А., Шийка Г.І. Облік доходів від реалізації за міжнародними та національними стандартами. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 17. С. 441-446. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/17_2018_ukr/73.pdf

17. Кобилецький В. Р., Коефіцієнт фінансової стійкості. Онлайн-журнал *«Financial Analysis online»*. URL: https://www.finalon.com/slovnik-ekonomichnikh-pokaznikiv/349-koefitsient-finansovoji-stijkosti (дата перегляду: 29.09.2020)

18. Коваль Н.І., Радченко О.Д. Детермінанти стану фінансових ресурсів

малих аграрних підприємств. *Економіка. Фінанси, Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. №3. С. 100-116

19. Козаченко А.Ю. Доходи суб'єктів господарювання: економічна сутність та класифікація. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2021, № 6, Том 2. С. 35-43 URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/03/en2021-6-t2-06.pdf

20. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: Навчальний посібник. К.: Знання, КОО, 2000. С. 38

21. Краснікова Н. Г. Теоретико-методичні засади обліково-аналітичного забезпечення внутрішнього аудиту доходів і витрат комунальних некомерційних підприємств охорони здоров'я. Науковий погляд: економіка та управління . 2020. No 3. С. 139–144

22. Кучеренко Т. Є., Михайловина С. О., Підлубна О. Д., Оляднічук Н. В. Фінансові результати діяльності: облік, порядок формування, удосконалення. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки». - 2019. - №5. URL: *https://doi.org/10.25313/2520-2294-2019-5-4931*

23. Лисецький А. С., Чабан Г. В. Організація внутрішнього аудиту доходів від основної діяльності підприємств торгівлі. *Економічний вісник університету.* Випуск No 36/1. С. 128–138 URL: https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/395208.pdf

24. Мазур Н.А. (2023). Фінансові результати підприємств України: особливості бухгалтерського забезпечення їх формування та управління. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2023. №*8. С. URL: https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-8-09-01

25. Макаренко А. П. Кутова М. В. Аудит доходів від реалізації продукції як дієвий засіб підвищення ефективності діяльності підприємства Інвестиції: практика та досвід: Науково-практичний журнал. 2018. No 2. С. 18–23

26. Малюга Н.М. Бухгалтерський облік в Україні: теорія, методологія,

перспективи розвитку: *Монографія.* Житомир: ЖДТУ. - 2005 р. 548 с.

27. Меліхова Т. О., Чакалова Н. С., Мисливка К. А. Удосконалення обліку доходів від реалізації товарів, як інструмент ефективного управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2019. № 2. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6888 (дата звернення: 16.09.2020). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.2.38

28. Миропольський Є. Чи можна в Україні використовувати програми 1С: Підприємство і BAS? (2022) *Розумний кубик: IT-компанія.* URL: https://kubik.com.ua/articles/mozhno-li-v-ukraine-rabotat-c-1C

29. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 (МСБО 18). Дохід. № 929_025 від 01.01.2012. Офіційний вебсайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/929_025 (дата звернення 10.10.2023).

30. Міжнародний стандарт фінансової звітності 15 «Дохід від договорів з клієнтами». URL: https://www. minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/IFRS%2015_ukr_2016.pdf. (дата звернення: 11.11.2023).

31. Міакова Г.І., Мяло В.В. Фактори впливу на прибуток. *Наукові праці КНТУ*. 2005 р. - Вип. 74. С.15-17.

32. Мулик Я. І. Методичні та організаційні підходи до системи внутрішнього контролю на підприємстві. Агросвіт. 2020. № 17-18. С. 28–38

33. Новик І. В. Організація системи внутрішнього контролю на підприємстві. *Наукові записки. УАД.* 2017. № 2. С. 188-196

34. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід». Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 29.11.99 N 290 редакція від 03.11.2020 р. Верховна рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text

35. Назаренко І.Ф. Генезис економічної сутності прибутку в умовах ринкової економіки. *Інфраструктура ринку*. 2022. Вип. 65. С. 29-37. URL:

http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/17_2018_ukr/73.pdf

36. Наказ Міністерства фінансів України, від25.02.2000 № 39 (у редакції наказу Міністерства фінансів України № 226 від 31.05.2019) Верховна рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0189-11#Text

37. Накшерська Г.В., Вплив МСФЗ 15»Дохід за договорами з клієнтами на відображення доходів операційної діяльності підприємства. *Науковий вісник Льотної академії. Серія: Економіка, менеджмент та право.* 2023. №8. Вип. 8. С. 66-71

38. Овчарова Н. В., Горбань П. М. Організаційні засади проведення внутрішнього аудиту доходів підприємства. *Сучасні проблеми економіки, обліку, фінансів і права: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції.* Полтава : ЦФЕНД, 2022. 131 с.

39. Овчарова Н. В., Горбань П. М. Внутрішній аудит доходів підприємства: організаційно-методичні засади. *Економіка та суспільство.* 2022. Випуск 43. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1704

40. Основи економічної теорії: навч. посіб. /В.О. Рибалкін, М. О. Хмелевський, Т. І. Біленко, А. Г. Прохоренко. - Київ: Академія, 2002.- 352 с.

41. Остапенко Я.О., Морозовський П.А. Чинники впливу на формування доходу підприємства: обліково-аналітичний аспект. Економічний простір. 2020. №154. С. 115-119 URL: https://doi.org/10.32782/2224-6282/154-21

42. Пантелеєв В. П. Засади організації внутрішнього контролю підприємств. Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту. 2017. № 1–2. С. 15–22.

43. Подолянчук О.А. Облікова інформація та її якісні характеристики відповідно до облікових стандартів. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. №8. С. 79-90.

44. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ

Міністерства фінансів України №290 від 29.11.1999 із змінами від 3.11.2020 р. Верховна Рада Украъни. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text (дата звернення 10.12.2023 р.)

45. Полятикіна Л.І., Бурян Н.Ю. Облік доходів і витрат підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Випуск 33 частина 2. С. 36-39 URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/33_2_2020ua/7.pdf

46. Попович О.В., Діденко Н.Ю. Тлумачення економічної сутності категорії «дохід». Економіка і суспільство. 2016. – Вип. 7. С. 975 – 978.

47. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999р.No996-XIV. Дата оновлення: 10.04.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14.

48. Про затвердження змін до форми Звіту про використання доходів (прибутків) неприбуткової організації: Наказом Міністерства фінансів України від 17.06.2016 р. № 553, в редакції наказу від 28.04.2017 р. № 469. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 22 травня 2017 р. за № 653/30521. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE30521.html

49. Про затвердження форм та Порядку розрахунку податку на прибуток нерезидентів, які провадять діяльність на території України через постійне представництво: Наказ Міністерства фінансів України від 13.06.2016 №544 URL: https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/nakazi/69218.html

50. Про затвердження Змін до форми Податкової декларації з податку на прибуток підприємств: Наказ Міністерства фінансів України від 14.11.2019. №481. URL: https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/nakazi/74159.html

51. Січ О. Визначаємо доходи у бухгалтерському облік. *Системи «Expertus: Головбух»* URL: https://1gl-vip.expertus.ua/#/document/16/1696/bssPhr27/?of=copy-d8914d0cfa

52. Славкова А. А. Оптимізація податкового навантаження та пільгове

оподаткування в контексті зміцнення фіскального значення податку на доходи фізичних осіб / А. А. Славкова, М. М. Степура // Фінанси, облік і аудит. - 2012. - Вип. 20. - С. 156- 174

53. Словник сучасної економіки МАКМІЛЛАНА. Під заг. ред. Девіда В. Пірса. К.: «АртЕк. – 2000. – 640 с.

54. Тлумачний словник української мови. За ред. В.С. Калашника / Боярова Л.Г., Дудка О.О., Муромцев І.В., Пономаренко В.Д., Філон М.І. / 2-ге вид., випр. І доп. - Харків.: ПРАПОР. – 2005. – 992 с.

55. Травін В.В., Камінська Т. Принцип нарахування та відповідності доходів і витрат в системі бухгалтерського обліку. *Вісник ЖДТУ.* Серія: Економічні науки. 2017. № 4 (82). С. 56-59. https://doi.org/10.26642/jen-2017-4(82)-56-59.

56. Фінансовий облік 1: підручник / Я.П. Іщенко, О.А. Подолянчук, Н.І. Коваль. Вінниця: Видавництво ФОП Кушнір Ю. В. 2020. 496 с

57. Фінансовий облік: підручник; 3-тє вид., доп. та перероб./Я.Д Крупка, З.В. Задорожній, П.Н. Денчук [та ін.]. Тернопіль: ЗУНУ, 2023. 488 с.

58. Фостолович В.А., Томчук В.В., Гуртовий О.О., Фостоловч Р.С., Гуртовий Ю.А. Теоретичні аспекти управління дохдами підприємства: порядок формування, технологія розподілу. *Інвестиції: практика та досвід.* № 21 (2023). С. 52-57 https://nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/2379

59. Фостолович В. А., Боцян Т. В., Павлова С. І., Фостолович Р., Гуртовий О. Штучний інтелект у сфері гостинності: місце інтегрування, специфіка використання та вплив на доходи підприємства. *Економіка. Управління. Інновації*. 2023. Вип. 1. (32). http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/37678

60. Фостолович В.А., Фостолович Р.С. Інформаційні ресурси при формуванні собівартості продукції в системі управління підприємством. *Ефективна економіка*, 2018, №9 URL: www.ekonomy.nayka.com.ua

61. Фостолович В.А. Цифровізація в сучасній системі управління.

Економіка. Фінанси менеджмент: актуальні проблеми науки і практики. 2019. №7. С. 154-168 DOI: 10.37128/2411-4413-2019-7-17

62. Царевська Т. Облік доходів діяльності підприємства. *Податки&Бухоблік*. 2019. №99. URL: https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2019/december/issue-99/article-105875.html

63. Циган Р.М., Савченко О.С. Проблеми формування прибутку підприємства в бухгалтерському обліку. *Облік і фінанси АПК.* URL: http://magazine.faaf.org.ua/problemi-formuvannya-pributku-pidpriemstva-v-buhgalterskomu-obliku.html

64. Чалий І. МСФЗ-15: ідеологія. Професійний бухгалтер. 2018 р. №9. С. 6-9 URL: https://ibuhgalter.net/ru/material/362/8029

65. Khalatur, S.; Masiuk, Y.; Kachula, S.; Brovko, L.; Karamushka, O.; Shramko, I. (2021). Entrepreneurship development management in the context of economic security, Entrepreneurship and Sustainability Issues. 2021. № 9(1) Pp. 558-573. URL: http://dspace.dsau.dp.ua/jspui/handle/123456789/5339

66. Kirnosova, M. (2021). Authenticity of brands in the marketing commodity policy of the enterprise. VUZF Review, 6(3), 78–89. https://doi.org/10.38188/2534-9228.21.3.09

67. Microsoft Dynamics 365 Business Central. Smart edition (2023). *Smart.* URL: https://bc.smart-it.com/?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=search_main_page&gad_source=1&gclid=CjwKCAiA-P-rBhBEEiwAQEXhHzmeiOFUbo-IK452W1uMYlgIBAcAPvX4AFTElgCMy_tpP6ECbZNTahoCCoUQAvD_BwE

68. Napier C. J., Stadler C. The real effects of a new accounting standard: the case of IFRS 15 Revenue from Contracts with Customers, Accounting and Business Research. 2020. No 50(5). pp. 474–503. DOI: 10.1080/00014788.2020.1770933

69. Novak A. Issues in the Recognition versus Disclosure of Financial Information Debate. *Naše gospodarstvo / Our Economy*. 2016. Vol. 62. Is. 4. Pp. 52-61.

URL: https://doi.org/10.1515/ngoe-2016-0024

70. Robinson J. He Economics of Imperfect Competition (1933) / J. Robinson // Macmillan. - 1969. - № 2. P. 69

71. Fostolovych V., Hurtovyi O. Innovative development of enterprises in the post-industrial management System. *Norwegian Journal of development of the International Science*. 2021. №60. Vol 1. P. 17-28 (DOI: 10.24412/3453-9875-2021-60-1-17-28) URL: URL: https://scholar.archive.org/work/ldl52gug2vgdxmpxmo5anzekoy/access/wayback/https://cyberleninka.ru/article/n/innovative-development-of-enterprises-in-the-post-industrial-management-system/pdf

72. FOSTOLOVYCH Valentyna and Hurtovyi Oleksandr. Analytical assessment of enterprise performance indicators using automated accounting and management systems. *Science, education, innovation: topical issues and modern aspects. December 16-18, 2020* URL: *https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/7352*

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиця – Еволюція поняття «дохід» та його тлумачення науковцями

Автор	Термін	Тлумачення
1	*2*	*3*
Рибалкін В. О., Хмелевський М. О., Біленко Т. І. та інші, 2002 р. [40]	Сукупний дохід	Це результат виробничо-господарської діяльності, що розраховується як різниця між величиною вартості реалізованої продукції і послуг та загальними виробничими затратами
Дж. Робінсон, 1969 р.[70]	Сукупний дохід	Це виручка від реалізації. Дане тлумачення сутності сукупного доходу не відповідне уявленням представників кембриджської школи та належить до лівої течії кейнсіанської доктрини, та є фундаментальним баченням теорії недосконалої конкуренції
Словник сучасної економічної теорії Макміллана [68]	Дохід	Дохід слід трактувати як величину грошової маси або послуг, отриманих приватною особою, або корпорацією чи економікою за певний період часу
Тлумачний словник української мови [54]	Дохід	Грошова маса або матеріальні цінності, які отримує держава, торгово-промислова установа, приватна особа і інші від результату будь-якої діяльності
Єщенко П. С., Палкін Ю. І., 2005 р. [11]	Дохід	Це сума, яка залишається на підприємстві після вирахування із суми грошової виручки величини витрат виробництва

Продовження таблиці Додатку А

1	*2*	*3*
Коробов М., 2000 р. [20]	Валовий дохід	Загальна сума величини доходів підприємства отриманих від усіх видів діяльності, враховуючи вартість виручки від реалізації основної продукції й іншої реалізації, а також величина доходів від операцій із цінними паперами, операцій із деривативами та валютними цінностями у формі безповоротної фінансової допомоги, вартості штрафів, пені, що отримало підприємство від контрагентів у формі компенсації за порушення умов господарських договорів, вартості надходжень від врегулювання сумнівної і безнадійної заборгованості тощо

Продовження таблиці Додатку А

1	*2*	*3*
Міакова Г.І., Мяло В.В., 2005 р. [31]	Прибуток	- це виграш, що отриманий із діяльності; - це збільшення величини задоволення (або зменшення стурбованості); - це різниця між величиною більш високої цінності, що приписується отриманим результатам, й більш низькою цінністю, що приписується жертвам, які принесено заради їх досягнення; - це дохід мінус витрати
Гаврилишин О. 1992 р. [8]	прибуток	Прибуток являє собою економічну категорію, у формі грошового вираження різниці (сальдо) між величиною вартості реалізованої продукції й вартістю витрат понесених на її виробництво
	Економічний прибуток	При розрахунку величини економічного прибутку визначення вартості середніх витрат включає суму усіх постійні витрати, в тому числі і суму нормального прибутку, або альтернативної вартості капіталу
	Рахунковий прибуток	Величина чистого рахункового прибутку обчислюється як різниця між величиною вартості реалізованої продукції та вартістю витрат на її виробництво
Малюга Н.М., 2005 р. [26]	Прибуток	Це дохід тих, хто пропонує певні економічні підприємницькі здібності; прибуток – це величина сукупних доходів мінус вартість сукупних затрат

Продовження таблиці Додатку А

1	*2*	*3*
Новак А. (Novak A.) 2016 р. [69]	Прибуток	Існує, принаймні, чотири різних трактування терміну «прибуток, які слід розрізняти
	Прибуток у звичайному значенні слова	Прибуток виступає різницею між величиною сукупних надходжень та сукупними витратами
	«Норма прибутку»	Нормальний прибуток за умов досконалої конкуренції, у випадку, коли ціна, яка врівноважує попит та пропозицію на послуги підприємців
	Наднормальний прибуток	Являє собою вартість доходу на постійні фактори виробництва в короткостроковому періоді
	Монопольний прибуток	Прибуток, що пов’язаний із монополією